

Torsdagen den
29 april 1971

Torsdagen den 29 april

Kl. 14.00

*Ang. nedläggningen
av systembolag-
butiker*

§ 1 Justerades protokollen för den 21 innevarande månad.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad får härmed anhålla om kammarens tillstånd till ledighet under tiden 3—7 maj 1971 för deltagande i kurs avseende säkerhetspolitik och totalförsvar i Vemdalen.

Stockholm den 29 april 1971

Anders Gernandt

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 3 Ang. nedläggningen av systembolagbutiker

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Petterssons* i Lund (s) i kammarens protokoll för den 23 april intagna fråga, nr 206, och anförde:

Herr talman! Herr *Pettersson* i Lund har frågat, om jag vill medverka till att Systembolaget i större utsträckning beaktar lokala servicekrav vid överväganden om nedläggning av butiker.

Systembolagets ställningstagande till såväl inrättande av nya systembutiker som nedläggande av sådana butiker sker på grundval av omfattande utredningsmaterial. Därvid beaktas icke minst de lokala servicekraven. Bolaget sköter dessa frågor helt i enlighet med de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna, och det finns ingen anledning till något särskilt ingripande från regeringens sida.

Herr *PETTERSSON* i Lund (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min enkla fråga. Nedläggningen av systembutiker är en viktig fråga för invånare på den ort som råkar ut för ett sådant öde. Det är inte bara så att man därmed orsakar den enskilde både tidsförluster och extrakostnader när man i fortsättningen skall inköpa sina vin- eller spritdrycker på annan ort. Nedläggningen av en systembutik har också en klart negativ lokaliseringsspolitisk effekt. Orten mister en del av sin attraktionskraft, blir inte längre samma handelscentrum för exempelvis omgivande landsbygd. Detta får följdverkningar för kundunderlaget för andra butiks-

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. nedläggningen
av systembolag-
butiker*

och serviceinrättningar, och så är kanske en ond cirkel i gång för orten.

Systembolaget är ett samhälleligt monopolföretag och borde därför ha extra möjligheter och skyldigheter att ta speciella hänsyn i sådana här fall. Dessutom är Systembolaget ett starkt monopol, eftersom det såvitt jag kan se inte utanför monopolets ram finns några fullgoda ersättningsprodukter.

Tyvär har vi inte sett mycket av sådana extra hänsyn i Skåne under senare år. Sedan 1964 har inte mindre än fem orter mist sin systembutik i vårt landskap. Just nu är det Anderslöv, en och en halv mil utanför Trelleborg, som är i farozonen. Här vill Systembolagets chef lägga ned en butik som bevisligen går med hygglig vinst och som har mycket stor betydelse för Anderslövs möjligheter att hävda sin ställning som handelsort för en omgivande tätbefolkad jordbruksbygd.

Chefen för Systembolaget har hänvisat till de etableringsregler, som gäller för att öppna nya butiker, och har sagt att enligt dessa skulle Anderslöv aldrig ha kommit i fråga. Men, herr talman, det är en sak att öppna en ny butik på en ort, där man aldrig tidigare har haft någon, och en annan att lägga ned en redan befintlig butik och därmed ställa till med en massa bekymmer för ortsbefolkningen. Detta framgår också av rusdrycksförordningen. De strängare regler som genomfördes 1955 avser uttryckligen endast nyetableringar och butiker som öppnats efter det året. I Anderslövs fall rör det sig om en ort som haft spritförsäljning sedan 1600-talet. Orten torde följaktligen klara den angivna tidsgränsen med en viss marginal.

Finansministern säger nu i sitt svar att prövningen sker i enlighet med de riktlinjer som statsmakterna har dragit upp. Låt mig då bara konstatera att det finns ingenting i dessa riktlinjer som säger något om att en butik som går med vinst för Systembolaget skall läggas ned.

Jag vill bara avslutningsvis fråga finansministern om han inte för sin personliga del anser att sådana systembutiker som just går med en företagsekonomisk vinst borde ha möjligheter att få fortsätta även i framtiden.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag tycker att frågeställaren använde ett för dramatiskt ordval när han betecknade det såsom ett öde att en ort inte råkar bland sina butiker kunna räkna in en systembutik. Nu har jag den uppfattningen att Systembolaget har handlagt de här ärendena med allt vederbörligt hänsynstagande till kundkretsen. Under de 15–16 åren från 1955–1970 har nämligen antalet systembutiker ökat från 247 till 302 över hela landet, och även Skåne har hugnats med ett par nya butiker under den tiden.

Enligt vad det har sagts mig skulle fyra eller fem butiker har nedlagts på platser, som därigenom har blivit i avsaknad av försäljningsställen. Dessutom har några ytterligare butiker nedlagts på ställen, där det praktiskt taget inom samma ort har funnits annat försäljningsställe, och det är en utveckling i rationaliseringsfrämjande syfte.

Frågeställaren slutade med att ställa en personlig fråga till mig: Skall man enligt finansministerns mening lägga ner en butik som går med

vinst? Jag tror inte att man skall ställa frågan så pass korthugget. Systembolaget har att se över hela sin organisation och hela sitt butiksnät. Om man genom att lägga ner en butik – även om den skulle gå med vinst – skapar möjligheter till inte bara motsvarande utan även större vinst på en annan butik i närheten, är det fortfarande ett helt respektabelt företagsekonomiskt tänkande bakom åtgärden.

Jag kan således tyvärr inte så där i detalj diskutera Anderslövs spritbutik. Jag har sett frågan mera från principiella synpunkter. Jag har personligen den uppfattningen att statsrådet inte skall vara en sista besvärinstans i de här frågorna, som ju ändå handläggs av en verkställande direktör och en styrelse, vari vi finner inslag av högt betrodda ledamöter av vår värderade riksdag.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! Jag ställde den här frågan till finansministern bara därför att jag vet att ett vänligt ord från finansministern skulle glädja Anderslövsborna i hög grad. Kanske skulle också de ledamöter som finns i Systembolagets styrelse ta sig en extra liten funderare på det här Anderslövsproblemet när det kommer upp till behandling i höst.

Nu säger finansministern att det är ett kanske väl drastiskt ordval att säga att man råkar ut för ett öde, om man skulle förlora sin systembutik. Ordvalet är inte mitt eget utan det är vad jag har vaskat fram ur den massiva opinion som har gått emot Systembolagschefen på denna punkt. Jag kunde förvisso ha tagit till betydligt kraftigare och mera drastiska uttryck, men jag valde ett mildare ord i detta sammanhang.

Vidare säger finansministern att han nog tycker att Systembolaget har ett relativt gott rykte på denna punkt, eftersom det har öppnats fler butiker än det har lagts ned. Det gäller speciellt utanför de egentliga tätorterna. Nu är det faktiskt så att alla de fem systembutiker som har lagts ned har varit i Skåne. Man kan därför fråga sig vad Systembolagets chef har just mot Skåne.

Jag kan avslutningsvis bara säga, om nu Systembolaget har ett gott rykte när det gäller sin nedläggnings- och framför allt sin servicepolitik, att vi då skall hoppas att Systembolaget inte förstör sitt goda rykte genom ett dåligt och förhastat ställningstagande när det gäller nedläggningen av systembutiken i Anderslöv.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Låt mig rentvå Systembolagets chef, ifall någon skulle få den föreställningen att han går och bär på aggressioner mot Skåne. Så är alls inte förhållandet, det kan jag försäkra. Produkten kommer ju i allt väsentligt från detta värderade landskap, och därför borde reaktionerna snarare vara de motsatta.

Jag sade att jag inte gärna ville diskutera Anderslövsfallet, men det har sagts mig att det finns tre butiker inom tolv kilometers radie från Anderslöv och ytterligare en fjärde som ligger två mil därifrån. Nämner man dessa avstånd för de konsumenter som bor i Norrland, så framstår klagomålet över att det inte finns en butik just i Anderslöv som något överdrivet. Det får jag nog säga.

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. utnyttjandet
av tekniska hjälp-
medel för viss kon-
troll utifrån av en-
skilds bostad*

Allra sist: Än har inte Systembolaget fattat sitt slutliga beslut i fallet Anderslöv.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. utnyttjandet av tekniska hjälpmedel för viss kontroll utifrån av enskilds bostad

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr Björks i Göteborg (s) i kammarens protokoll för den 17 mars intagna fråga, nr 139, och anförde:

Herr talman! Herr Björk i Göteborg har frågat mig om jag anser att ett statligt verks utnyttjande av särskilda tekniska hjälpmedel för kontroll utifrån av förekomsten av föremål i enskilds bostad står i god överensstämmelse med principerna för den planerade lagstiftningen angående skydd mot avlyssning.

Jag utgår från att herr Björk med sin fråga åsyftar användandet av sådana nyligen konstruerade detektorer som lär kunna utnyttjas för att fastställa innehav av färgtelevisionsmottagare. Enligt vad jag inhämtat har någon ställning ännu inte tagits till om sådan apparatur skall användas vid licenskontrollen. Vid sådant förhållande bör jag inte göra något uttalande i frågan.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för hans svar på min fråga.

Jag noterar med intresse upplysningen att televerket ännu inte skulle ha tagit ställning till användningen av de nämnda detektorerna. Läsare av pressen kan väl annars ha fått föreställningen att saken redan var klar. Jag vågar möjligen också nämna att riksdagens kulturutskott nyligen besökte Sveriges Radio och därvid förde även denna fråga på tal. Av det svar som vi fick från företrädare för Sveriges Radio framgick, föreföll det mig, ganska tydligt att man där bestämt räknar med sådana hjälpmedel för att komma åt licenssmitare, vilket givetvis ligger i Sveriges Radios intresse. Men om televerket tvekar så är det, som sagt, värt att notera.

Det principiella problemet i det här sammanhanget är följande. Integritetsskyddskommittén har sedan flera år sysslat med utformningen av förslag till lagstiftning till skydd mot avlyssning. Kommitténs förslag innebär på en central punkt införande av en ny paragraf i anslutning till hemfridsbestämmelserna, med denna lydelse: "Avlyssnar eller upptager någon medelst tekniskt hjälpmedel för återgivning av ljud vad som försiggår där annan har sin bostad dömes, om gärningen sker utan dennes lov, för olovlig avlyssning till böter eller fängelse i högst två år."

Remissinstanserna har över lag ställt sig positiva till detta förslag. Man kan väl våga gissningen att ett kommande lagförslag rätt nära ansluter sig till denna text. Nu kan det sägas att den här lydelsen inte helt täcker den eventuella användningen av detektorer för det speciella ändamål som här har nämnts. I varje fall förefaller metoden snarlik, och den kan möta

samma principiella invändningar som en direkt avlyssning.

Jag är ju inte riktigt säker på hur jag får lov att formulera mina frågor till justitieministern och vilka frågor han får lov att svara på. I och för sig förefaller det mig som om det skulle vara möjligt att diskutera en principiell fråga, även om den inte har dagsaktualitet. Men jag kanske kan formulera en följdfråga så här:

Är justitieministern beredd att, för den händelse saken aktualiseras, uppta överläggningar med kommunikationsministern om problemets principiella sidor och i det sammanhanget också överväga alternativa kontrollmöjligheter, exempelvis genom anmälningsplikt för radiohandlare vid försäljning av färg-TV-apparater?

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det är klart att det problem som herr Björk i Göteborg tagit upp ligger i gränsområdet på detta ömtåliga fält. Men nu är det inte möjligt för mig att göra något bestämt uttalande i en konkret aktuell fråga. Rent principiellt kan man väl ändå framhålla, att det är av en viss betydelse vilket syftet är med sådana här åtgärder.

Just med hänsyn till att detta är ett område, där vi står nära den gräns, som gäller för vad vi i samhället anser bör vara tillåtet, finns det all anledning att uppmärksamt ta del av problematiken. Jag har för min personliga del inte någonting att erinra mot tanken att ta upp en diskussion med kommunikationsministern i frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om bättre skyddsutrustning för polispersonal

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Stjernströms* (c) i kammarens protokoll för den 22 april intagna fråga, nr 203, och anförde:

Herr talman! Herr *Stjernström* har frågat mig om jag är beredd vidta åtgärder för att förbättra polisens skyddsutrustning och i så fall vilka.

Inom rikspolisstyrelsen har ett omfattande utvecklingsarbete bedrivits för att få fram utrustning som ger den enskilde polismannen bättre möjligheter att skydda sig. Arbetet har i första hand inriktats på skottsäker skyddsutrustning och tårgasmateriel. Rikspolisstyrelsens yrkanden om medel för anskaffning av skyddsutrustning har i allt väsentligt bifallits. Under de senaste budgetåren har över 3 miljoner kronor ställts till rikspolisstyrelsens förfogande för anskaffning av sådan utrustning, och för nästa budgetår kommer styrelsen – i överensstämmelse med riksdagens beslut i går – att disponera ytterligare medel för detta ändamål. Polisdistriktens behov av bl. a. bärbar skottsäker skyddsutrustning har i det närmaste helt tillgodosetts. Utrustningen är av mycket hög kvalitet. Den skyddar dock inte mot eld från handeldvapen med mycket stor genomslagskraft. För närvarande pågår arbete på att få fram ett skydd även mot sådan eld.

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Om bättre skydds-
utrustning för
polispersonal*

Torsdagen den
29 april 1971

*Om bättre skydds-
utrustning för
polispersonal*

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga.

Det måste vara rimligt att poliserna på fältet har en sådan utrustning att de kan skydda sig i sitt arbete. Önskvärt är naturligtvis att dessa skyddsåtgärder är så konstruerade att de inte skadar den som skall gripas. En inte oväsentlig upprustning av skyddsresurserna för polisens del har genomförts sedan polisväsendet förstatligades, men en del återstår, och det är angeläget att arbetet med utforskning av lämplig utrustning påskyndas.

Ett aktuellt fall i Jämtland vittnar om att polisen i vissa situationer är dåligt utrustad. Vid det ifrågavarande tillfället hade det varit nödvändigt med bättre tårgasutrustning. De tårgasflaskor som fanns tillgängliga förutsätter att polisen kommer fram till den som skall gripas. I denna situation var det synnerligen svårt, eftersom vederbörande öppnade eld med kulvapen från ett ensamt beläget hus. Detta ledde till att en av poliserna sköts till döds och en annan sårades. Enligt en samstämmig uppfattning bland de poliser jag har träffat hävdar man att tårgasutrustningen bör förbättras, så att den går att skjuta med på längre håll än nu och även kasta. De flaskor poliserna är utrustade med är för lätta för att kasta exempelvis genom ett fönster. Dessutom anser man sig ha behov av rökfacklor för att skydda sig i dessa situationer. För att poliserna skall klara sig vid tillfällena av detta slag borde man även kunna tänka sig en pansarskärm på hjul som de kan skjuta framför sig när de skall närma sig ett hus eller liknande t. ex. vid belägring av en person som tagit till vapen mot allmänheten och polisen.

Jag noterar med tillfredsställelse det besked jag har fått om att arbetet med att förbättra utrustningen pågår. Det måste vara angeläget att en yrkesgrupp som har till uppgift att skydda allmänheten även kan skydda sig själv. Jag vill endast påpeka att det kanske kan vara motiverat att tänka på att det kan finnas en viss skillnad mellan olika bygder i fråga om behov av utrustning. Det kan t. ex. finnas skillnad mellan tätbebyggda stadsområden och glesbebyggda villaområden.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det har uppgivits att den skyddsutrustning som vi nu har skaffat polisen här i Sverige skulle vara av så hög kvalitet att den har väckt uppmärksamhet i andra länder, som har varit intresserade av att studera den. Sedan är det naturligtvis så att man på detta område ständigt får experimentera sig fram.

Herr Stjernström talade om tårgasapparater, och jag kan upplysa att det pågår arbete med att få fram lämplig sammansättning i fråga om tårgasmateriel. Vidare vill man försöka få fram gashandgranater, som inte vid nedslaget utvecklar sådan värme att risk för eldsvåda uppstår. Nästa skede syftar till att få fram granater som med hagelgevär kan skjutas in genom fönster o. d. Det amerikanska material som bl. a. har prövats har visat sig alltför farligt genom sin värmeutveckling och genomslagskraft. Problemet torde dock vara löst till sommaren 1971.

Med detta lilla exempel har jag velat visa att det pågår ett arbete med

att få fram lämplig och bra materiel men att man hela tiden måste beakta att det inte är så enkelt att det endast gäller att få fram bra materiel utan att denna också måste vara av sådan beskaffenhet att den inte åstadkommer större skada än nöden kräver.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för den ytterligare kompletteringen och noterar dessa uppgifter med tillfredsställelse.

Statsrådet säger att vi har en utrustning i Sverige som väckt uppmärksamhet i andra länder — och det är bra. Det finns dock poliser som påpekat att andra länder har utrustning som väckt deras uppmärksamhet också.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. de ekonomiska villkoren för tjänstemän i statliga företag

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Taubes (fp) i kammarens protokoll för den 14 april intagna fråga, nr 187, och anförde:

Herr talman! Herr Taube har frågat mig om jag anser det vara förenligt med principerna för ett statligt företags sunda ekonomiska utveckling, att vissa tjänstemäns ekonomiska villkor sätts i relation till företagets omsättning utan hänsynstagande till det uppnådda ekonomiska utfallet.

Mitt svar på herr Taubes fråga får inskränka sig till att jag erinrar om att det ankommer på företagets ledning att med hänsyn till eventuellt kollektivavtal bestämma den löneform som bäst gagnar företagets intressen.

Herr TAUBE (fp):

Herr talman! Jag tackar industriministern för detta svar.

Industriministern säger att det ankommer på företagets ledning att med hänsyn till eventuellt kollektivavtal bestämma den löneform som bäst gagnar företagets intressen. Anledningen till min fråga är, som väl de flesta av kammarens ledamöter vet, att det i tidningspressen, framför allt nere i Skåne, har förekommit vissa uppgifter om ett visst statligt verk. Industriministern vet väl också vad jag syftar på.

Något kollektivavtal brukar ju inte finnas för högre tjänstemän. Jag skulle därför vilja fråga industriministern om man skall tolka detta korta svar som en bekräftelse på pressens uppgifter i den här saken. Och hur skulle industriministern, om statsrådet satt i en styrelse, tänka i ett sådant fall? Är det över huvud taget lämpligt att sätta en chefstjänstemans eller verkställande direktörs lön i relation till omsättningen utan någon spärr? Vi i folkpartiet har ju ofta yrkat på del i vinst, men vi har aldrig yrkat på något som heter del i omsättning. Det skulle vara väldigt intressant att höra ett svar på de här frågorna.

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

Ang. de ekonomiska villkoren för tjänstemän i statliga företag

Torsdagen den
29 april 1971

Ang. de ekonomiska villkoren för tjänstemen i statliga företag

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Mitt svar på herr Taubes fråga var kortfattat beroende på frågans art. Jag tror att herr Taube delar min uppfattning att vi bör undvika att här i kammaren diskutera enskilda personers förhållanden. Just i det speciella fall som herr Taube åberopar – och det var i och för sig inte så svårt för mig att gissa att det var det fallet som låg bakom frågan – finns utöver de principiella skäl som jag här anförde också, menar jag bestämt, ett rent personligt skäl att undvika att diskutera frågan.

Men jag skall gärna svara på herr Taubes fråga ur mera principiell synpunkt. Först och främst är bonuslöner mycket ovanliga i de statliga företagen. Det är självfallet icke rimligt – det förekommer enligt de uppgifter jag har icke heller – att företagsledande personal har kontrakt av den beskaffenhet som herr Taube här beskriver och som pressen har beskrivit. Det kan naturligtvis finnas fall där omsättningen kan vara en viktig faktor för lönesättningen, nämligen när det gäller personal som sysslar med försäljning, men metoden är självfallet inte ekonomiskt riktig i fråga om personal som har ansvar för företagets resultat. Som sagt förekommer det inte heller. I det speciella fall som här har åberopats kan kontraktet, enligt uppgifter jag har fått, heller icke tolkas på det sätt som herr Taube och pressen har gjort. Jag vill emellertid inte gå in på det speciella fallet. Parentetiskt kan jag nämna att kontraktet i fråga tecknades inte bara långt före Statsföretag utan också innan industri-departementet hade någon befattning med företaget i fråga.

Men också bortsett från tidpunkten vill jag gärna här understryka det i och för sig självklara förhållandet att det är företagets styrelser och ledning som skall fastställa lönerna. De skall inte – och de gör det inte heller – underställa departementschefen de enskilda kontrakten. Det är vidare rätt ofrånkomligt att utvecklingen av lönenivån i de statliga företagen för den här typen av personal är och måste vara betingad av marknadssituationen och marknadsutvecklingen.

Herr TAUBE (fp):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern så hjärtligt för denna komplettering. Vi har tydligen exakt samma uppfattning. Det är för övrigt givet att en försäljare ofta kan avlönas efter ett system som innebär att ju mer han säljer, ju mer betalt får han. Men industriministern och jag har exakt samma mening när det gäller dem som har ledningen över ett företag och chefspersoner: de bör inte ha den löneformen.

Jag delar också industriministerns uppfattning att det är givet att alla dessa lönefrågor inte kan komma upp till departementet. Jag tyder emellertid svaret så, att vi får en likformighet beträffande chefslöner, inte i fråga om summan men i fråga om systemet. Jag är mycket tacksam för detta klarläggande, och jag tror att svenska folket också uppskattar att jag ställde frågan, så att industriministern fick tillfälle att förklara hur det ligger till.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. tidpunkten för framläggande av förslag om den framtida organisationen av eldistributionsverksamheten

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. tidpunkten
för framläggande
av förslag om den
framtida organi-
sationen av el-
distributionsverk-
samheten*

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Hedins (m) i kammarens protokoll för den 14 april intagna fråga, nr 191, och anförde:

Herr talman! Herr Hedin har frågat mig när jag ämnar lägga fram förslag om den framtida organisationen av eldistributionsverksamheten.

Jag vill erinra om att vissa förslag i frågan lagts fram år 1968 av eldistributionsutredningen i betänkandet (SOU 1968:39) Elddistributionens rationalisering. Förslagen innebär att den hittillsvarande rationaliseringen av särskilt landsbygdsdistributionen skall föras vidare i huvudsak efter gällande riktlinjer. Enligt min uppfattning bör man emellertid på grund av den väntade belastningsökningen och den snabba tekniska utvecklingen söka åstadkomma betydligt större distributionsenheter än eldistributionsutredningen förutsatt. Samma skäl talar också för att strukturen på produktionssidan ses över. En utredning med dessa uppgifter kommer att tillkallas inom kort. Det är av naturliga skäl inte möjligt att i dag ange tidpunkten då förslag med utgångspunkt från utredningens resultat kan föreläggas riksdagen.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga.

De nuvarande förhållandena är för många eldistributionsföretag mycket otillfredsställande. Kommerskollegium ger i varje fall för distributionsföreningar mycket få koncessioner i avvaktan på riktlinjer för framtiden i detta avseende. Mindre distributionsföreningar får i bästa fall nöja sig med att få förlängning av sin linjekoncession med ett eller annat år. Man kan mot den bakgrunden inte satsa på några investeringar, kanske bara på rent akut underhåll, och man kommer i ett dåligt förhållande om föreningen skall överlåtas på ett större företag.

På åtskilliga håll har man beslutat sig för att slå samman flera mindre företag, men inte heller då ger kommerskollegium någon koncession. Däremot förekommer det att storföretag får områdeskoncession även för förhållandevis små områden.

Erfarenheterna visar emellertid att även ganska små, välskötta företag ofta hävdar sig bra i konkurrensen. De har kunnat hålla jämförelsevis låga priser, lägre än storföretagen, och sköta sig mycket bra när det gäller service. Vid avbrott på grund av katastrofer har de ofta mycket snabbare kunnat avhjälpa skadorna än de större företagen.

Det finns mot denna bakgrund två anledningar att känna oro för utvecklingen. För det första är det bristen på riktlinjer för framtiden som medverkar till att på många håll förlama rationaliseringen av distributionsverksamheten. För det andra är det oron för att statsmakterna kommer att gå för långt i fråga om krav på storleksrationalisering — statsrådet talar om "betydligt större distributionsenheter". Det är väl ändå så att det har skett en väldig rationalisering under de år som gått och att det även i fortsättningen kommer att frivilligt ske en betydande rationalisering.

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. tidpunkten
för framläggande
av förslag om den
framtida organi-
sationen av el-
distributionsverk-
samheten*

Beträffande riktlinjerna för framtiden sade statsrådet i ett svar i maj 1968 att departementet hade påverkat utredningen så att den skulle forceras och framlägga förslag under 1968 och att vi redan 1969 skulle få ta ställning till denna stora och viktiga fråga. Men det hände ingenting 1969, och 1970 talades om ytterligare överarbetning. I en proposition senare på våren sades det att det kanske skulle bli en utredning, och nu svarar statsrådet att en utredning kommer att tillsättas mycket snart.

Jag beklagar att denna fråga har handlagts på det sätt som skett och att den har förhalats. Det är till uppenbar nackdel för hela utvecklingen att frågan inte tidigare har kunnat tas upp i riksdagen för avgörande av hur det skall vara i framtiden.

Jag tackar ännu en gång för svaret.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Det är inte möjligt att inom ramen för frågeinstitutet ta upp en sakk Diskussion med herr Hedin om den svenska eldistributionens framtida organisation. Jag vill bara ta upp frågan om ärendets handläggning.

Det är riktigt, som sades, att vi våren 1968 gjorde ansträngningar att få fram utredningen, som kom senare på hösten. Det var prövningen av utredningens förslag och den remissbehandling som följde på utredningen som ledde fram – vilket också redovisades – till slutsatsen att det för den framtida utvecklingens skull var bättre att icke lägga fram de begränsade förslag som utredningen hade kommit med utan i stället försöka få en uppläggning som snabbare skulle leda till den enligt min mening nödvändiga rationaliseringen.

Sedan har under mellantiden ett utredningsarbete pågått inom departementet i kontakt med olika intressentgrupper. Man kan alltid beklaga att det har tagit längre tid än som i och för sig hade varit önskvärt. Nu är emellertid – vilket inte är någon nyhet som jag meddelar i dag, utan detta anfördes redan i statsverkspropositionen i januari – det arbetet slutfört. Det är bara ett antal personfrågor – vilket i och för sig inte är bara – som skall lösas, och sedan publiceras direktiven. Där kommer herr Hedin också att få svar på en hel del av de frågor och synpunkter som han framförde alldeles nyss.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Det jag kan hoppas på är att statsrådet utnyttjar möjligheten att påskynda den utredning som nu skall tillkallas. Det gjorde Ni 1968 med dåvarande eldistributionsutredningen, och jag tycker nog att den ändå var så omfattande och har belyst hela den här frågan så mycket, att det borde vara möjligt att med den som grundval ganska snabbt komma fram till riktlinjer för framtiden.

Jag hoppas alltså att statsrådet kommer att påverka den här utredningen, så att den inte blir en vanlig utredning utan en snabbutredning. Vi behöver så snart som möjligt få klarhet i hur det skall bli för framtiden, så att inte de nuvarande ovissa förhållandena, som är förlamande för utvecklingen, fortsätter att råda.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. planerad
centralisering
inom statens
vattenfallsverk*

Herr industriministern WICKMAN erhöll ordet för att besvara herr Westbergs i Ljusdal (fp) i kammarens protokoll för den 15 april intagna fråga, nr 193, till herr inrikesministern, och anförde:

Herr talman! Herr Westberg i Ljusdal har frågat chefen för inrikesdepartementet om han anser att den inom vattenfallsverket planerade centraliseringen med indragning av lokala anläggningar och kontor står i god överensstämmelse med pågående utlokalisering av statliga verk. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Indragning av lokala anläggningar och kontor vid statens vattenfallsverk avser dels den avveckling som äger rum till följd av minskad vattenkraftutbyggnad, dels den rationalisering som sker på grund av den tekniska utvecklingen i fråga om driften av kraftverk.

Det är självklart att den minskade omfattningen av vattenkraftutbyggnaderna leder till vad frågeställaren kallar en indragning av lokala anläggningar och kontor. Detta beror naturligtvis på att arbetsuppgifterna upphör. I den mån arbetsuppgifter kvarstår överförs de till befintliga kontor där liknande verksamhet bedrivs. Med något enstaka undantag har detta kunnat ske utan att verksamheten centraliserats till Storstockholmsområdet.

Möjligheterna till fjärrstyrning av vattenkraftverk och ökad användning av ADB motiverar att driften av fler kraftverk förs samman till gemensamma driftcentraler. Dessa ligger utanför Storstockholmsområdet. Ett annat motiv för denna förändring är att arbetsmiljön vid en del äldre arbetsplatser är sämre för de anställda än den som kan erbjudas vid de större driftcentralerna.

Förändringen av driftsorganisationen och avvecklingen av vattenkraftutbyggnaden berör alltså inte de pågående strävandena att utlokalisera statlig verksamhet från Storstockholmsområdet.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för det utförliga svaret, som visar att han följer de här frågorna med stor uppmärksamhet.

Vad jag ser allvarligt på är de statliga verkens benägenhet att dra in sysselsättningsmöjligheter i Norrlands inland och centralisera till redan starkt expanderande kustområden utan att enligt min mening ta tillräcklig hänsyn till effekterna, då främst inom avflyttningskommunen, och utan att ta tillräcklig hänsyn till den kapitalförstöring som därvid ofta sker.

Det är en utveckling som går stick i stäv mot det som håller på att ske på andra områden, t. ex. i fråga om verkens utflyttning från Stockholm. Det fall jag närmast tänker på är Vattenfalls planer på att förlägga en ny driftcentral för en kostnad av omkring 20 miljoner kronor till Sundsvallsområdet i stället för att förlägga den till östra Jämtland, där det i Bispgården, som ju ligger i en kommun i stort behov av sysselsättningsmöjligheter och skattekraft, redan finns anläggningar som väl täcker lokalbehovet för ifrågasvarande driftcentral. Så sent som 1958 togs där t. ex. i drift en förräds- och verkstadsanläggning i storleksordningen 5

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. planerad
centralisering
inom statens
vattenfallsverk*

miljoner kronor, som i dag är mycket litet utnyttjad på grund av bortrationalisering av både verkstads- och förrådsrörelsen. Det måste enligt min mening betecknas som kapitalförstöring att inte utnyttja de anläggningarna i det nu aktuella sammanhanget.

Men det är inte bara Vattenfall jag här tänker på; det gäller andra verk också. I min hemkommun, Ljusdal, lade t. ex. domänverket ned ett driftkontor, som behövdes utomordentligt väl, och placerade det vid kusten.

Nu säger industriministern att en centralisering på grund av den tekniska utvecklingen ibland kan vara alldeles nödvändig, och det vill jag gärna hålla med om. Den är ibland befogad. Men lokaliseringssorten behöver inte nödvändigtvis vara en redan expanderande större tätort vid kusten eller en ort i närheten av storstadsområdena. Det kan vara viktigare, också ur arbetsmiljösynpunkt, att välja en ort i inlandet. Vad beträffar den driftcentral som jag här har talat om har det också klart framkommit under diskussionerna att den kan ligga praktiskt taget var som helst.

Jag är tacksam om industriministern följer denna fråga med uppmärksamhet och försöker verka för en lösning av det slag som jag här är ute efter.

Herr industriministern WICKMAN:

Herr talman! Beträffande den sista punkten kan jag lugna herr Westberg i Ljusdal med att departementet följer frågan ganska nära, inte därför att det i och för sig är en direkt departementsuppgift att göra det – det är Vattenfall som skall fatta beslut i det avseendet, men därför att frågan har aktualiserats från inte bara Jämtlands utan även Västernorrlands län. Det är nämligen inte mindre än tre alternativa förläggningar av denna centrala driftsfunktion som har diskuterats, nämligen Stadsforsen – Bispgården, Näsåker och Sundsvall. Det föreligger inte ännu något beslut. Utredningsarbetet är inte slutfört. Därför kan jag självfallet i dag inte ta ställning till frågan eller avge någon rekommendation om den slutliga lokaliseringen.

Jag tror att det kan vara riktigt att påpeka att det här gäller en mycket begränsad del av den personal som i mellersta Norrlands inland sysselsättes av Vattenfall. Ungefär 500 personer är sysselsatta av Vattenfall för underhåll, drift och service, och det är sammanlagt ungefär 20 av dem som berörs av den planerade omorganisationen. Denna omorganisation innebär heller inte – vilket intryck man kanske kunde få av herr Westbergs anförande – någon indragning av vare sig Näsåkers eller Stadsforsens kontor och anläggningar. Frågan gäller var vissa centrala funktioner skall koncentreras.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att det är Vattenfall som sköter dessa frågor, men jag är övertygad om att även industriministern är engagerad i dem. De har också mycket stor betydelse för de områden det rör sig om.

Nu säger industriministern att här gäller det bara en begränsad del av

den personal som Vattenfall har i mellersta Norrland. Det kan vara riktigt. Men 20 personer i inkomstlägen av detta slag kan betyda väldigt mycket för en trängd kommun med sysselsättningssvårigheter och brist på skattekraft. Därför tror jag inte att man skall nonchalera betydelsen av placeringen i detta fall. Och jag tycker att mycket talar för att Bispgården bör få komma i fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om betald semester för småbrukare och deras hustrur

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara fru *Erikssons* i Stockholm (s) i kammarens protokoll för den 21 april intagna fråga, nr 200, och anförde:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har frågat mig vilka möjligheter jag anser föreligga att enligt norsk modell trygga betald semester för småbrukare och deras hustrur vid pågående förhandlingar om ett nytt jordbruksavtal.

Överläggningarna mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation om jordbrukspriserna fr. o. m. den 1 juli 1971 avslutades den 21 april. Den av fru Eriksson aktualiserade frågan fördes inte fram vid överläggningarna och ingår inte heller i statens jordbruksnämnds förslag till regeringen.

Det norska förslaget om betald semester till jordbrukare avser en försöksverksamhet som skall fortgå under fyra år från 1 juli 1971. Jordbrukare skall enligt förslaget under vissa förutsättningar kunna få bidrag för ersättning åt vikarie under semester. Ett svårlost problem kan dock vara att anskaffa avbytare eller på annat sätt göra det möjligt för jordbrukaren att ta ledigt från det dagliga arbetet. Resultatet av försöksverksamheten i Norge torde därför i hög grad bli beroende av hur avbytarfrågan kan ordnas.

I Sverige arbetar man inom jordbrukarnas egna organisationer på att bygga upp ett riksomfattande avbytersystem, vilket innebär att man i organiserad form säkerställer att ersättare finns att tillgå vid förfall för ordinarie arbetskraft på en brukningsenhet.

I detta sammanhang får jag även erinra om riksdagens hemställen tidigare i år att motioner om avlösningssystem för jordbrukare vid sjukdom och semester skall överlämnas till sambruksutredningen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det, såsom jag uppfattade det, positiva svar jag fick av jordbruksministern på min fråga om semester till jordbrukare och deras hustrur. Jag tänker då särskilt på småjordbrukare som är bundna av värden av djur. Det är ju faktiskt 33 år sedan arbetstagare fick lagstadgad rätt till semester i det här landet. År 1938 fattades beslutet, och då fick de först 14 dagar, 1951 blev det tre veckor, och nu har vi två dagar per månad, alltså 24 dagar; det är det man nu i Norge tänker ge även jordbrukare och deras hustrur. Men det är att

Torsdagen den
29 april 1971

*Om landskaps-
vårdande åtgärder efter
vattenbyggnads-
företag*

märka att man åstadkom detta lagstiftningsvägen sedan man misslyckats i förhandlingar. Många försök hade gjorts att förhandla. Jag minns så väl att man inom Metall – som jag kände väl till – enligt avtal hade fyra dagars semester, och i somliga avtal sades ingenting om semester.

Man skulle kanske tro att de inflytelserika jordbruksorganisationerna också hade försökt förhandla sig till någon liknande förmån vid prisregleringsförhandlingarna. Det har man inte gjort. Det kan ju tydas så att man tillgodoser semesterbehovet på annat sätt, eller så att de som har stora jordbruk kanske har möjlighet att lösa problemet och att småjordbrukarna inte gör sig hörda. Det må vara hur som helst med det. Det är inte riktigt – och det tror jag inte vi skall blunda för – att människor som bevisligen många gånger är mycket bundna under sin arbetstid, alltså de jordbrukare som har små jordbruk och som har djur, ofta inte kan ta ut semester såsom andra arbetstagare. Och arbetstagare är ju alla. Alla sitter egentligen i samma båt.

När nu det norska förslaget har lagts fram tror jag att det finns en jordmån för att ta upp frågan vid avtalsförhandlingarna, så att denna sociala förmån knyts till arbetet även för jordbrukarna. Då det gällde ATP hävdade man från borgerligt håll, inte minst från centerpartihåll, som anses särskilt företräda jordbrukarna, att pensioneringen skulle klaras med statliga pengar i form av folkpension. Men man ansåg också att om någon ville ha någonting därutöver, så skulle han ordna det genom ett personligt avtal. Jag tror inte det går att lösa stora sociala frågor på det sättet, och det har ju också visat sig med semesterfrågan.

Jag tyder svaret så att regeringen är beredd att röra på årona så att båten kommer i land. Det är riktigt att genomföra en lagstadgad semester även för denna grupp. Man bör då observera det norska exemplet, där semesterrätten faktiskt knyts till inkomsten och till de förhandlingar som sker om jordbrukspriserna. Jag tror att det är den bärigaste vägen. Jag fattar det så att regeringen inte bara tänker vänta på sambruksutredningens resultat utan även själv gör någonting. Tack för svaret!

I detta anförande instämde herr Börjesson i Glömminge (c).

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om landskapsvårdande åtgärder efter vattenbyggnadsföretag

Herr jordbruksministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hermanssons* i Malmberget (vpk) i kammarens protokoll för den 21 april intagna fråga, nr 201, och anförde:

Herr talman! Herr *Hermansson* i Malmberget har frågat mig vilka åtgärder jag anser möjliga att vidta i syfte att förebygga att i natursköna norrländska områden uppsnygningsarbeten uteblir efter av statens vattenfallsverk utförda arbeten exempelvis av typen kanalsänkning mellan sjöar som efterlämnar stora söndersprängda och med jord- och gyttjemassor bemängda områden.

Frågor om uppsnygningsarbeten i samband med vattenutbyggnader

regleras i vattenlagen. Oberoende av vem som bygger och var det sker prövar vattendomstolen hur byggandet skall ske med ledning av bl. a. den allmänna bestämmelsen om att byggandet skall göras så, att ändamålet kan "utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan". Vid denna prövning beaktas estetiska synpunkter, naturvårds- och trevnadssynpunkter o. d. Detta tar sig uttryck i vissa villkor för tillståndet — dvs. vad den byggande måste underkasta sig för att få ta tillståndet i anspråk. Föreskrifterna kan gälla uppsnygning och städning av arbetsplatsen, påförande av jordmassor och terrassering, plantering av trädridåer och sådd av gräs m. m. Yrkande om sådana kan framställas såväl av kommuner och enskilda som av myndigheter.

Jag anser därför att gällande bestämmelser är tillräckliga för att förebygga sådana följder av vattenfallsverkets arbeten som herr Hermansson tagit upp.

Herr HERMANSSON i Malmberget (vpk):

Herr talman! Jag ber först att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är den att Övre Norrbygdens vattendomstol medgav i dom 1967 vattenfallsverket rätt att som ett led i ett större projekt utföra en sänkningskanal mellan sjöarna Skalka och Katnesjaur efter Lilla Lule älvs sjösystem.

På senkvintern 1970 blev själva arbetet med kanalen färdigställt. Man trodde då allmänt att planerings- och uppsnygningsarbetet stod på tur. Så var dock ej fallet, utan både maskiner och manskap togs från platsen, trots att kvar fanns ett område på ett par kilometers längd — fullständigt söndersprängt och söndergrävt — med jordmassor, gyttja och sprängsten, allt blandat i en motjudande röra. Inte den allra minsta uppsnyggande åtgärd vidtogs eller har hitintills vidtagits, utan området företer fortfarande samma beklämmande anblick.

Det fanns, såvitt jag kan se, inget som helst skäl för att uppskjuta dessa uppsnyggande åtgärder på obestämd tid. Man frågar sig om inte staten ändå bör vara föregångare på sådana områden som rör miljö och natur.

Det kan också noteras att samtliga partier i riksdagen vid ett flertal tillfällen med skärpa understrukt vikten av att ta vara på och vårda vår natur.

Jag har tagit upp denna fråga därför att jag anser att principen bör vara den, att man inte lämnar en sådan här arbetsplats förrän området återställts i ett acceptabelt skick. Jag frågar jordbruksministern, om inte han vill avge samma deklARATION.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Jag har naturligtvis inte någon ifrån herr Hermansson i Malmberget avvikande mening i den centrala fråga som han tar upp. Det är alldeles klart att då man gör en sådan här reglering, var den än förekommer, skall man snygga upp efter sig, och det skall ske enligt de krav vi har rätt att ställa. Nu har jag inte alldeles aktuellt för mig det fall

Torsdagen den
29 april 1971

*Om landskaps-
vårdande åtgärder efter
vattenbyggnads-
företag*

som herr Hermansson åberopar och som är anledningen till hans fråga. Men jag tvivlar inte ett ögonblick på att den beskrivning som herr Hermansson har lämnat är fullständigt korrekt.

Jag är inte i stånd att ange orsaken till åtgärdernas försening, men jag föreställer mig att det beror på praktiska omständigheter. Schaktningen kanske har ägt rum vid mycket mycket stark kyla och man har inte kunnat påbörja uppsnygningsarbetena förrän marken har satt sig. Det kan finnas sådana förklaringar. Men även detta regleringsföretag kommer att uppsnyggas; det kommer de myndigheter att se till som har att övervaka vattenlagen. Det enda herr Hermansson är missnöjd med är väl själva den tid det behöver ta innan uppsnyggningen utföres. Herr Hermansson ifrågasätter ju inte heller att uppsnygningsarbetet kommer till stånd.

Jag har alltså inte detta aktuella fall klart för mig, men jag utgår från att det beror på tekniska omständigheter att man inte ännu har klarat av uppsnygningsarbetena.

Herr HERMANSSON i Malmberget (vpk):

Herr talman! Jag har sett igenom protokollen från förhandlingarna och de handlingar som förekommer i själva domen. Där kan man läsa vattendomstolens föreskrifter om naturvårdande åtgärder.

Jag har även sett protokollet från en syn gällande planeringsarbetet för Björkholmsforsen. Det är ett näraliggande projekt. I detta protokoll kan man läsa följande replikskifte.

Företrädaren för berörda sakägare säger: "Syn bör även hållas i Granudden" – det är den by som ligger i omedelbar anslutning till nämnda anläggningsarbete – "där jag har för avsikt att föreslå vissa landskapsvårdande arbeten".

Vattenfalls representant svarade vid detta tillfälle att återställningsarbetet bör vänta till dess jordmassorna har stabiliserat sig. Eventuellt bör man vänta något år till dess man får skogsbilväg fram till denna arbetsplats. Man behöver då ej ta maskinerna över isen, vilket man fick göra vid det tillfälle då själva anläggningsarbetet utfördes.

Jag har kontrollerat uppgiften om att man skulle anlägga en skogsbilväg. Jag har haft kontakt med Jokkmokks kommun, som förklarar att det tar minst sex år innan den vägen kan bli färdigställd. Man frågar sig då varför det nu skall vara sådana svårigheter med att frakta en enda maskin över isen. När kanalsänkningen utfördes gick det väldigt bra att frakta över det tiodubbla antalet. Jag tror även att man gott kan bortse från de sättningar som det talas om. Skogsmarken runt omkring är kuperad, och även om det skulle förekomma sättningar skulle de inte vara på något sätt störande.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. utryck-
ningsfordons
signallyktor*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Hovhammars* (m) i kammarens protokoll för den 25 mars intagna fråga, nr 162, och anförde:

Herr talman! Herr Hovhammar har frågat mig, om jag är beredd att med hänsyn till vunna erfarenheter ompröva beslutet att utryckningsfordon skall föra lykta med blått och inte rött sken.

Svaret på frågan är nej. Ingenting har inträffat sedan bestämmelserna om blått ljus trädde i kraft den 1 januari 1970 som ger anledning att ändra uppfattning. Det råder praktiskt taget fullständig enighet inom Europa om att blått ljus skall användas som larmanordning på utryckningsfordon.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Tack, herr statsråd för svaret på min enkla fråga!

Jag är dock inte helt övertygad om att det svar jag fick är alldeles riktigt — det har nämligen inträffat en hel del under den senaste tiden som man kan säga går i rakt motsatt riktning mot den uppfattning som herr statsrådet här deklarerade. Undersökningar har visat att det blå ljuset har mindre genomslagskraft i dagsljus och det framträder av naturliga skäl mindre tydligt mot en blå himmel. Det upptäcks också mindre bra i dimma, som går i blått, och detsamma är också fallet i rök.

Å andra sidan är det blå ljuset bländande i mörker på grund av ögats känslighetskurva. Utryckningsfordonens blå ljus kan således sägas vara bländande i mörker och alltför svagt under dagtid.

Det röda ljuset, som är långvägigt, tränger bättre igenom dimma, det går inte i ton med naturen — det är en viktig sak — och det uppfattas över huvud taget mycket lättare.

Vid samtal med några förare av utryckningsfordon — det har gjorts en hel del intervjuer och undersökningar i denna fråga — har det framkommit, att människor uppfattar det blå ljuset sämre; detta trots att extra starka lampor placeras under det blå filtret på bilens tak, som för övrigt eliminerar en stor del av ljuseffekten.

Jag vill också erinra om att man i Västtyskland för närvarande diskuterar det blå ljusets lämplighet. De tyska brandmyndigheterna har enligt vad jag har försport sökt få till stånd en ändring för att ersätta det blå utryckningsljuset med rött ljus. Därvid har man också fått stöd från det världsberömda Ljustekniska institutet i Karlsruhe, som för ganska kort tid sedan slagit fast det röda ljusets förkrossande överlägsenhet över det blå vad gäller skönjbarhet, även beträffande de rent psykologiska effekterna.

Jag vill också nämna att brandmyndigheterna härtill har kunnat inregistrera en seger genom ett utslag — helt nyligen, för övrigt — i Kiels högre domstol. Där frikändes en lastbilschaufför som rammat en utryckande ambulans. Vid kollisionen dödades en sjukvårdare i ambulansen. Fordonet framfördes med siren och blinkande blått ljus. Rättens ordförande underströk vid domslutet, att man absolut inte kunde bevisa att föraren i diesellastbilen hörde sirenen eller såg det blå ljuset. Jag vill

också citera vad rättens ordförande yttrade, nämligen: "Blått ljus är mycket svårt att upptäcka på dagen, speciellt i solsken. Rött ljus vore väsentligt lättare att uppmärksamma."

Herr talman! Även i Sverige har en undersökning utförts. Den är gjord av två teknologer och delvis återgiven i årets första nummer av tidskriften Ljuskultur, där det heter: "Vid mörker förskjuts ögats känslighet mot det blå området. Detta medför, att ögats känslighet för rött ljus minskar, vilket gör att risken för att bli bländad av rött varningsljus också minskar. När man använder sig av blått ljus i mörker visar detta på grund av ögats spektralkänslighetsförskjutning en tendens att verka bländande och uppfattas som nära nog vitt."

Jag vill också avslutningsvis fråga, om det inte var så, att man under kriget just använde blått ljus på motorfordon för att *inte* synas. Jag tror att det var på det sättet.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det finns ingenting som ger oss anledning förmoda att man för närvarande i Västtyskland tänker övergå till rött ljus på uttryckningsfordon. Jag är medveten om de diskussioner som förs där, på samma sätt som vi diskuterar detta även i vårt land. Men någonting som kan sägas innebära att man i Västtyskland har allvarliga funderingar på att ändra det blå ljuset till rött finns inte.

Frågan om hur väl det blå ljuset syns är inte så självklar som herr Hovhammar här säger. Jag kan upplysa om att många erfarna bedömare anser att det blå ljuset syns bättre i trafiken än det röda, eftersom man med blått sken får en enligt många experters mening bättre kontrasteffekt i en miljö där det blåa men väl inte det röda ljuset är sällsynt. Ytterst är det emellertid inte själva synbarheten i sig som föranlett det internationella beslutet om att varningsljus på uttryckningsfordon skall vara blått; i stället är det principen att rött blinkande sken alltid skall betyda stopp och inte varning för fara. Vidare vill jag erinra om att uttryckningsfordon inte endast har ljussignaler utan även ljudlarm och att ljudsignalen kanske uppmärksammas tidigare än ljussignalen.

Slutligen måste dock, som jag tidigare i olika sammanhang med instämmande av riksdagen framhållit, intresset av internationell enhetlighet bli bestämmande.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Det finns en hel del folk och även organisationer som sysslat ganska ingående med detta. Jag vill erinra om att Motormännens riksförbund – den såvitt jag vet största motororganisationen här i landet – vid ett sammanträde så sent som den 29 mars i år uttalade sig för en återgång till rött blinkljus för uttryckningsfordon. Denna organisation bör vara sakkunnig i den här frågan.

Jag vill också erinra om att man till och med konstaterat, att det blå rotationsljuset i en del fall är i det närmaste livsfarligt. En ambulansförare nere i Skåne har berättat att han haft stora obehag av det blå rotationsljuset. Det visade sig att han drabbats av yrsel och illamående på grund av det blå ljuset. Läkare har kunnat konstatera detta, och han

tvingades till och med att avbryta sina körningar av denna anledning.

Jag har, herr talman, trots allt inte blivit övertygad av statsrådets argumentation om att det blå ljuset är så överlägset. Tvärtom har man från sakkunnigt håll kunnat konstatera motsatsen. Men i den mån en ändring till rött varningsljus för utryckningsfordon inte äger rum vill jag emellertid uttala ett ganska bestämt önskemål, nämligen att det blå rotationsljuset kompletteras av lyktor med fast rött sken framåt. Jag vill erinra om att man i Amerika utrustar en del ambulanser med upp till tio intensivt lysande röda ljus förutom rotationsljuset uppe på taket. I Storbritannien har man övergått till att komplettera blinkljuset med lyktor som lyser framåt.

Jag tror att en anordning av detta slag skulle innebära ett steg framåt. Detta har jag fått bestyrkt från olika håll där man faktiskt sysslat en hel del med dessa problem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om åtgärder mot sådan extrautrustning m. m. på bilar som försämrar trafikmiljön

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Olssons* i Kil (fp) i kammarens protokoll för den 1 april intagna fråga, nr 176, och anförde:

Herr talman! Herr Olsson i Kil har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till sådan omarbetning av trafikpolisens Anvisningar för flygande inspektion att det tilltagande bruket av sådan extrautrustning och sådana förändringar av standardbilar som försämrar trafikmiljön effektivt kan beivras.

Den grundläggande bestämmelsen om flygande inspektion finns i 23 § vägtrafikförordningen. Där anges att inspektionens syfte är kontroll av fordons beskaffenhet och utrustning. Ett fordon som inte uppfyller säkerhetskraven kan bli föremål för föreläggande om kontrollbesiktning efter reparation eller – i grava fall – för körförbud. Med stöd av 54 § vägtrafikkungörelsen meddelar statens trafiksäkerhetsverk i samråd med rikspolisstyrelsen närmare anvisningar för hur inspektionen skall gå till. I princip skall därvid en fullständig undersökning av fordonet äga rum.

För att hinna med flera fordon begränsas inspektionen ofta till vissa mera väsentliga trafiksäkerhetsdetaljer. Detta sker bl. a. genom att rikspolisstyrelsen anger att den flygande inspektionen vid olika tillfällen skall inriktas på vissa speciella detaljer, som erfarenhetsmässigt har hög felfrekvens eller som med hänsyn till årstiden är av stor betydelse för trafiksäkerheten. Till dessa inspektionspunkter hör bl. a. bromsar, däck och belysningsanordningar.

Givetvis måste trafiksäkerhetsverkets anvisningar för flygande inspektion fortlöpande revideras så att man kan ingripa mot från trafiksäkerhetssynpunkt negativa följder av t. ex. montering av extrastrålkastare, utbyte av hjulfälgar samt avgassystem och ljuddämpare m. m. I anvisningarna finns redan nu föreskrifter avseende olika typer av s. k. hjälpljus

Torsdagen den
29 april 1971

*Om åtgärder mot
sådan extraut-
rustning m. m. på
bilar som försäm-
rar trafikmiljön*

samt i fråga om avgassystem m. m. Även vissa regler om bedömningen av hjulfälgar finns däri. Anvisningarna är baserade på de grundläggande bestämmelserna om fordons utrustning och beskaffenhet i bl. a. vägtrafikförordningen. Olika slag av arbete pågår för närvarande för att omarbeta och precisera dessa bestämmelser, varigenom också inspektionsanvisningarna får ett mera exakt innehåll såsom underlag för bl. a. polisens fordonsbedömning.

Sålunda företar trafiksäkerhetsverket en fullständig översyn av bestämmelserna om belysningsanordningar på fordon, som kan beräknas resultera i strängare och mera specificerade krav på lyktornas beskaffenhet, placering, montering m. m. Frågan om hjulfälgar är en av de många detaljer som behandlas av en särskild arbetsgrupp inom kommunikationsdepartementet för översyn av bestämmelserna om typ- och registreringsbesiktning av fordon. Möjligheterna att kontrollera ljuddämparnas beskaffenhet och effektivitet är för närvarande inte helt tillfredsställande, beroende bl. a. på svårigheter att vid flygande inspektion objektivt mäta fordonsbuller. Den s. k. trafikbullerutredningen behandlar bl. a. dessa frågor.

Herr OLSSON i Kil (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret; det var ovanligt innehållsrikt.

Bakgrunden till min fråga är det tilltagande bruket av extrautrustning på olika motorfordon, framför allt bilar, som tycks vara inspirerat av den ökade användningen av standardbilar för tävlingsbruk. Denna utveckling är högst betänkelig ur trafiksäkerhetssynpunkt. Låt mig kort ge ett par exempel – just dem som kommunikationsministern angav i sitt svar.

1. Det ganska vanliga utbytet av standardfälgar medför t. ex. att grövre däcksdimension kan användas. Detta kan innebära att bilens styrgeometri förändras så att risker uppstår för att hjulen låses genom anslag mot hjulhuset vid t. ex. maximal fjädring – alltså en uppenbart trafikfarlig förändring.

2. Det har på senare tid blivit allmänt vedertaget att montera de mest skiftande belysningsanordningar på bilarna, ofta bristfälligt monterade – de sitter inte tillräckligt fast. Vid körning på ojämna vägar – sådana har vi tyvärr många – uppstår besvärande stickstrålar som bländar mötande. Montagen utförs ofta på framskjutande fästen och ramper av plattjärn o. d. med vassa kanter som ökar riskerna för skador vid kollisioner med gångtrafikanter.

3. Den mest meningslösa och enligt uppgift från polishåll mest vanliga förändringen av standardutrustningen förekommer på avgas- och ljuddämparsystemet.

De ganska strikta lagbestämmelser som finns mot störande buller inom bostadsområden nattetid har inte följts upp med motsvarande bestämmelser för fordonen i detta avseende. Det saknas bestämmelser om ljuddämparnas utförande. Det enda kravet är att ljuddämparen skall vara effektiv, en formulering som inbjuder till subjektiva tolkningar. Här behövs klara och strikta bestämmelser för att man skall komma till rätta med det onödiga trafikbuller som blivit ett stort problem för trivseln i

trafikmiljön – både för närboende och för medtrafikanter.

För att sådana här regler effektivt skall kunna kontrolleras behövs en tablå i polisens Anvisningar för flygande inspektion med beskrivningar av olika utföranden på t. ex. samma sätt som beskrivningen av otillåtna kylarprydnader och backspeglar.

Herr talman! Jag är övertygad om att det är mycket betydelsefullt för trafiksäkerheten och den allmänna trafikmiljön att bestämmelser och åtgärder snabbt kommer till stånd för att stävja sådana förändringar av standardbilar som jag gett exempel på. Jag noterar därför med tillfredsställelse att kommunikationsministern för det första är medveten om att denna extrautrustning kan ha allvarliga konsekvenser för trafiksäkerheten och för det andra är beredd att vidta åtgärder i syfte att komma till rätta med det här växande trafikproblemet. Jag hoppas att detta kommer att ske med stor skyndsamhet.

Jag hoppas att kommunikationsministern också nu kan ge svar på frågan när vi kan vänta dessa ändrade bestämmelser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om s. k. 67-kort till änka i vissa fall

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Börjessons i Falköping (c) i kammarens protokoll för den 1 april intagna fråga, nr 179, och anförde:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag är villig medverka till att kvinna med hustrutillägg, som haft 67-kort, också skall erhålla sådant kort om hon blir änka trots att hon inte är folkpensionär.

Den 1 januari 1969 utvidgades SJ:s 67-kortsrabatt för ålderspensionärer till vissa i propositionen 155 år 1968 angivna förmånstagare enligt lagen om allmän försäkring, som i lika mån som ålderspensionärerna ansågs böra få del av rabattförmånen. Till de nya kategorierna förmånstagare hörde kvinna med hustrutillägg eftersom det ansågs rimligt att äldre äkta makar skulle kunna få resa tillsammans på lika villkor, när den ena maken automatiskt har rabattförmånen.

Som för övrigt riksdagen har framhållit i anledning av motioner i ämnet skulle en ytterligare utvidgning av rabatten i enlighet med herr Börjessons förslag medföra svåra gränsdragningsproblem gentemot andra grupper av resenärer, varför en sådan bör undvikas.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar för svaret på min fråga vill jag uttrycka att jag ingalunda är tillfredsställd med det svar som jag har fått mig till del.

Bestämmelserna för erhållande av statens järnvägars pensionärsrabatt, s. k. 67-kort, avser de personer som fyllt 67 år eller som under året uppnått den åldern och de som har förtidspension, sjukbidrag, invaliditetsskydd eller hustrutillägg.

Den kvinna som inte fyllt 67 år och vars make har folkpension

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Om s. k. 67-kort
till änka i vissa
fall*

Torsdagen den
29 april 1971

*Om s. k. 67-kort
till änka i vissa
fall*

kombinerad med hustrutillägg får ej behålla sitt 67-kort efter det att maken har avlidit. Bestämmelserna – det framgår av svaret – ger ej möjligheter för vederbörande änka att behålla sitt 67-kort. Här borde en ändring utav gällande reglemente företagas så att sådan kvinna får behålla sitt 67-kort. Det är nog gott och väl att äldre makar tillsammans skall ha samma villkor, så att när den ene maken har en rabattförmån i form av ett 67-kort skall den andre maken också ha det. Men jag har mycket svårt att förstå varför denna förmån – jag säger förmån – skall bortfalla i och med att den ena maken, dvs. mannen, har gått bort. För den efterlämnade hustrun kommer detta att innebära en försämrad ställning, eftersom hon därmed förlorar något som hon betraktar såsom en social förmån.

Jag tror inte att gränsdragningsproblemen blir mycket svårare om man gör en sådan utvidgning, herr kommunikationsminister.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Utöver vad jag nyss sade vill jag framhålla att om man utvidgar 67-kortsrabatten till andra förmånstagare enligt lagen om allmän försäkring än dem som nu har rabatten, exempelvis änkepensionärerna, så uppkommer automatiskt gränsdragnings- och jämförelseproblem gentemot sådana kategorier av resenärer som utan att vara förmånstagare enligt nämnda lag befinner sig i samma sociala eller ekonomiska belägenhet som änkepensionärerna. Det kan gälla änklingar, frånskilda, ogifta kvinnor och andra jämförbara personer. Man kan inte bortse från att en utvidgning i den form som herr Börjesson i Falköping här talar om automatiskt i samma ögonblick den genomförs kommer att skapa nya frågeställningar och gränsdragningsproblem.

Vad beträffar den speciella fråga som nu herr Börjesson ställde kan således tillfogas att om man lägger den nuvarande rimlighetsavvägningen av rabattutvidgningen för hustrutilläggstagarna till grund för undantagsregler i 67-rabattstillämpningen, så skärper man gränsdragningsfrågorna ytterligare.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Ja, visst blir det gränsdragningsproblem, men sådana har man ju redan, och jag kan inte förstå att denna utvidgning skulle skapa ännu större gränsdragningsproblem. Jag har ett exempel hemifrån Falköping, där en kvinna haft 67-kort på grund av att hennes make, som var folkpensionär, har haft hustrutillägg. I och med att hon nu blivit änka förlorar hon sitt 67-kort. Hon kommer ju därmed i en försämrad ekonomisk ställning. Hon förlorar därmed en social förmån. Här är det inte fråga om alla änkor utan det gäller endast att kvinna skall ha rätt att behålla 67-kortet, om hon haft sådant före makens bortgång. Jag kan inte finna annat än att kommunikationsministern, om han har god vilja, kan göra denna utvidgning, och jag vädjar till kommunikationsministern att han skall ta detta under övervägande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om ytterligare svenskt deltagande i internationellt trafiksäkerhetsarbete

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Om ytterligare
svenskt deltagande
i internationellt
trafiksäkerhetsarbete*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Brundins* (m) i kammarens protokoll för den 20 april intagna fråga, nr 199, och anförde:

Herr talman! Herr Brundin har frågat mig om jag är beredd att medverka till ytterligare svenskt deltagande i internationellt trafiksäkerhetsarbete, i syfte bl. a. att framställa trafiksäkrare fordon.

Sverige har sedan länge mycket aktivt deltagit i ett internationellt samarbete för att få till stånd trafiksäkrare fordon. Arbetet har främst bedrivits inom ramen för FN:s europakommission, ECE, och dess arbetsgrupp för motorfordons konstruktion, där nya bestämmelser efter hand utarbetas i syfte att göra våra fordon säkrare. Sverige har också helt nyligen förklarat sig berett tillämpa ytterligare fem reglementen som fogats till 1958 års konvention om ömsesidigt godkännande av utrustning och delar till motorfordon. Till detta bör anmärkas att vissa reglementen inte kunnat antas av Sverige, eftersom vi av bl. a. trafiksäkerhetsskäl uppställt strängare krav än vad man kunnat enas om i ECE.

I USA har man inlett arbetet på en s. k. säkerhetsbil för att få underlag för enhetliga, strängare normer för utformning av framtidens bilar. Från amerikansk sida har man tagit kontakt med en del europeiska regeringar i denna fråga och därvid erbjudit sig att redovisa framstegen i arbetet på säkerhetsbilen och informera om de normer som kan komma att tillämpas i USA. Samtidigt har man menat att på europeiskt håll skulle tas fram en liknande säkerhetsbil, men i en lägre viktklass än den amerikanska, med en motsvarande redovisning av uppgifter till amerikanska regeringen.

Kontakter mellan mig och den amerikanske transportministern har lett till överenskommelse om bl. a. informationsutbyte angående arbetet på ändringar i kraven på bilarna och upprättande av fortlöpande kontakter mellan de amerikanska och svenska myndigheter som är ansvariga för fordonstekniska frågor. Sådana myndighetskontakter har numera etablerats.

Nyligen har en del europeiska stater bildat en teknisk samarbetskommitté rörande dessa säkerhetsbilar med sikte på att koordinera de europeiska ansträngningarna. Verksamheten är här mera inriktad på ett komponentsamarbete, eftersom de flesta länder inte anser sig kunna vart och ett bygga en säkerhetsbil. Sverige har anmält sitt deltagande också i detta europeiska koordineringsarbete.

Från svensk sida har man alltså väl tagit till vara möjligheterna att delta i internationellt arbete för trafiksäkrare bilar.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Norling för svaret på min fråga och skall omedelbart konstatera att jag tycker det är ett glädjande innehåll i svaret, där det bl. a. heter att "sådana myndighetskontakter har numera etablerats".

Enligt pressuppgifter, som knappast kan ha gått kommunikationsmi-

nistern förbi, uppgavs nämligen för ett tag sedan att den inbjudan som riktats till Sverige först under speciell motivering hade avböjts och att sedermera en förnyad inbjudan, som kommit förra året, fortfarande inte ens var besvarad. Jag tolkar statsrådets svar så att detta numera är reparerat. Det tycker jag är glädjande, framför allt därför att ett gemensamt arbete mellan våra svenska myndigheter och närmast berörda företag i ett internationellt engagemang, exempelvis ett sådant här utvecklingsarbete, är alldeles nödvändigt för att man skall kunna förse konstruktörer och innovatörer med tillräckligt tidig information.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Brundin tog upp den speciella frågan om våra kontakter med den amerikanska regeringen i anledning av dess propåer till oss om ett samarbete. Som herr Brundin påpekat tidigare, är man i USA i färd med att bygga ett experimentfordon för att söka få fram ytterligare trafiksäkerhetsfrämjande lösningar vid utformningen av framtidens bilar. Från amerikansk sida togs kontakt med bilproducerande länder i Europa och med Japan för ett informationsutbyte rörande dessa säkerhetsfordon, således även med Sverige. Det skedde genom ett brev från den amerikanske transportministern till mig i juni i fjol. I mitt svar förklarade jag mig mycket positiv till de amerikanska tankegångarna men framhöll samtidigt att svenskt deltagande i den föreslagna formen inte syntes lämpligt. Den amerikanske transportministern återkom i september i fjol med förslag till alternativ utformning av samarbetet med Sverige, och för detta har jag redogjort i svaret på herr Brundins fråga. Skälet till att vårt svar inte avläts omedelbart var att man i Europa börjat undersöka möjligheterna till ett närmare europeiskt samarbete i dessa frågor, och i avvaktan på utgången av dessa överläggningar var jag inte beredd att ta ställning till det amerikanska förslaget.

Det europeiska samarbetet resulterade i en internationell europeisk teknisk samarbetskommitté med deltagande av för trafiksäkerhet ansvariga myndigheter. Vi har från svensk sida anmält deltagande i detta arbete. Från ett par andra europeiska regeringar har vi informerats om deras syn på detta samarbete och även om där pågående utvecklingsarbete.

Härefter besvarade vi genomgående positivt de amerikanska förslagen och föreslog svensk kontaktmyndighet. Vi bedömer möjligheterna goda att genom detta arrangemang ta till vara alla de samarbetsstillfällen och kontaktmöjligheter som kan aktualiseras.

Av vissa tidningsuppgifter framgår att formella samarbetsavtal träffats mellan USA samt Japan och Västtyskland. Detta är riktigt. Vi har emellertid från vår sida inte funnit anledning att för närvarande söka någon sådan lösning, eftersom vi som sagt anser den överenskomna formen väl tillgodose våra ömsesidiga önskemål.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. vägtrafiken
i Södermanland*

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Ekinges* (fp) i kammarens protokoll för den 22 april intagna fråga, nr 204, och anförde:

Herr talman! Herr Ekinge har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga för att lätta de svåra trafikproblemen på i första hand vägarna E 3 och E 4 genom de delar av Södermanlands län som gränsar till Stockholms län.

Utbyggnaden av landets vägnät sker i överensstämmelse med de i vägstadgan föreskrivna flerårsplanerna för vägbyggandet. Dessa planer, som omfattar en femårsperiod men revideras vart tredje år, upprättas av länsmyndigheter och vägverk gemensamt. Föreligger skilda uppfattningar mellan dessa, underställs planen Kungl. Maj:ts prövning. Nu gällande planer avser perioden 1970–1974, och under nästa år revideras planerna till att omfatta perioden 1973–1977. Genom denna planläggning har man möjlighet att på bästa sätt utnyttja det av riksdagen årligen beslutade väginvesteringsanslaget med hänsyn till vägförhållanden, trafikomfattning, olycksrisker och övriga faktorer som påverkar väginvesteringsarnas inriktning. De problem som herr Ekinge tar upp måste naturligtvis inordnas i detta sammanhang.

Beträffande väg E 4 mellan Södertälje och Nyköping, som herr Ekinge torde avse, kan jag nämna att motorväg är under byggnad på delen Nyköping–Lästringe, en sträcka av ca 25 km från Nyköping och norrut. När denna del öppnas för trafik om drygt två år kommer de berörda delarna av den nuvarande vägen att förändras till lokalvägar. Väg E 3 är nyligen ombyggd på delen förbi Strängnäs och på delen öster därom förbättrad i den utsträckning som ansetts rimlig med hänsyn till förestående ombyggnad.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret. Tyvärr är väl inte jag lika tillfreds som kommunikationsministern verkar vara av svaret att döma.

Jag har försökt sätta upp en liten skiss rörande den fråga som jag ställt. Bakgrunden till frågan är självfallet, att vi på de här vägarna får en ständigt ökad trafik, inte minst eftersom det här gäller ett genomresoråde på väg till och från Stockholm, till och från huvudstaden. Av kartan, som jag visar även på TV-skärmen, framgår det tydligt att, enligt statens vägverks bedömningsgrunder, redovisade i rapport den 1 januari 1970 angående de sörmländska Europavägarna och riksvägarna, ca 70 procent av E 4 icke har godtagbar standard, och att beträffande den del av E 3 som berörs här, fram till Södertälje alltså, 60 procent icke har godtagbar standard. Om man sedan tar den tredje vägen, som går genom Södermanland, väg 57 från Flen och framåt, visar det sig att 65 procent av den vägsträckan inte har tillfredsställande standard.

Det är klart att detta inte är någon enkel fråga, även om jag framställt den i den formen. Det är alldeles självklart, som kommunikationsministern säger, att det måste ligga i olika planer och arbetas fram successivt,

Torsdagen den
29 april 1971

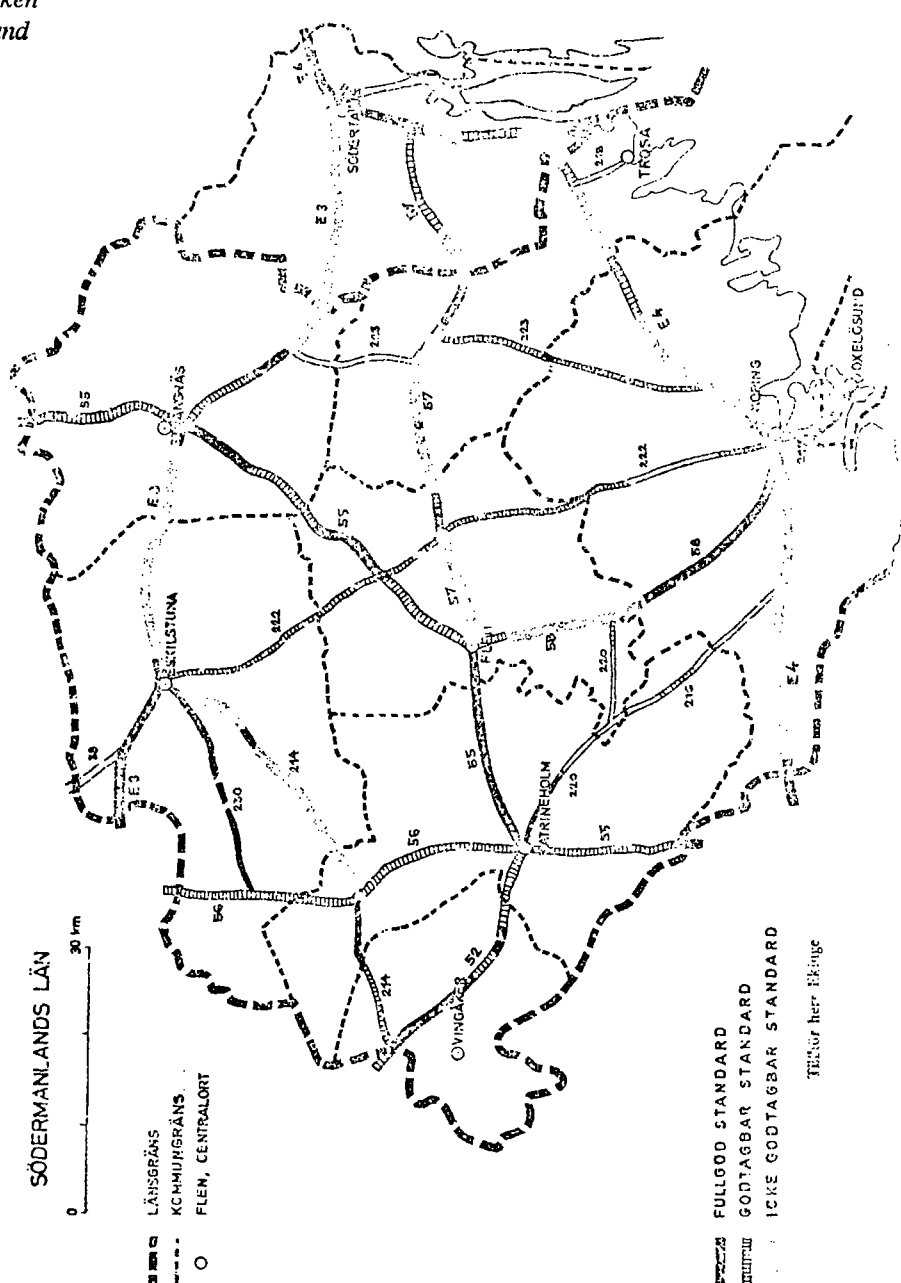
Ang. vägtrafiken
i Södermanland

KARTA 2 UTSÄNDE LÄNDARDELEN FÖR FÄRSVÄGAR OCH ÖMÅLÄNDLANSVÄGAR
ENLIGT STATENS VÄGVERKS BEREKNINGSGRUNDER: REDOVISAD RÖRPORTAFÖRSTÄRKNING 1 JANUARI 1970

SÖDERMANLANDS LÄN

- ▬ LÄNSGRÄNS
- - - - - KOMMUNGRÄNS
- FLEK, CENTRALORT

- ▬ FULLGOD STANDARD
 - ▬ GODTAGBAR STANDARD
 - ▬ IKKE GODTAGBAR STANDARD
- TILLÖP HERR EKINGE

men man kan inte frigöra sig från känslan att just det område, som ligger mellan Stockholms storstadsområde och övriga delar av landet, har blivit litet styvmoderligt behandlat.

Vägstandarden är här sämre än vägnätet i vårt land i dess helhet. Min fråga är föranledd av detta och de uppgifter jag under hand fått, att när E4 så småningom blir färdigutbyggd, vilket beräknas ske någon gång i slutet av 1970-talet, skall man börja med E 3. Den undermåliga standard som vi har nu skall alltså kunna rättas till först någon gång i mitten av 1980-talet. Är det inte oroande, herr kommunikationsminister, att ha en sådan situation i ett område som är så pass belastat trafikmässigt som just detta?

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Om man betraktar vägen E 4 söder om Stockholm finner man att vi nu har motorväg från Stockholm till trafikplatsen vid Järna. Vidare är sträckan förbi Nyköping motorväg. Mellanliggande delar, 52 kilometer, är delvis av godtagbar standard, men delvis otillfredsställande. Vägverket avser att inom en tioårsperiod investera omkring 160 miljoner kronor för att bygga om vägen till motorväg och har bedömt det såsom mest angeläget att börja motorvägsbygget vid Nyköping. Nu pågår de två första etapperna, Nyköping–Tystberga om 13 kilometer och Tystberga–Låstringe om 12 kilometer, för sammanlagt ca 75 miljoner kronor. De beräknas vara klara hösten 1973.

E 3 behöver i första hand byggas om till motorväg på delen i Stockholms län. De 17 kilometer som det där gäller kostar närmare 50 miljoner kronor. Arbetet har påbörjats genom vissa förberedande åtgärder och motorvägen bedöms av vägverket kunna bli klar senast 1975. Den går söder om Södertälje och ansluts till väg E 4 vid Södertälje södra.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för dessa kompletterande upplysningar, som jag anser vara värdefulla.

Jag är trots det inte tillfreds. Vad kommunikationsministern har sagt är naturligtvis riktigt, men det finns ytterligare vägsträckor som inte är sådana, att de har tillfredsställande standard, bl. a. vägen söder om Nyköping mot östgötagränsen. Det är då den delen blir färdig som man räknar med att på allvar kunna bygga om E 3, såvitt jag förstår. Men situationen är i dag den att det på Europaväg 4 mellan Nyköping och Södertälje blir två sträckor om sammanlagt icke mindre än en och en halv mil där det, enligt de nu fastställda fartgränserna, kommer att tillåtas en hastighet av 70 km/tim. Det innebär att man här under flera år kommer att få en mycket besvärlig och ryckig trafiksituation.

Vidare kan man lägga märke till att det just på väg 57 från Katrineholm–Flen mot Stockholm har blivit en betydligt större frekvens inte minst av bilar från västra Sverige, som tar den vägen. Den är så pass besvärlig att det understundom är fara värt att man inte vågar rekommendera någon att ta den vägen – som ändå är den kortaste.

Det är dessa problem jag har velat belysa. Jag är ändå tacksam för de uppgifter jag fått. Jag uttalar förhoppningen att vi skall slippa den situationen att denna lilla del av vårt vägnät för lång tid skall behöva vara så undermålig som den just nu är.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Ang. aviserad omorganisation av statens järnvägar

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Rydéns (fp) i kammarens protokoll för den 22 april intagna fråga, nr 205, och anförde:

Herr talman! Herr Rydén har frågat mig, om uteblivandet av den till vårriksdagen aviserade propositionen om SJ:s omorganisation betyder, att frågan nu inte längre är aktuell.

Beredningen av frågan om SJ:s omorganisation har inte kunnat slutföras i sådan tid att proposition kunnat föreläggas riksdagens vårsession. Avsikten är att senare underställa riksdagen frågan.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga, även om jag naturligtvis hade väntat mig att få ett mera utförligt besked.

Jag har ställt frågan till statsrådet Norling för att om möjligt få ett besked om vad som kommer att hända, eftersom den aviserade propositionen till vårriksdagen nu har uteblivit. Departementet har till trafikutskottet aviserat propositionen till den 5 april, och departementschefen har själv uttalat — vid en uppvaktning gjord av kommunala förtroendemän och personalorganisationer från Växjö — att proposition var att vänta i ärendet under april månad. Nu har departementschefen sagt att proposition i ärendet är att motse vid ett senare tillfälle. Denna villrådighet och osäkerhet hos departementet och även hos SJ:s ledning när det gäller att ta ståndpunkt i frågan skapar helt naturligt oro på de arbetsplatser det gäller. Det är ju ändå ca 1 000 människor sammantaget som berörs av beslutet. Det är av högsta värde och av mycket stor vikt för de anställda, som berörs av detta eventuella framtida beslut, att de snarast av sin arbetsgivare blir informerade om sin egen framtid.

Jag känner personligen till människor i min hemstad Växjö som står i begrepp att köpa tomt och planera för ett eget hem men inte kan göra det just på grund av denna ovisshet. Jag har inte tänkt gå in på sakfrågan, eftersom min fråga inte gäller den, men låt mig, herr talman, ändå säga att det finns de bland personalen som nu på litet drygt tio år står inför utsikten att för tredje gången byta stationeringsort till följd av omorganisation inom SJ. Denna ryckighet och brist på långsiktig organisationsplanering kan inte vara till fördel för SJ och sliter naturligtvis också mycket hårt på personalen.

Det vore därför välgörande om kommunikationsministern här i dag kunde ge ett närmare besked om vad som kommer att ske eller vilka delar inom organisationen som kommer att beröras av ett eventuellt framtida

beslut. Ett klarläggande på den punkten skulle hälsas med mycket stor tillfredsställelse icke minst av de anställda.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Eftersom proposition inte är framlagd kan jag självfallet inte diskutera sakfrågan. Detta får vi anledning att göra vid den tidpunkt när riksdagen har fått Kungl. Maj:ts proposition.

Det för mig viktigaste, herr Rydén, då det gäller kontakterna med personalorganisationerna är att slå fast, att berörda personalgrupper redan från första stund, när statens järnvägar tog initiativet till arbetet med att söka få fram ett sådant här förslag, har varit med i arbetet. Man har fått ge synpunkter från första stund, man har sedan ändå fått förslaget på remiss, och man har yttrat sig även i den delen.

Jag kan dessutom tillägga att vid direkta kontakter och uppvaktningar inför mig av – jag tror jag törs säga det – all berörd personals organisationer har jag klart och entydigt låtit förstå, att i det ögonblick vi är klara över tidpunkten för en eventuell förändring skall de få underrättelse om detta – alltså i så god tid att de inte på något vis skall känna sig ställda åt sidan.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Genom det utredningsmaterial som jag tagit del av vet jag mycket väl att personalen har varit med i behandlingen. Men det är inte den saken som närmast oroar personalen, utan denna ovisshet när inte departementet och SJ:s ledning har tagit ställning. Det kan väl inte enbart vara detta att inte beredningen är klar, som departementschefen säger i sitt svar. Naturligtvis vore det både värdefullt och intressant att få veta den verkliga orsaken till att propositionen nu har uppskjutits. Det måste ha kommit in någonting i bilden som gör att både departementet och SJ:s ledning på denna punkt intagit en så osäker ställning.

Det vore också mycket värdefullt att få svar på en annan fråga. SJ:s ledning arbetar ju ungefär med den föresatsen att om det nu blir ett sådant beslut att en omorganisation skall ske, så skall den ske redan den 1 januari 1972. Ett besked av departementschefen på den punkten – om en omorganisation av SJ i varje fall inte kan genomföras till den 1 januari 1972 – vore också värdefullt för personalen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Ang. beräkningen av pension för statstjänstemän i vissa fall

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Malmö (m) i kammarens protokoll för den 13 april intagna fråga, nr 183, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Malmö har frågat mig om jag avser vidtaga sådana åtgärder att det blir möjligt för statsanställd personal, som under tjänstledighet med C-avdrag arbetar i internationell, humanitär tjänst, att i pensionshänseende tillgodoräkna sig tiden som åtgår för denna tjänst.

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. beräkningen
av pension för
statstjänstemän i
vissa fall*

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. beräkningen
av pension för
statstjänstemän i
vissa fall*

Följande gäller för tillgodoräkning i pensionshänseende i de fall som herr Werner åsyftar. Den som arbetar inom bilateral verksamhet under SIDA:s förvaltning har pensionsgrundande anställning och får alltså författningsenligt tillgodoräkna anställningstiden. Samma gäller för missionär som arbetar inom Svenska kyrkans mission. Tid för ledighet för arbete inom viss multilateral verksamhet får under vissa förutsättningar tillgodoräknas författningsenligt till den del den ej överskjuter fyra år. Det behövs medgivande av Kungl. Maj:t för att tid utöver fyra år skall få tillgodoräknas. Sådant medgivande behövs också om tid för ledighet av här avsett slag skall få tillgodoräknas i andra fall än jag nu har nämnt.

Utredningen angående meritvärdet av anställning inom biståndsverksamheten i u-länder, m. m., har enligt sina direktiv bl. a. att gå igenom och analysera gällande bestämmelser och praxis beträffande möjligheten att i pensionshänseende få tillgodoräkna tid för anställning inom biståndsverksamheten i u-länder. Skulle utredningen därvid finna att nuvarande system inte fungerar tillfredsställande, har den att lägga fram förslag till de ändringar och kompletteringar som kan behövas.

Jag är inte beredd att nu ta initiativ eller göra uttalanden som kan innebära ett föregripande av utredningens arbete.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Statsrådet hänvisar till den utredning som håller på att se över det här systemet – huruvida det behövs någon ändring eller ej. Det är emellertid min förhoppning att statsrådet oberoende av om utredningen finner nuvarande system godtagbart tar initiativ till en lagändring. En sådan är nämligen synnerligen nödvändig.

Den personal det här gäller arbetar i enskild internationell humanitär tjänst, en verksamhet som ofta beröms i denna kammare vid våra u-landsdebatter. Man är emellertid i nuläget inte beredd att ge dessa personer i pensionshänseende jämlika förmåner i förhållande till dem som har offentligt uppdrag, t. ex. i SIDA. Det finns ingen konsekvens därvidlag.

Här talar vi ofta om svårigheterna att finna lämpliga människor för u-landshjälp, men om de diskrimineras på detta sätt är det naturligtvis inte lätt att stimulera de rätta människorna till tjänstgöring. Det är inte, som statsrådet säger, bara missionärer i Svenska kyrkans missions tjänst som är undantagna, utan enligt kungl. brev av 1970 gäller det även präster vilka fungerar i organisationer som har anknytning till Svenska kyrkan, alltså också Lutherska världsförbundet och liknande.

Jag kan ta ett konkret exempel. Jag vet att statsrådet inte har anledning att gå in på enskilda fall, men jag vill likväl belysa vad jag åsyftar med ett exempel som klart ger vid handen hur tokig nuvarande ordning är.

Det gäller en konsulent som heter Sture Persson och som arbetat på länsarbetsnämnden i Kristianstad. Han tjänstgjorde i tre år som direktor för det största sjukhuset i Mellanöstern, Augusta Victoria Hospital – ett flyktingsjukhus utanför Jerusalem – som drivs dels av Lutherska världsförbundet, dels av Förenta nationernas speciella Palestinaorgan

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. beräkningen
av pension för
statstjänstemän i
vissa fall*

UNRWA. Där har han alltså tjänstgjort som sjukhuschef i tre år, men de tre åren ansågs inte av Kungl. Maj:t vara meriterande nog för att tillgodoräknas honom ens i pensionshänseende som arbetsförmedlare.

Jag har besökt den mannen flera gånger i Jerusalem, och har iakttagit att han verkligen gjort en banbrytande insats där nere både organisatoriskt och administrativt och inte minst personalpolitiskt. En god byggherre visade han sig också vara. Men svenska statens tack blev tre förlorade pensionsår.

Och det här är bara ett i raden av exempel. Jag vill framhålla att detta ärende inte bara gäller enskilda människor utan hela saken – u-landsbiståndet i enskild regi.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag har, som herr Werner i Malmö mycket riktigt anmärkte, ingen anledning att gå in på konkreta fall. Det skall jag inte göra.

Jag vill bara genmäla att jag tycker att herr Werner inte skall tala om diskriminering i det här fallet, ty det anser jag faktiskt inte att det är fråga om. Av vad herr Werner sade i sin replik kan jag förstå att han intresserar sig mycket för den bilaterala verksamhet som bedrivs av organ med anknytning till missionen, och därför vill jag lämna några kompletterande upplysningar på den punkten.

Jag vill först gärna ånya erinra om vad jag sade i mitt svar, nämligen att den som arbetar inom Svenska kyrkans mission har pensionsgrundande anställning hos dess missionsstyrelse och får alltså tillgodoräkna anställningstiden som tjänsteår enligt statliga pensionsbestämmelser. Den som är anställd för arbete inom enskilt organs missionsverksamhet har inte något statligt pensionsskydd under anställningstiden. Det har han ju inte om han verkar i Sverige heller. Inte heller har han någon författningsenlig rätt att tillgodoräkna denna tid efter återgång till statlig tjänst, som han eventuellt varit ledig från. Medgivande av Kungl. Maj:t behövs för att tiden skall kunna tillgodoräknas. Det finns alltså möjligheter till sådan tillgodoräkning efter särskild prövning.

Enligt vad jag inhämtat har utredningen om meritvärdet av anställning inom biståndsverksamheten i u-länder, m. m., som jag åberopade i mitt svar särskilt tagit upp frågan om praxis beträffande tjänsteårsberäkning för arbetstagare inom enskilda organs biståndsverksamhet. Det är alltså precis det som herr Werner efterlyser. Vad utredningen skall syssla med och tar upp gäller sålunda både missionens organ och icke konfessionella organ. – Jag tycker, herr Werner, att vi får väl ge oss till tåls och se vad utredningen kommer fram till, innan vi definitivt tar ståndpunkt.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag skall visst ge mig till tåls men inte för länge.

Jag vill bara replikera statsrådets ord om diskriminering. Man kan ju kalla det vad man vill, herr statsråd, men om man genom tre icke godkända tjänsteår förlorar 10 procent av pensionen livet ut, så är det väl ändå ett väldigt avbräck.

Sedan tänker jag visst inte bara på missionärer och präster. Jag vet att

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. tillgodoräk-
nandet av praktik-
arbete vid tillträde
till vissa utbild-
ningar*

de har dessa förmåner, men det finns ju så många som inte är präster eller missionärer och fungerar inte i missionsammanshang direkt utan t. ex. i frivilliga organisationers rent humanitära uppgifter. De, menar jag, har inte fått någon ordentlig jämlikhet. Det finns präster som kommer ut i humanitärt arbete och får uppgifter som är mycket avvikande i förhållande till dem som de har i hemlandet. Sådant är förhållandet ofta också för lekmän.

Jag hyser emellertid samma förhoppning som statsrådet, att vi skall kunna få dessa frågor klarlagda – och framför allt få en ändring till stånd, till sakens fromma.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Ang. tillgodoräkandet av praktikarbete vid tillträde till vissa utbildningar

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att besvara herr *Turessons* (m) i kammarens protokoll för den 22 april intagna fråga, nr 202, och anförde:

Herr talman! Herr Turesson har frågat chefen för utbildningsdepartementet, om han är redo att ta initiativ till sådana åtgärder att reglerna för tillträdesansökan till vissa utbildningar, exempelvis förskollärarytbildning, blir så utformade att det blir möjligt för de inträdessökande att för behörighet åberopa även sådant praktikarbete som fullgörs under tiden mellan ansökningstidens utgång och utbildningens början, i de fall denna mellanperiod är särskilt lång. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

En genomgång av inträdeshandlingar rörande praktikarbete kräver enligt vad jag erfarit mycket större insatser av intagningsmyndigheten än en granskning av skolbetyg. Det är dessutom angeläget att de sökande i så god tid som möjligt får kännedom om resultatet av intagningen. Det skulle därför kräva betydande arbetsinsatser att tillmötesgå herr Turessons önskemål samtidigt som det skulle leda till att intagningsbesluten skulle försenas på ett olyckligt sätt. Jag vill dessutom tillägga att olägenheten för den enskilde har minskats genom att intagning till förskollärarytbildning numera sker två gånger i stället för tidigare en gång per läsår.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för detta svar.

Jag kan inte hålla med statsrådet om att en genomgång av inträdeshandlingarna rörande praktikarbete i de fall som jag här avsett skulle kunna vara särskilt betungande. Det gäller fyra månaders handledd praktik i ett sammanhang. Det tycker jag inte kan vara så besvärligt.

Vad som föranlett mig att ställa denna fråga är några fall som jag såg på nära håll för någon vecka sedan. Det gällde vuxenstuderande som i vår blir klara med sin skola och som skulle vilja söka till den kurs för utbildning till förskollärare som börjar i januari. De kan inte få fyra

månaders handledd praktik före den 17 september, då ansökningstiden går ut, men de kan få det till dess vårterminen börjar omkring den 10 januari.

Här skyller man nu på ansökningshandlingarnas databehandling, och det är ännu ett exempel på att datorn håller på att bli vår herre. Även om man anser att det här rör sig om en liten sak och att frågan inte är aktuell för så förskräckligt många människor, så förefaller ändå den regel som här finns mycket onödig. Det kan inte vara någon svårighet med att den som sänder in sina ansökningshandlingar den 17 september lämnar intyg om att praktik är påbörjad och att det i databehandlingen görs en särskild markering för dem. Sedan får de innan vårterminen börjar förete ett intyg om att praktiktiden är fullgjord. Det är en mycket enkel operation.

Den ordning som nu gäller uppfattas naturligtvis av de berörda som ett uttryck för en litet petrifierad byråkrati, och det är ju inte precis vad man väntar sig av ett verk som sorterar under ett ungt och till synes ofördärvat statsråd. Jag tycker att man skulle göra en översyn av nu gällande ordning och försöka tillgodose de mycket rimliga krav på mänsklig behandling som jag här har talat för.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Tyvärr sorterar inte detta ärende under utbildningsminister Ingvar Carlsson, utan det sorterar under mig. Men bortsett från det vill jag säga till herr Turesson att vi har verkligen mycket noga prövat denna sak. Det är nämligen inte första gången vi ställs inför det här problemet, utan det har många sökande rest hos oss. Vi har också haft mycket noggranna och ingående överläggningar med de ansvariga för intagningen, inte minst när det gäller förskollärarytbildningen. Det är ju en utbildning som expanderar, det är en utbildning som är populär. Vi hade senast 5 000 sökande med mycket varierande förkunskaper. Det har tyvärr visat sig att det inte går att ge sådana till synes enkla och rediga anvisningar som herr Turesson antydde att man borde kunna ge och som även vi när vi började överläggningen tyckte var rimliga. All erfarenhet visar att ansökningarna just när det gäller det praktiska arbetet i väldigt många fall är ofullständiga, och i rättssäkerhetens namn måste då intagningsmyndigheten komplettera och kontrollera de enskilda; om de sökande, inte minst de som inte kommer in, skall få känslan att det hela har gått rätt till; den känslan hänger ju på att uppgifterna är riktiga. Därför är det tyvärr nödvändigt att det när det gäller just den typ av förkunskaper som praktiken ger göra själva granskningen i mycket hög grad manuell, och det tar lång tid. Jag kan försäkra herr Turesson och kammaren att de som gör denna granskning verkligen inte är några representanter för den petrifierade byråkratin, vad det nu är, utan det är mycket starkt kännande enskilda människor.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. tillgodoräk-
andet av praktik-
arbete vid tillträde
till vissa utbild-
ningar*

§ 19 Föredrogs och hänvisades motionerna

nr 1451 till jordbruksutskottet och

nr 1452 till skatteutskottet.

§ 20 Föredrogs, men bordlades åter kulturutskottets betänkande nr 10 samt näringsutskottets betänkanden nr 13 och 14.

§ 21 **Anslag till radio- och TV-verksamhet m. m.**

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 8 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till radio- och TV-verksamhet m. m. jämte motioner.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Rundradioanläggningar

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1971:1, bilaga 10 (punkt I:B 2, s. 419–436 i utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 4 januari 1971) dels berett riksdagen tillfälle att yttra sig i anledning av vad i statsrådsprotokollet anförts rörande rundradions fortsatta utveckling samt den allmänna mottagaravgiften, dels föreslagit riksdagen att till Rundradioanläggningar för budgetåret 1971/72 anvisa ett investeringsanslag av 31 800 000 kronor.

I denna punkt hade behandlats

dels motionen 1971:39 av herr Bohman m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas med uppgift att klarlägga hur en ökad frihet och konkurrens i etermedia skulle åstadkommas och Sveriges Radios långsiktiga finansieringsproblem bringas under kontroll,

dels motionen 1971:64 av herrar Börjesson i Falköping och Eriksson i Bäckmora,

dels motionen 1971:65 av herrar Börjesson i Falköping och Eriksson i Bäckmora, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att allsidigt utreda möjligheterna till finansiering utöver licensavgifter av Sveriges Radios verksamhet samt att lägga fram de förslag utredningen föranledde senast till 1972 års riksdag,

dels motionen 1971:66 av herrar Börjesson i Falköping och Eriksson i Bäckmora,

dels motionen 1971:68 av herrar Olsson i Sundsvall och Nilsson i Tvärålund, vari hemställdes att, om riksdagen uttalade sig för den i proposition 1971:1 förordade höjningen fr. o. m. den 1 juli 1971 av den allmänna mottagningsavgiften för TV från 45 kronor till 55 kronor per kvartal, riksdagen även uttalade sig för en avgiftsdifferentiering innebärande att från höjningen undantogs personer boende inom områden, som

den 1 juli 1971 ej skulle komma att ha fullgoda mottagningsförhållanden för TV 2,

dels motionen 1971:192 av herrar Levin och Petersson i Röstånga,

dels motionen 1971:363 av herr Ernulf, vari hemställts att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om höjning av den allmänna mottagaravgiften för innehav av radio- och televisionsapparat,

dels motionen 1971:797 av herr Ahlmark m. fl.,

dels motionen 1971:801 av herr Ericson i Örebro m. fl.,

dels motionen 1971:802 av herr Gustavsson i Ängelholm,

dels motionen 1971:806 av herr Johansson i Skärstad m. fl.,

dels motionen 1971:816 av fröken Ljungberg m. fl.,

dels motionen 1971:818 av herrar Mattsson i Lane-Herrestad och Gustafsson i Byske,

dels motionen 1971:829 av herrar Sundman och Fälldin, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt utredning av frågan om den framtida finansieringen av Sveriges Radios verksamhet,

dels motionen 1971:831 av herrar Svanström och Carlsson i Vikmanshyttan, vari hemställts att riksdagen beslutade uttala att besparingsåtgärder av olika slag genomfördes vid Sveriges Radio i sådan omfattning att licenshöjning f. n. ej behövde genomföras,

dels motionen 1971:836 av herr Wikström, vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en parlamentarisk utredning rörande Sveriges Radios programverksamhet, organisation och framtida finansiering samt begärde förslag om inrättandet av ett programråd vid Sveriges Radio enligt i motionen angivna riktlinjer.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:363 och 1971:831 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om rationaliserings- och besparingsåtgärder m. m. vid Sveriges Radio,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:68 om avgiftsdifferentiering,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:192,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:802 om slopande av avgiften för radioapparater i taxibilar,

5. att riksdagen i anledning av vad i statsrådsprotokollet härvidlag anförts samt med avslag å motionerna 1971:363 och 1971:831 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört rörande rundradions fortsatta utveckling samt den allmänna mottagaravgiften,

6. att riksdagen till Rundradioanläggningar för budgetåret 1971/72 anvisade ett investeringsanslag av 31 800 000 kronor,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:64 om utredning angående befrielse eller reduktion i fråga om mottagaravgifter m. m.,

8. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:39, 1971:65, 1971:829 och 1971:836, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om de långsiktiga planerings- och finansieringsfrågorna vid Sveriges Radio,

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. utredning om
kostnadsutveckling-
en vid Sveriges
Radio*

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:39 i vad den avsåg en parlamentarisk utredning om hur en ökad frihet och konkurrens i etermedia skulle åstadkommas,

10. att riksdagen

a. skulle avslå motionen 1971:836 i vad den avsåg en parlamentarisk utredning om Sveriges Radios programverksamhet och organisation,

b. skulle avslå motionen 1971:836 i vad den avsåg förslag om inrättandet av ett programråd,

11. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:806 om utredning angående möjligheterna att i större utsträckning än för närvarande bereda de stora folkrörelserna inflytande över radio- och televisionsverksamheten inom Sveriges Radio,

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:818 om utvidgad religiös programverksamhet i televisionen,

13. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:66 om utredning angående möjligheten att förse olika program med textremsor m. m.,

14. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:797 om tilläggsdirektiv till 1969 års radioutredning,

15. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:801 om den fortsatta decentraliseringen av Sveriges Radios verksamhet,

16. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:816 om effekten vid radiosändaren i Uppsala och Östhammar.

Reservationer hade avgivits

1. av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård (båda m), som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:39 såvitt nu var i fråga hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att klarlägga hur en ökad frihet och konkurrens i etermedia skulle åstadkommas,

2. av herr Källstad och fru Fränkel (båda fp), som ansett att utskottet under 10 bort hemställa, att riksdagen

a. med bifall till motionen 1971:836 såvitt nu var i fråga i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en parlamentarisk utredning rörande Sveriges Radios programverksamhet och organisation,

b. med bifall till motionen 1971:836 såvitt nu var i fråga i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om förslag om inrättandet av ett programråd vid Sveriges Radio.

Vid denna punkt hade avgivits särskilda yttranden dels av herr Nilsson i Agnäs (m), dels av herr Sundman och fröken Eliasson (båda c).

Herr utbildningsministern CARLSSON, som meddelat att han i samband med behandlingen av denna punkt ämnade besvara herr *Bohmans* (m) den 12 januari framställda interpellation, nr 7, angående utredning om kostnadsutvecklingen vid Sveriges Radio, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Bohman har frågat mig om jag är beredd att uppdra åt en för ändamålet tillsatt parlamentarisk utredning att granska kostnadsutvecklingen och det framtida medelsbehovet vid Sveriges Radio.

Sveriges Radios styrelse har nlett en omfattande översyn av alla verksamhetsgrenar inom företaget. Målsättningen för utredningsarbetet är att försöka nedbringa kostnaderna och minska takten i kostnadsstegenarna utan att därför göra avkall på produktionens kvalitet och omfattning. Jag finner det mot denna bakgrund inte påkallat att tillsätta en utredning med likartade uppgifter.

För övrigt vill jag hänvisa till vad jag anfört i årets statsverksproposition vid behandlingen av vissa finansierings- och planeringsfrågor rörande radio- och televisionsverksamheten.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag vill tacka för statsrådets korta och koncentrerade svar, och jag kan uttrycka mig nästan lika fåordigt. Jag kan göra det därför att kulturutskottet har åstadkommit en samlande kompromiss som stryker under just vad jag framhöll i interpellationen, nämligen att de långsiktiga planerings- och finansieringsfrågorna vid Sveriges Radio i allra högsta grad angår statsmakterna. Rationaliseringsverksamheten vid Sveriges Radio är alltså inte bolagets ensak – det har för övrigt framgått av reaktionen över vad som nyligen sipprat ut från det pågående arbetet.

Kort uttryckt, herr talman: Vi har ett riksdagsbeslut om programverksamhetens innehåll. Det är riksdagen som genom sina beslut finansierar radioverksamheten. Det samband som alltså föreligger mellan statsmakterna och radiobolaget på dessa områden borde ha motiverat den parlamentariska utredning som jag förordat. Nu betraktar jag emellertid kompromissen i utskottet som ett fall framåt, och därmed får jag väl låta mig nöja – tills vidare i varje fall.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag är ense med herr Bohman om att vi skall ta till vara alla möjligheter till kostnadsbesparande rationaliseringar vid Sveriges Radio – jag har tidigare uttalat det i flera sammanhang.

Enigheten är kanske ändå inte total – och det kan finnas anledning att ytterligare understryka det i detta sammanhang.

Det sägs ofta att Sveriges Radios ekonomi är utomordentligt svag och dålig. Jag delar inte den uppfattningen. De beräkningar som gjorts visar att vi, med den mycket måttliga höjning som nu är aktuell, kan utgå från att Sveriges Radio efter en treårsperiod kommer att ha en betydande fondbehållning. Därtill kommer att fördelen av besparingarna genom Sveriges Radios egen översyn kan läggas till denna redan i förväg planerade fondbehållning.

Det är alltså inte någon dålig ekonomi som Sveriges Radio nu har att redovisa, sett ur detta flerårsperspektiv.

Jag kan inte heller underlåta, herr talman, att också erinra om de påståenden som gjordes från moderat håll i valrörelsen, att vi inom några få år skulle ha en avgift på 500 kronor. Det förslag, som nu läggs fram och som enligt dessa beräkningar ger möjligheter till en betydande reserv efter en treårsperiod, bygger på en avgift som är mindre än hälften av den som angavs från moderat håll. Självfallet är det inte heller, som det också

Torsdagen den
29 april 1971

*Rundradioan-
läggningar*

nämndes, fråga om några ackumulerade underskott på en miljard i mitten av 1970-talet.

Herr talman! När herr Bohman var så vänlig att vi hamnade helt på samma ståndpunkt, har jag ändå känt ett behov av att göra den markeringen, att det kanske i grunden finns en skillnad i vår uppfattning som bör redovisas när riksdagen nu skall diskutera denna fråga.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Enigheten sträckte sig uppenbarligen inte så långt som jag i min optimism trodde mig kunna konstatera. I varje fall räckte den inte till att låta herr statsrådet dra de rätta konsekvenserna av det utlåtande från kulturutskottet som nu ligger på riksdagens bord. Utskottet "antyder" ju – för att uttrycka sig försiktigt – att det befinner sig på den sida där jag står.

Jag vill bestämt deklarerat att jag inte ansluter mig till statsrådets mycket optimistiska uttalanden beträffande Sveriges Radios ekonomi. Det är möjligt att den blir bättre än vad man tror i dag, men det förutsätter i så fall att Sveriges Radio vidtar alldeles särskilt kraftfulla åtgärder för att få bukt med kostnadsutvecklingen. Jag har den uppfattningen att det skulle ha underlättats av att man haft en parlamentarisk utredning. Nu har som bekant utskottet inte sagt definitivt nej till en sådan utredning utan tvärtom öppnat möjligheter för en sådan något litet längre fram.

Man bör, herr talman, nog tala med litet mindre bokstäver om de bedömningar av Sveriges Radios ekonomi som regeringen gjorde i höstas och om de avståndstaganden som regeringen då gjorde i fråga om mitt partis prognoser beträffande den ekonomiska utvecklingen vid Sveriges Radio.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att de uttalanden som gjordes innebar att vi efter valet skulle få en radio/TV-licens under denna valperiod på 500 kronor. Det var vad man sade från moderata samlingspartiets sida. Nu ligger förslaget på 220 kronor, alltså mindre än hälften. Enligt de kalkyler som har gjorts innan de kostnadsbesparande effekterna har uppnåtts kommer vi ändå att vid utgången av treårsperioden ha en betydande fondreserv. Där ligger skillnaden mellan moderata samlingspartiet och de övriga partierna.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! I våra uttalanden i samband med valet pekade vi på utvecklingstendenser för tiden framöver som – om verksamheten hade fullföljts enligt dessa – skulle ha lett till just de avgiftskonsekvenser som statsrådet nyss bestred. Vi får väl se, statsrådet Ingvar Carlsson, vem som får rätt!

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Kostnaderna för Sveriges Radios verksamhet har stigit kraftigt, och det finns faktiskt inte, herr Carlsson, någon anledning att

Torsdagen den
29 april 1971

*Rundradioan-
läggningar*

hoppas eller tro att en fortsatt utveckling i denna riktning kan hejdas i någon mera betydande grad.

Kostnaderna för verksamheten bestrids så gott som uteslutande av mottagaravgifter. Det är knappast möjligt att i längden lösa finansieringsproblemen med avgifter – redan nu ifrågasätts, t. ex. i flera motioner som behandlas i det nu aktuella betänkandet, om det inte är för dyrt för vissa grupper. I en skrivelse till regering och riksdag anhöller Folkpensionärernas riksförbunds tredje distrikt om ”beaktande av det svåra läge som uppkommer för pensionärer och vårdbehövande, om den ifrågasatta höjningen av mottagaravgiften till 220 kronor om året genomföres utan undantag. Äldingar med folkpension, sjukpensionerade och handikappade med inga eller blygsamma inkomster vid sidan av den statliga pensionen, får i många fall svårt att komma ut med denna kraftiga höjning.”

De mera långsiktiga finansieringsfrågorna är inte lösta. Kungl. Maj:t har föreslagit att man löser det *akuta* behovet av inkomstförstärkning – för tre år framåt – genom att höja den allmänna mottagaravgiften från 180 till 220 kronor per år. Utskottet har inte sett någon annan möjlighet och har alltså godtagit denna höjning. Man kan bara uttrycka en förhoppning att den föreslagna höjningen verkligen skall säkerställa Sveriges Radios finansiering t. o. m. budgetåret 1974/75. De beräkningar som bedömningen grundar sig på är ganska ofullständigt redovisade och kan på flera punkter ifrågasättas.

Samtidigt understryker utskottet kraftigt, att företaget har ett ansvar för att arbetet bedrivs så ändamålsenligt som möjligt, vilket bl. a. innebär att man hos företagets anställda på alla avdelningar inskräper kravet på kostnadsansvar. Påpekandet är utan tvivel befogat, och utskottet hemställer att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad som här anförts.

Avgiftshöjningen ger en kort respittid – det är i varje fall moderata samlingspartiets uppfattning – under vilken tid de långsiktiga finansieringsproblemen måste angripas. Utskottet har funnit anledning att särskilt påpeka att planerings- och finansieringsfrågorna inte kan uppskjutas särskilt lång tid. När reklamutredningens betänkande senare i år kommer, bör problemen kring rundradioverksamhetens finansiering och målsättningen för verksamheten tas upp till ingående debatt. Att dessa viktiga problem sedan skulle kunna lösas utan en utredning med parlamentarisk sammansättning förefaller mig helt otänkbart.

Utskottet har resonerat sig fram till en enig skrivning beträffande den kortsiktiga och långsiktiga finansieringen. Att detta har varit möjligt hänför sig till det faktum att diskussionen har begränsats till dagens situation. Egentligen är skrivningen ett enda slående exempel på vilka svårigheter man möter, om man läser sig vid monopoltanken. Över huvud taget är debatten kring så viktiga media som radio och TV anmärkningsvärt låst och hämmande för en utveckling som kunde vara till gagn för den fria åsiktsbildningen och därmed för en levande demokrati.

Man skjuter de intressanta och svåra problemen framför sig. Så intar man t. ex. på sina håll en obönhörlig inställning till frågan om reklam i etermedia – en inställning som alltid har förefallit mig egendomlig redan av den anledningen att reklam ju tillåts i andra media och som har blivit

än mer egendomlig sedan finansieringsproblemen blivit alltmer påträngande. Något alternativ till en finansiering med reklam – i disciplinerade former, givetvis – anges inte; ännu så länge är väl de enda alternativen skyhöga mottagaravgifter eller en finansiering över skatt – alternativ som tydligen inte bedöms som så tilltalande att de kan framföras öppet.

Ett tredje alternativ är naturligtvis att hålla verksamheten nere, vilket inte torde ha många anhängare. I det sammanhanget kan det vara värt att påpeka att ambitionsgraden redan har måst sänkas. År 1966 angav statsrådet Palme på grundval av radioutredningens arbete 100 sändningstimmar per vecka som mål för TV 1974/75. I årets statsverksproposition anger statsrådet Carlsson målsättningen samma budgetår till 80 sändningstimmar per vecka.

Vilken utveckling kan man då vänta på massmediasidan? Ja, det är naturligtvis en illusion att tro att man kan stoppa strukturrationaliseringen inom pressen, en utveckling mot ensamtidningar och tidningsdöd. Ett presstöd i en eller annan form kan bara fördröja den utvecklingen. Orsakerna är att kostnaderna för personal, för papper och för distribution är oavbrutet stigande.

Konkurrens på lika villkor har visat att radion är ett billigt medium såväl när det gäller investeringar som när det gäller drift och att den väl hävdar sig. Också TV har visat sig konkurrenskraftig.

Om man vill förhindra en monopolsituation beträffande nyheter och information, bör radionätet gradvis byggas ut, i första hand där konkurrenssituationen är svag. Nätet av radio- och TV-stationer kan och skall fylla också en lokal funktion och tillsammans med tidningarna erbjuda valfrihet i fråga om lokal information och debatt. Mångfalden i informationsutbudet kan bevaras och utvecklas. Vill vi verkligen avstå från en sådan utveckling?

Ingen hävdar att vi skall ha en helt fri etableringsrätt. En obegränsad frihet i etern är naturligtvis otänkbar. Men en liberalare etableringsrätt, styrd av en samhällelig kontroll, skulle möjliggöra och påskynda en sådan nödvändig och önskvärd utveckling. Vid sådana propåer har ofta, också från vanligtvis välunderrättat håll, hävdats att utrymmet i etern är begränsat. Det är en myt: om stationerna ges en begränsad räckvidd är ett stort antal sådana lokala stationer möjliga. Man kan anföra exempel på detta från USA och även från andra länder.

I en miljonstad i USA av ungefär Storstockholms storlek finns kanske tre, fyra lokaltidningar, ett tjugotal radiostationer och flera konkurrerande TV-stationer. I en mindre stad finns det kanske bara en tidning, men den kompletteras av flera radiostationer. Det kan väl inte vara så, att det svenska eterutrymmet är av en särskild beskaffenhet?

I monopolsituationen är en sådan utbyggnad otänkbar, bl. a. av rent finansiella skäl. Där konkurrensen sätts ur spel, uppstår så gott som undantagslöst ett bristfälligt kostnadsmedvetande, och sällan har väl det varit så uppenbart som i fallet Sveriges Radio. Utskottet har i sanning skäl för sin kraftiga kritik. I monopolsituationen kommer man in i svårigheter som betingas av ekonomiska orsaker; av besparingsskäl, relevanta eller inte, kan vi inte ha många fristående kanaler i s. k. "stimulerande tävlan". Den aktuella diskussionen om nyhetsförmed-

lingen i TV har övertygande bevisat det. Kravet på bättre hushållning har i alltför hög grad koncentrerats på nyhetssidan, och debatten har kommit att gälla mera hur man skaffar nyheterna än vilka nyheter, vilket urval man använt sig av. Av kostnadsskäl överväger man inom företaget att avskaffa de båda nyhetsredaktionerna i TV 1 och TV 2 och den gemensamma nyhetsredaktionen och skapa en enda central nyhetsredaktion. Det utomordentligt anmärkningsvärda är att dessa överväganden innebär att man i så fall avser att sätta sig över riksdagens beslut 1966, som grundar sig på en principiell syn på nyhetsförmedlingen i TV. I propositionen då sammanfattades denna syn av dåvarande kommunikationsminister Palme på följande sätt: "En långt gående spridning av nyhetsurval, analyser och kommentarer är ur opinionsbildningens synpunkt önskvärd."

Riksdagens beslut 1966 innebar en försöksverksamhet med gemensam redaktion för korta bulletiner och två självständiga redaktioner för kommentarer, analyser, reportage och egna nyheter. De moderata var då skeptiska mot försöket, och också herr Palme var tveksam om försöket skulle vara lyckosamt. Vi har inte fått veta hur försöket slog ut; försöksverksamheten har aldrig ägt rum. Företaget har saboterat riksdagsbeslutet, och den gemensamma redaktionen för korta bulletiner har självpåtaget börjat göra reportage och analyser och rekryterat folk i häpnadsväckande omfattning. Något ingripande från det ansvariga statsrådet för att hävda företagets skyldighet att följa riksdagens beslut har inte gjorts. Skälet för det är mig obekant.

Utbildningsministern har inte heller, såvitt jag vet, meddelat företaget att planerna på en centralisering av nyhetsförmedlingen inte kan godtas. Man kan misstänka att också han skakats av finansieringsproblematiken därhän, att han inte längre urskiljer de principiella aspekterna.

Man har i pressdebatten kring denna fråga talat om risken för någonting som kunde kallas centrala nyhetsverket. Monopolsystemet med däri inbyggda finansieringsproblem kan driva fram flera åtgärder som riktar sig mot fri opinionsbildning; en stor del av etermedias verksamhet är av informationskaraktär. Vi löper kanske risk att drivas mot ett centralt informationsverk också.

Som jag har uppfattat debatten kring press och etermedia är enigheten total kring kravet på en fri opinionsbildning. Senast har finansministern i propositionen om presstöd framhållit att syftet med presstöd är "att så långt möjligt bibehålla en allsidig nyhetsförmedling och opinionsbildning." På ett annat ställe i propositionen påpekar herr Sträng att starka motiv för presstöd föreligger, eftersom det finns risker "för att nyhetsförmedling och åsiktsbildning monopoliseras och att den därmed hotar demokratins funktionsduglighet". Vore det inte snart dags att vi övergav den häpna förvirringen inför sådana teknikens under som radio och TV och hade samma principiella syn på alla massmedia?

Moderata samlingspartiet har i motion 39 föreslagit att en parlamentarisk utredning skall tillsättas med uppgift att klarlägga hur en ökad frihet och konkurrens i etermedia skall åstadkommas. Utskottet har avstyrkt förslaget och därvid hänvisat till myten om det begränsade utrymmet i etern. Utskottet resonerar vidare kring objektivitet, saklighet, yttrandefri-

het och garantier mot obehöriga påtryckningar. Det är självfallet möjligt att förena en ökad frihet i etern med alla dessa värden, och det är just hur det skall ske som måste utredas. I motionen framförs ingen färdig lösning utan man anser att frågan om vilken kombination av olika åtgärder som är att föredra inte kan avgöras utan en omfattande och allsidig utredning, som på en gång kan behandla målsättningen, den väntade utvecklingen, som givetvis bör styras i önskvärd riktning, och finansieringsfrågorna.

Låsta positioner är alltid skadliga och ofta farliga. Det är dessutom, utan att vi mestadels vågar se det i ögonen, bråttom. Det gäller att tidigt inse vart utvecklingen är på väg, vilka faror som hotar, så att man i det tröga maskineri som ett demokratiskt samhällsskick är hinner med att styra utvecklingen i rätta banor. Att vara sent ute medför ofta oönskade ekonomiska konsekvenser; det kan i många fall också hota demokratiska och humanistiska värden. Av det skälet är det svårt att förstå att utskottet avvisar en väg att äntligen angripa de svåra problem som vi ändå kommer att konfronteras med.

Moderata samlingspartiet har i flera år fört fram kravet på ökad frihet i etern. Bakgrunden har i första hand varit principiell. Lika väl som vi vill ha en oberoende och rikt varierad press, vill vi ha ökad frihet och konkurrens i etermedia; lika litet som vi kan acceptera en enda centraldirigerad tidning för hela landet, lika litet kan vi acceptera etermonopolet. Den hittillsvarande utvecklingen har visat att det inte bara är av ideologiska skäl man kan framföra den åsikten; det har visat sig vara praktisk politik också.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Agnäs och Wennerfors (båda m).

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Låt mig till den kortfattade debatten mellan utbildningsministern och herr Bohman om kostnadsutvecklingen bara knyta den reflexionen att man inte rimligen kan isolera finansieringsfrågorna och därmed kostnadsutvecklingen från frågan om vilket programutbud man skall ha. Detta har herr Wirmark, herr Sundman och jag illustrerat i en motion, där vi som exempel nämner utlandsprogrammen i Sveriges Radio. Det kan konstateras att man inom Sveriges Radio har gjort den avvägningen att utlandsprogrammen i realiteten skurits ned under de senaste två åren och att de till nästa år ytterligare kommer att drabbas av en kraftig nedskärning. Det har lett till att de svenska missionärsprogrammen helt har lagts ned, likaså specialprogrammen till FN-svenskarna på Cypern. Produktionen av utrikespolitiska översikter i samarbete med utrikespolitiska institutet har upphört, och den speciella programverksamheten för svenska sjömän har beskurits.

I och för sig kan man naturligtvis pressa kostnaderna, men det måste sättas i relation till de krav man har på programutbudet. Därför skulle jag vilja säga att hela finansieringsfrågan bara är en sida av ett väsentligt större problem, nämligen vilken typ av organisation vi vill ha för radio- och TV-verksamheten i vårt land. Då tänker jag inte i första hand på

frågan om monopol eller flera företag utan på en annan sida av problemet, nämligen vilken inriktning och uppläggning programverksamheten skall ha.

I en folkpartireservation, som jag vill yrka bifall till, föreslår vi en parlamentarisk utredning, inte om finansieringen, utan om Sveriges Radios programverksamhet och organisation. Vilka är skälen till att vi vill ha en sådan utredning? Ja, de är många. Låt mig nämna några punkter. Utbyggnadsplanen av 1966 lider av stora brister. Systemet med två TV-kanaler som konkurrerar med varandra har redan visat sig ha inbyggda svagheter. Det råder en påtaglig brist på samordning av programverksamheten. Man konkurrerar med samma nyheter, man konkurrerar med samma programtyper på samma tider, och det finns över huvud taget en bristande differentiering i programinriktningen. Man kan undra varför i ett monopolföretag tittarsiffrorna tillmäts så avgörande betydelse. Det är ju ett allbekant faktum att producenterna glupar i sig tittarsiffrorna för de olika kanalerna och ofta låter detta vara det avgörande för programmets uppläggning. Är det rimligt i ett system av monopolkaraktär? Skulle inte andra kriterier än tittarsiffrornas storlek vara avgörande?

Ett annat väsentligt skäl är att nästa stora TV-revolution sedan länge står för dörren. Jag tänker på kassetterna som kommer att befria tittarna från tvånget att se samma program som alla andra på samma tid. Jag tänker kanske framför allt på kabelöverföringen som gör det möjligt att välja kanal även från andra länder mycket enklare och billigare än med det nuvarande systemet.

Dessa två tekniska förändringar möjliggör en verklig decentralisering av TV:s programutbud genom att de undanröjer det främsta motivet till det nuvarande systemet med ett eller några få riksgiltiga TV-program.

Jag vill gärna säga att jag har stark sympati för den motion som herr Sture Ericson står som första namn på. Utskottet förbigår den i stort sett, och det är klart att man kan skjuta denna problematik framför sig. Men förr eller senare måste statsmakterna ta ställning till vilken syn man har på denna punkt. Skall opinionsbildningen och programutbudet väsentligen ligga i den stora kolossen på Gärdet eller skall vi fortsätta en decentralisering av programutbudet? Det är faktiskt tänkbart att riksdagen har synpunkter på den frågan.

Det finns ett tredje skäl för en sådan utredning och det är – vilket jag ofta har påtalat – att det saknas ett forum för en saklig och ansvarig debatt om programsättning och programplanering. Som bekant är riksdagen inte platsen för diskussioner av den typen. Vi vet också att radionämnden bara granskar program i efterhand. Sveriges Radios styrelse för naturligtvis en fortlöpande diskussion, men det är ett slutet organ utan någon som helst insyn från allmänheten.

I Sveriges Radios årsbok skrev den nye radiochefen: "Vad jag allvarligt skulle önska är en vidgning och fördjupning av den seriösa debatten kring programfrågorna." Även producenterna har efterlyst en sådan debatt och ibland t. o. m. tagit initiativ till informella samtal med olika grupper.

Nu skulle jag gärna vilja fråga statsrådet: Anser statsrådet att en seriös debatt om Sveriges Radios programverksamhet är angelägen? Om den är

det, var skall i så fall den debatten föras, om det är en dialog man eftersträvar – alltså ett samtal där Sveriges Radio inte bara lyssnar utan tvingas redovisa sina urvalsprinciper och argumentera för sin program-policy?

En tredje naturlig fråga efter det jag sagt är: Anser statsrådet det obehövt att de stora organisationsfrågor som jag här bara har antytt blir föremål för utredning?

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 8 som vi nu diskuterar behandlas bl. a. motion nr 68 av min partikamrat Jan-Ivan Nilsson och mig angående differentiering av TV-licensavgiften.

Bakgrunden till motionen är dels den i statsverkspropositionen förordade höjningen av den allmänna mottagaravgiften för TV från 45 till 55 kronor per kvartal från och med den 1 juli, dels det faktum att alltjämt vissa delar av vårt land inte täcks av TV 2:s sändningar.

Det främsta motivet för avgiftshöjningen synes i propositionen vara önskemålet om utökad sändningstid i TV 2. Av denna orsak finner vi motionärer det vara synnerligen orättvist att alla – oberoende av om vederbörande har någon möjlighet att se TV 2-programmen eller ej – skall drabbas av en avgiftshöjning på 40 kronor per år. Även departementschefen synes ha haft denna orättvisa i tankarna när han i propositionen skrev att det skulle "vara tekniskt svårt att differentiera avgiftsuttaget" och att han av dessa skäl för närvarande inte var beredd att förorda någon avgiftsdifferentiering.

I vår motion föreslog vi att från höjningen skulle undantagas personer boende inom område, som vid höjningens ikraftträdande ej har fullgoda mottagningsförhållanden för TV 2.

Utskottet, som endast ägnat några få rader åt vår motion, erinrar om att riksdagen tidigare avvisat liknande förslag och konstaterar, att ett genomförande av våra krav skulle vara förenade med avsevärda praktiska svårigheter samt att mottagningsförhållandena kan variera mellan platser, som ligger nära varandra. Av dessa anledningar avstyrker utskottet motionen.

Vi är väl alla överens om att samhället vid utformning av skatter och avgifter måste sträva efter att största möjliga rättvisa uppnås mellan olika medborgare. Om vi utgår från denna grundprincip bör vårt förslag beaktas även om vissa tekniska svårigheter kan påvisas. Enligt televerkets uppgifter, som refereras i statsverkspropositionen, kommer vid innevarande budgetårs utgång, alltså den 30 juni i år, TV 2-stationerna att täcka områden av landet, där nära 95 procent av befolkningen bor. Vi kan alltså konstatera att drygt 400 000 personer bor i områden som inte täcks av TV 2. Enligt propositionen och med instämmande av utskottet skall alltså dessa 400 000 människor vara med och betala en höjd TV-avgift, för att alla vi som bor inom de övriga delarna av landet skall få förmånen av förlängd sändningstid i TV 2, medan de själva åtminstone under det kommande budgetåret ej kommer att få någon glädje av TV 2.

De som ej kan se det andra TV-programmet bor i huvudsak inom glesbygderna, där det även i övrigt är en svagare samhällsservice, där det

är stora avstånd, där det är hög medelålder och där det är låg medelinkomst, varför varje avgiftshöjning är speciellt kännbar. Vi ser det som en uppenbar orättvisa att höja avgiften för alla dessa människor. Låt oss först bygga ut TV 2-nätet för hela landet innan alla skall drabbas av den högre avgiften.

Utan att på något sätt värdera de båda TV-kanalernas program är det ju självklart att de som ej kan se TV 2 går miste om många värdefulla inslag, ja t. o. m. program som direkt tar upp glesbygdsbefolkningens särskilda problem. TV 2:s program "Lavforsen", som ju behandlade sysselsättningssvårigheterna för människor i glesbygden i allmänhet och i södra Lappland i synnerhet, kunde ej ses inom det område där de människor bor, vilkas problem man genom programmet så klart belyste.

Ishockey-VM, som en mycket stor del av vårt folk hade det största intresse för, sändes delvis i TV 2, till sorg för alla som därigenom gick miste om några av direktsändningarna. Dessa två program utgör endast exempel på situationen för dem som inte har tillfälle att se TV 2.

Självklart kan dessa förhållanden endast avhjälpas genom att TV 2 utbyggs att omfatta praktiskt taget hela landet, men till dess hela landet kan se båda programmen är det skäligt med avgiftsdifferentiering. Att till TV betala för program, som man inte kan se vore – för att jämföra med ett annat massmedium – ungefär som att tvingas betala prenumerationsavgift för en tidning utan att få någon tidning, åtminstone för den period avgiften avser.

Det kan anföras att den tidigare TV-avgiften ej tagit hänsyn till vilka kanaler vederbörande har kunnat se. Men för att ett orättvist system och en felaktig avvägning gällt tidigare, skall vi ju inte för framtiden vara bundna av dessa brister, utan desto viktigare är att snabbt få en rättelse till stånd.

Den av oss förordade avgiftsdifferentieringen skulle inte medföra att avgifterna blir proportionella mot sändningstiden i de båda TV-kanalerna men medför ändå större rättvisa än nuvarande system och är lämplig att nu genomföra i samband med avgiftshöjningen.

De tekniska svårigheter, som både departementschefen och utskottet hänvisar till, bör inte få vara avgörande. Vi har redan nu högre avgift för dem som har färgmottagare. I det fallet har inte de tekniska hindren varit för stora. Eftersom televerket har så exakta uppgifter på vilka områden som i sommar, alltså vid budgetårets ingång, inte kommer att täckas av TV 2-nätet att man kan ange att där bor 5,2 procent av landets befolkning, torde det inte vara några oöverstigligen hinder att draga upp gränser mellan områden utbyggda för TV 2 och övriga områden. I framtiden bör sedan vid varje budgetårs början den nu förordade höjningen få tillämpas inom de områden som fram till nämnda tidpunkt blivit utbyggda för TV 2.

Det har av utskottet även anförts att orter som ligger varandra nära kan ha mycket olika mottagningsförhållanden. Ja, det uppges t. o. m. – men inte av utskottet – att delar av Stockholm inte kan se TV 2. Men detta, herr talman, får inte hindra den av oss motionärer föreslagna reformen, utan sådana lokala brister i sändningssystemet bör i stället avhjälpas så snart som möjligt.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda och trots utskottets avslagsyrkande vill jag med hänsyn till den rättvisefråga – framför allt för glesbygden – som vi här har att ta ställning till och med hänsyn till att avgiftshöjningen genomförs främst för att öka sändningstiden i TV 2 yrka att riksdagen i anledning av motionen 68 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att från den förordade höjningen av allmänna mottagaravgiften för TV bör undantagas de delar av landet, där TV 2-nätet ej kommer att vara utbyggt den 1 juli 1971.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Tvärålund (c).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Helt naturligt tilldrar sig radio- och TV-frågorna ett stort intresse hos det svenska folket. Radioapparater finns väl i de allra flesta hem och nära nog detsamma gäller TV-apparater. Medborgarna vill ha en programverksamhet av god klass i olika hänseenden, och de önskar möjligheter att välja. I ljudradion har vi möjligheter att välja mellan tre program och i TV mellan två. Alla är inte nöjda med programmen. En del är missnöjda, men ingen förnekar att det också sänds många goda och värdefulla program.

Det är dyrt att driva företaget Sveriges Radio. Detta har påpekats i ett antal motioner, och i statsverkspropositionen har departementschefen framhållit angelägenheten av att kostnadsbesparande rationaliseringar vidtas. Detta har också kraftigt understrukits av utskottet. Vi har framhållit att det redan inledda rationaliseringsarbetet inom företaget måste bedrivas snabbt, energiskt och målmedvetet. Vi har emellertid inte gjort något uttalande om enskilda program, utan vad vi har uttalat oss om är, som sagt, att det skall iakttas sparsamhet och att rationaliseringsarbete skall bedrivas. Vi har sagt att det inledda rationaliseringsarbetet "bör resultera i konkreta beslut om rationaliserings- och besparingsåtgärder och man bör i arbetet – vilket på längre sikt är det inte minst viktiga – beakta också behovet av sådana organisatoriska förändringar som hos företagets anställda på alla avdelningar kan beräknas främja känslan av kostnadsansvar och viljan att medverka i ett fortlöpande rationaliseringsarbete". Vi har alltså inte suttit i utskottet och diskuterat om det skall sparas på den ena eller andra programpunkten, utan här har man givit Sveriges Radio möjligheter att bedriva sitt rationaliseringsarbete.

Vad som skall eftersträvas är att göra de två kanalerna i TV likvärdiga då det gäller antalet sändningstimmar. Riksdagens beslut 1966 innebär att televisionsverksamheten skall bedrivas med två på likvärdiga grunder arbetande TV-kanaler. Televisionens sändningstid skall utökas från nu 68 timmar per vecka till genomsnitt 80 timmar per vecka budgetåret 1972/73, och då beräknas 40 timmar per vecka i vardera kanalen. Det är alltså vad som står i propositionen, fru Mogård. Jag har medan jag satt i min bänk kontrollerat att det inte var budgetåret 1974/75, såsom fru Mo ård sade, som vi skulle vara uppe i 80 timmar. Hur mycket vi är uppe i då har ingen yttrat sig om.

Genom att antalet sändningstimmar ökas kan man naturligtvis hoppas att allt flera skall bli tillfredsställda med TV-programmen – man får ju

mera att se på, och det finns möjlighet att ta större hänsyn till alla olika intressen beträffande TV-programmen.

De ledamöter som varit med i riksdagen tidigare känner säkert igen de två reservationer, som har fogats till utskottsbetänkandet. I reservationen 1 föreslås att det skall tillsättas en parlamentarisk utredning med uppgift att klarlägga hur en ökad frihet och konkurrens i etermedia skall kunna åstadkommas. Utskottsmajoriteten har inte tillstyrkt det förslaget. Vi hänvisar till 1966 års beslut i den här frågan. Det beslutet innebar att riksdagen fann det angeläget att etermedia var fria från kommersiella intressen eller politiska gruppers ensidiga inflytande. Det framhölls också att det samlade programutbudet måste innefatta möjligheter för olika åsikter och meningsriktningar att komma till tals samt garantier mot obehöriga påtryckningar. Utskottsmajoriteten anser att de här principerna skall vara vägledande även i framtiden.

Nu arbetar tre utredningar med olika frågor inom ljudradio- och TV-verksamheten. I detta hänseende är främst reklamutredningen av intresse. Den kommer i år att avge sitt betänkande. Inom utskottet har vi sagt oss att det betänkandet med all sannolikhet kommer att behandlas som de flesta andra utredningars betänkanden – det kommer att bli remissbehandlat, det kommer att avges yttranden av en rad myndigheter och organisationer, det blir debatt om vad utredningen har föreslagit. Vi kan förvänta oss en proposition i anledning av utredningen, och riksdagen kommer att ta ställning till det förslag som läggs fram i anledning av utredningen och remissutlåtandena och givetvis under hänsynstagande till regeringens egen uppfattning. När det är klart kan vi förvänta – har vi sagt oss – att frågeställningarna kring rundradioverksamheten på längre sikt har fått en belysning. Då har det också klargjorts vad som kan behövas av utredningar och överväganden av företagets problem i fråga om såväl finansiering som målsättning. En så omfattande utredning torde näppeligen kunna göras, om man skall följa det traditionella arbetssättet, med mindre än att den görs av en parlamentariskt sammansatt kommitté.

Fru Mogård säger att detta är ett resonemang på kort sikt. Utskottet har inte diskuterat så mycket om framtiden, säger hon. Ja, vi har ansett att detta är ett realistiskt resonemang. Vi får ju se vilket förslag som kommer att läggas fram av reklamutredningen och vad som kommer att ske i anledning av det. När den är färdig, har vi sagt oss, får man ta upp överläggningar. Det är ändå ett arbetssätt som jag anser att det inte finns anledning att klandra. Det är nämligen omöjligt att i dag, innan vi har fått reklamutredningens betänkande och det material som kommer fram under utredningens arbete, säga särskilt mycket om hur vi skall ha det med reklam exempelvis i TV. Vi har således inte kunnat ta ställning till och inte diskuterat huruvida vi skall ha ett system med inbördes konkurrerande produktbolag. Det har ansetts att tiden inte är inne att föra den debatten.

I reservationen 2 yrkas på en parlamentarisk utredning rörande Sveriges Radios program och organisation samt att ett programråd skall inrättas vid Sveriges Radio. Det hela är inte så lätt att man bara kan säga att systemet har svagheter. Man vet nämligen inte hur det blir framdeles – systemet är inte färdigt. Vi har i utskottet enat oss om förslaget att

Sveriges Radio skall få möjligheter att bygga ut TV 2. Jag har redogjort för vad det skall innebära. Vi får väl vänta och se vad som blir följden när de två kanalerna tävlar eller konkurrerar med varandra på lika villkor. Man kan för all del redan nu konstatera hur det har varit, men jag tror att man bör vänta till dess man fått erfarenhet av organisationen helt utbyggd.

När det sedan gäller att inrätta ett programråd vid Sveriges Radio vill jag framhålla att nuvarande system bygger på uppfattningen att det är värdefullt med fri och öppen diskussion i programfrågor. Vi vet alla att det inte alltid är program, vare sig i radio eller i TV, som vi såsom enskilda gillar. Men det är inte alls säkert att det bleve bättre om vi finge ett programråd. Jag vill emellertid gärna ha sagt att ett stort ansvar åvilar dem som hanterar detta medium. Verksamheten skall bedrivas så att den fyller kraven på mångsidighet men också på god smak. Mediet har både stor räckvidd och stor genomslagskraft, och inte minst på kulturområdet har radioföretaget ett stort ansvar. Jag tror att vi också kan vara eniga om att det är naturligt att mediet skall slå vakt om demokratin och om våra demokratiska värderingar.

På en del avsnitt har Sveriges Radio knutit till sig rådgivande kommittéer för programverksamheten. De kan ha och har sitt värde, och jag anser det värt att göra en utbyggnad av detta system med iakttagande av opartiskhet och ansvar i programuppläggning och rådgivning. Inrättandet av ett programråd har diskuterats tidigare i riksdagen, och man har kommit fram till att det kan föreligga risk för att ett sådant skulle försvära verksamheten. Även om det inte bleve någon beslutanderätt i programrådet skulle det ändå kunna finnas risk för att de som har ansvaret för programmen skulle kunna känna sig helt eller delvis bundna. Det ställer sig annorlunda med programkommittéerna. Genom dem ges det tillfälle till levande och nära kontakt med skilda intressegrupper och ämnesgrupper. Man kan ta kontakt med olika människor vid olika tillfällen.

Av vad jag här anfört har framgått att utskottsmajoriteten inte har funnit skäl att tillstyrka förslaget om att begära en parlamentarisk utredning med uppgift att klarlägga hur en ökad frihet och konkurrens i etermedia skall åstadkommas. Vi har inte heller kunnat tillstyrka att det begärs en parlamentarisk utredning rörande Sveriges Radios programverksamhet och organisation. Inte heller har utskottet kunnat tillstyrka att ett programråd inrättas vid Sveriges Radio. Därför kommer jag att hemställa om bifall till kulturutskottets förslag under denna punkt.

Herr Olsson i Sundsvall talade nyss för en motion, och han har också låtit utdela ett yrkande till kammarens ledamöter. Jag märker att det finns en skillnad mellan det yrkandet och det som föreligger i motionen. I motionen yrkas att riksdagen "uttalar sig för en avgiftsdifferentiering innebärande att från höjningen undantages personer boende inom områden, som den 1 juli 1971 ej kommer att ha fullgoda mottagningsförhållanden för TV 2". När frågan behandlades i utskottet sade vi oss att det ju är många platser som inte har fullgoda mottagningsförhållanden för TV 2, och att här genomföra en avgiftsdifferentiering, innebärande att de skulle befrias som inte har fullgoda mottagningsförhållanden, ansåg

vi vara nära nog omöjligt. Nu är yrkandet annorlunda; nu avser det platser där TV-nätet ej kommer att vara utbyggt den 1 juli 1971. Emellertid pågår utbyggnaden i rätt stor omfattning, och departementschefen har sagt att det med hänsyn till denna pågående utbyggnad skulle vara tekniskt svårt att differentiera avgiftsuttaget. Vi har också fått besked om att utbyggnaden skall fortgå.

Utöver vad jag nu har anfört vill jag gärna säga några ord i anledning av motionen 818, som jag har varit med om att väcka. Jag har än en gång fått uppleva att en av mina motioner har avstyrkts. Motiveringen till avstyrkandet finns i utskottsbetänkandet. Motionen gäller en hemställan om utvidgad religiös programverksamhet i televisionen med sikte på att en församlingsgudstjänst sänds varje sön- och helgdag. Enligt gällande avtal skall vi inte besluta om något dylikt här i riksdagen, men det är ju ändå inte förbjudet att erinra om att de religiösa programmen uppskattas av en betydande del av folket i vårt land. Tittarsiffrorna talar här sitt tysta språk, kan man säga. 10 procent eller mer är ingalunda något sällsynt då det gäller sändningar på förmiddagarna, och en procent motsvarar ändå 68 000 tittare. De andliga sångprogrammen på eftermiddagarna har inte bara dubbelt så höga siffror, utan de kan gå upp till 30–40 procent. När man betänker att varje procent motsvarar 68 000 tittare, som jag sade, förstår man att det ingalunda är några små siffror.

Nu får jag nöja mig med att hoppas att det kan ges ett ökat utrymme för de program som nämns i motionen utan att det på något sätt skall inkräkta på annan verksamhet som omfattar såväl gudstjänster och andakter som kyrkors och samfunds engagemang i ungdoms- och socialvård och deras verksamhet bland barn och ungdom.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan under punkten 3 i betänkande nr 8.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterade i mitt anförande att debatten kring etermedia är läst. I sitt svar på mina tankar om dagen och framtiden ser ju herr Mattsson i Lane-Herrestad närmast bakåt och visar egentligen bara att jag har rätt i mitt påstående. Jag skulle bara helt värdsamt vilja be herr Mattsson att läsa mitt anförande i protokollet -- jag kan ju inte gärna dra det igen -- så att vi vid ett senare tillfälle kunde få ta upp en diskussion om den framtid som det är vår skyldighet att se in i och försöka påverka.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har svårt att polemisera mot herr Mattsson i Lane-Herrestad -- jag tycker så bra om honom, och han uttrycker sig så fint och mjukt. Men när centern talar om behovet av ett folkligt programråd, som man har gjort i många sammanhang, vad menar man då? Är det något otillbörligt att svenska folket vill vara med och i ett ansvarigt forum ge uttryck för de uppfattningar man har i programfrågor?

I radionämnden har vi ganska ofta anmälningar från lokalavdelningar och distrikt av centerns kvinnoförbund, där man uppenbarligen egentligen inte avser att vända sig till radionämnden, som är fel forum, utan där man vill ge sina uppfattningar om Sveriges Radios programverksamhet till känna. Kan vi inte unna svenska folket – centerns kvinnoförbund och andra goda krafter – att hitta ett forum där man kan framföra sina åsikter och där Sveriges Radio får tillfälle att argumentera för sin programpolicy? Skall vi inte ha råd i ett land som vårt att ha ett forum för en ansvarig programdialog, herr Mattsson?

Herr OLSSON i Sundsvall (c) kort genmäle:

Herr talman! Det som utskottets ordförande herr Mattsson i Lane-Herrestad yttrade om mitt yrkande och vår motion är på sätt och vis sant. Vårt yrkande i motionen har bantats ned och preciserats med de erfarenheter som vi har fått sedan motionen skrevs.

Vi beklagar ändå att utskottet har skrivit så negativt i detta fall och helt enkelt avstyrkt vår motion. Det hade ju varit möjligt för utskottet att ta upp det bästa av motionen åtminstone i en positiv skrivning. Eftersom det är rätt så positivt skrivet i statsverkspropositionen, hade man väntat att även utskottet skulle ha en positiv skrivning. Då hade kanske den här frågan tagits upp av departementschefen efter hand. Departementschefen skriver nämligen att han av tekniska skäl osv. för närvarande inte är beredd att förorda någon avgiftsdifferentiering. Helt har han alltså inte avvisat denna tanke.

Det gläder mig att utskottets ordförande inte på något sätt argumenterade emot den princip jag här hävdade, nämligen principen om rättvisan mellan de olika områdena, utan nöjde sig med att tala om de tekniska svårigheterna. Men att det sker en utbyggnad av TV-2 nätet varje år utgör inget som helst hinder. Avgiften kan även bestämmas för varje år.

Jag vidhåller det yrkande jag ställde i mitt anförande.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi får väl nu försöka ge oss till tåls, fru Mogård, med vad vi har sagt i utskottets betänkande. Sedan reklamutredningen har framlagt sitt förslag och vi fått en proposition och i anledning av den tagit ställning, då kan man börja tala om det långsiktiga. I dagens läge finns, såsom vi ser det, inte förutsättningar för att ta upp denna fråga. Riksdagen skall ju ta ställning till om vi skall ha som vi nu har det – vad fru Mogård kallar monopolradio – eller om vi skall ha konkurrerande produktbolag. När den frågan är avgjord måste man – det är jag alldeles övertygad om – ta upp de långsiktiga planeringarna.

Beträffande programrådet vill jag säga att visst unnar vi svenska folket ett ansvarigt programråd – om man nu absolut kan lita på att det är det som skall göra alla människor glada när de ser på programmen. Men låt oss få en ökad erfarenhet av programkommittéernas arbete, så att man verkligen kan se om man kan finna den form som det skall arbetas efter. Det tycker jag det är all anledning att göra.

Jag skall inte här ge mig in på detta med reklamfinansierad TV eller med reklam i TV, därför att det är enligt min mening en fråga som är för tidigt väckt, fru Mogård.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord på en enda punkt, herr Mattsson i Lane-Herrestad.

Man hänvisar till programkommittéerna. Jag skall vid något annat tillfälle redovisa statistiken för hur ofta de programkommittéerna sammanträder. Jag känner till att man i något fall under ett år över huvud taget icke sammanträder och att det i någon annan kommitté lär hända att man möts vartannat år, och det kan jag inte uppleva som särskilt tillfredsställande. Men jag skall be att få återkomma så småningom med en fullständig verifikation, därför att detta är inget särskilt bra argument mot tanken på ett programråd.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att herr Wikström behöver skaffa fram några papper för att få svart på vitt på att vad han säger är sant, för har han fått den här redogörelsen, så har han fått den.

Vad jag kan säga är att förhållandet inte är tillfredsställande. Men i mitt anförande sade jag: Låt oss bygga ut verksamheten och skaffa oss erfarenheter av den innan man får ett ansvarigt programråd som vid sidan av de ansvariga som sköter om programverksamheten skall avgöra vilka program som skall sändas. Jag tror att det är en välbetänkt anordning.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Låt mig, innan jag börjar mitt egentliga anförande, säga att för tre år sedan motionerade jag tillsammans med några andra om att de som är döva och hörselskadade skulle slippa betala TV-licens. Det utskott som behandlade motionen biträdde den, men hitintills har inget hänt på det området. Man kan ju fråga inte minst utbildningsministern varför.

Och när det sedan anföres i debatten att vi här i riksdagen är begränsade och att vi inte kan påverka programmet, så är det ju riktigt i och för sig. Men det är väl ändå så att utbildningsministern samlar upp kritiken och önskemålen och att man nästa gång, när avtalet skall klaras av med Sveriges Radio och TV, tar hänsyn till vad riksdagen sagt.

Herr talman! Massmedia har stor spridning och stark genomslagskraft i vårt land, som ligger långt framme i fråga om informations- och nyhetsutbud. Snart sagt varje medborgare har möjlighet att ta del av detta utbud via press, radio och TV. Enligt min mening är det därför nödvändigt att så långt som möjligt verka för en decentraliserad informationspridning och åsiktsbildning, vilken bör stå fri från kommersiella intressen och starka grupperns ensidiga inflytande.

Folkrörelserna har såväl nu som före etermedias genombrott stor betydelse för informations- och kunskapsförmedling. Efter den s. k. kanalklyvningen har tyvärr de fria organisationerna – folkrörelserna – alltmer ställts åt sidan i fråga om direkt inflytande och medverkan i etermedia. Nyhets- och annan programkonkurrens har kommit att dominera TV på bekostnad av folkrörelsernas inflytande. Våra fria organisationer har ett rikt och brett register i sitt arbete för att främja ildningen och informationen bland medborgarna.

Den övervägande delen av svenska folket är i en eller annan form engagerad i organisatoriskt arbete. Många av våra ideella, religiösa och idrottsligt verksamma organisationer samt bildningsförbunden kan redovisa höga medlemssiffror.

Folkrörelserna knöts tidigt till Sveriges Radio och innehar i dag 40 procent av aktierna. Detta inflytande återspeglas tyvärr inte i ansvaret för programutbudet och programutformningen i TV. Sådana organisationer som svenska kyrkan, frikyrkosamfunden, ideella organisationer, idrottsrörelsen och studieförbunden bör därför beredas ett mera rättvist inflytande i programverksamheten. Här kunde t. ex. kanal 2 ställas till förfogande. Att vi i dag har två kanaler får inte innebära att man konkurrerar om TV-publiken. Det blir i så fall om en del av TV-publiken som man konkurrerar; den andra delen blir bortglömd. Två kanaler måste innebära att man ger en så god service som möjligt åt licensbetalarna, att man tillgodoser smak och intresseinriktning både när det gäller majoritets- och minoritetsgrupper.

En av orsakerna till det missnöje som i dag mer och mer gör sig gällande är att många känner sig missgynnade. Detta gäller särskilt de underhållande och kulturella inslagen. Där upplever många att de har mycket litet att hämta. De som bär ansvaret för programverksamheten måste visa större hänsyn än hittills. När jag har föreslagit att folkrörelserna skall få vara med mera att utforma programverksamheten, så är det ett mycket berättigat krav. Det skulle innebära att flera kände sig hemma med programmen. För hem och familj skulle det bli en positiv tillgång, inte som ofta nu ett irritationsmoment.

Låt mig sedan också säga något om de religiösa programmen i TV. Därmed har jag inte glömt de andra ideella organisationerna, t. ex. bildningsförbunden. Vilka möjligheter är inte här outnyttjade! Kyrkan och frikyrkorna representerar majoriteten av svenska folket. Det är därför ett berättigat krav att de får sin del av programutbudet. När det gäller dessa program kan Sveriges Radio antingen göra egna program eller välja ur den rika flora som i dag finns i den kyrkliga och frikyrkliga verksamheten. Jag tänker också på gudstjänster i olika stilarter. Det är viktigt att vi även i TV-rutan får del av dessa. Men det är också viktigt att inte glömma bort de gudstjänster som samlar den stora publiken. En gudstjänst varje vecka är ett rimligt krav, inte minst med tanke på gamla, sjuka och handikappade, som inte kan besöka gudstjänstlokaler. Här kan man också nämna alla de som vill vara anonyma och som av olika skäl inte besöker gudstjänstlokaler men som med tacksamhet skulle hälsa en TV-kyrka i sina hem.

Sångprogrammen är också mycket uppskattade, och det finns många sång- och musikkrafter att använda sig av. Men vad vi intensivt väntar på är kristna barn- och ungdomsprogram. Det är här som det stora missnöjet finns. Varför sänder inte TV kristna barn- och ungdomsprogram? Vill man inte, eller vågar man inte? Kyrka och frikyrka bedriver en mycket omfattande och uppskattad barn- och ungdomsverksamhet. Hur stor del av Sveriges barn och ungdom som deltar i sådan verksamhet känner jag inte till exakt, men det är en stor procent. Jag vill vädja till Sveriges Radio att tillmötesgå detta starka önskemål och sända positiva barn- och

ungdomsprogram. Ja, jag vill påstå att om Sveriges Radio följer avtalet, kan man inte underlåta att tillmötesgå en så allmänt utbredd önskan bland föräldrarna i vårt land.

Slutligen vill jag sammanfatta och fastslå att Sveriges Radio spelar en så utomordentligt stor roll i vårt samhälle när det gäller utvecklingen på olika områden att de som får ansvaret för programverksamhetens utformning mer än tidigare måste ta hänsyn till hela svenska folkets önskemål.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att kommentera motionerna 64, 65 och 66, som har väckts av herr Eriksson i Bäckmora och mig.

Motion nr 65 behandlar frågan om den framtida finansieringen av radio och TV. Jag vill ha sagt att såsom jag bedömer det måste det finnas andra utvägar att tillgripa för att finansiera Sveriges Radios och TV:s verksamhet än enbart licenshöjningar. Men jag vill klart och tydligt säga ifrån att jag inte vill ha någon reklam i TV. Det måste finnas andra utvägar för att finansiera verksamheten. Här måste ske kraftiga prutningar på kostnadssidan. Radio och TV måste lära sig att rätta mun efter matsäcken. Så får den enskilde medborgaren göra – så måste också radioledningen göra. Jag ansluter mig helt till vad utskottet anfört beträffande vikten av att planerings- och finansieringsfrågorna ingående prövas i sin helhet med sikte på att man i tillräckligt god tid före utgången av den treårsperiod som vi är inne i skall kunna överblicka finansieringsfrågorna för de därefter närmast följande åren. Med hänsyn till det utredningsarbete som bedrivs inom Sveriges Radio och TV kan det vara motiverat att först avvakta resultatet av utredningsarbetet. Vad man har anledning att förvänta – förutom att utredningsarbetet bedrivs med största möjliga skyndsamhet – är att man även undersöker möjligheterna att med nuvarande ekonomiska resurser bedriva verksamheten utan vare sig licenshöjningar eller finansiering via reklam.

Och så, herr talman, har jag några kommentarer till de övriga två motionerna.

Innehav av radio och TV ingår numera i genomsnittsstandarden i våra hem. Kostnaderna måste betraktas som överkomliga för de allra flesta människor. Det finns dock en relativt stor grupp människor – de som är handikappade – som får leva under knappa ekonomiska förhållanden. För dessa kan inköp av TV och erläggande av TV-licensen ställa sig alltför kostsamt. Dessa människor kanske tvingas att avstå från att förvärva en TV-apparat enbart av ekonomiska skäl. För dessa människor betyder radio och framför allt TV en nära nog oundgänglig tillgång när det gäller att bryta deras isolering. Genom sitt handikapp tvingas många av dem att leva vid sidan av arbetslivet och gemenskapen med andra människor. Det är angeläget att man från samhällets sida underlättar för handikappade med knappa ekonomiska resurser att inneha radio och TV. Motion nr 64 tar sikte på att man från samhällets sida skulle medge befrielse eller reduktion av licensavgifterna för radio och TV samt lättnader för förvärv av TV-apparat för de handikappade som har begränsade ekonomiska resurser.

Torsdagen den
29 april 1971

*Rundradioan-
läggningar*

Utskottet har i sin skrivning erinrat om att handikapputredningen kommer att behandla frågan om de handikappades möjligheter att ta del av programmen i radio och TV och att utredningen i sina överväganden jämväl kommer att behandla frågan om licensavgifter och lättnader för de handikappade att förvärva TV-apparater. Då åtgärder i enlighet med motionens syfte kommer att bli föremål för handikapputredningens överväganden har jag på denna punkt inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Låt mig, herr talman, säga några ord i anslutning till motion nr 66. Denna motion behandlar frågan om möjligheterna för Sveriges Radio, att i större utsträckning än vad som nu sker förse programmen i TV med textremsa för att bereda de döva och hörselskadade större möjligheter att ta del av TV-programmen.

De döva och hörselskadade utgör en ganska stor grupp i samhället. Många värdefulla program i radio och TV kan de ej tillgodogöra sig på grund av sin dövhet. Det är ytterst angeläget att ledningen för Sveriges Radio, med vad tekniken kan erbjuda, bereder möjligheter för de döva och hörselskadade att ta del av radio- och TV-programmen. Utskottet säger i sitt betänkande att man inhämtat att Sveriges Radio i samband med televerket, radiobranschen, de hörselskadades organisationer och handikapputredningen arbetar på att få fram lämpliga tekniska metoder avsedda att hjälpa de hörselskadade att ta del av rundradioprogrammen. Jag förmodar att det gäller även TV-programmen. Även när det gäller TV kan tekniska hjälpmedel möjliggöra för de hörselskadade att ta del av programmen.

För många hörselskadade kan det vara tillräckligt med tekniska hjälpmedel för att förbättra hörbarheten. Men tyvärr gäller detta inte alla. Jag tänker då speciellt på de heldöva och dövstumma. Inga som helst tekniska hjälpmedel kan hjälpa en dövstum eller heldöv att höra och därmed ta del av ett TV-program, såvida inte programmet tolkas med åtbördsspråk eller textremsa. Önskemål i det avseendet har med styrka framförts vid samtal som jag haft med döva. De döva konstaterar att de, liksom övriga TV-tittare, betalar sin TV-licens men icke får full valuta av de program som TV bjuder.

De dövstumma och heldöva är ingen stor grupp i det svenska folkhemmet. De utgör ca 10 000, varav ca 7 000 är barndomsdöva, dvs. födda döva, och ca 3 000 "dövblivna". Denna grupp får absolut inte glömmas bort. De lever ett isolerat liv i sin tysta värld. Kan vi hjälpa dem att i ringa mån bryta deras isolering genom att TV-programmen förses med textremsor för de program som lämpar sig härför är detta helt enkelt vår plikt och skyldighet i rättvisans och solidaritetens samhälle.

Jag hoppas, herr talman, att ledningen för Sveriges Radio i fortsättningen i större utsträckning än vad som nu sker bereder möjligheter för döva och hörselskadade att ta del av de program som sänds i radio och TV och därmed även hjälpa dem att bryta isoleringen.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (c).

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Syftet med motionen 801 har varit att påskynda decentraliseringen av Sveriges Radios verksamhet. Eftersom det är televisionen som får utökad sändningstid under de närmaste två budgetåren – sammanlagt med 12 veckotimmar – har vi motionärer begärt att TV-expansionen i betydande omfattning skall förläggas till Sveriges Radios distriktsorganisation. Utskottet har tyvärr avstyrkt vårt konkreta yrkande på en decentralisering av TV:s verksamhet.

Vi motionärer menar att en ökning av andelen regionalt producerade TV-program skulle ligga i linje med det allmänpolitiska önskemålet att utlokalisera statlig verksamhet från Stockholm. Vi har dessutom pekat på de indirekta – och som vi tror mycket väsentliga – lokaliseringpolitiska effekterna av att Stockholms dominans i TV-programmen minskas. TV är det massmedium som starkast påverkar opinionen, och vi tror att det ligger ett värde i att man mer än hittills bjuder på program som producerats av Sveriges Radios distriktsorganisation. Stockholm dominerar i dag alltför mycket nyhetsförmedling, kulturliv och andra samhällsaktiviteter i vårt land, och till det bidrar faktiskt centraliseringen av TV:s programproduktion en hel del. Man måste beklaga att utskottet inte har brytt sig om att ta upp dessa, som vi tycker, väsentliga resonemang. Inte heller utskottets ordförande, herr Mattsson i Lane-Herrestad, hade något att säga om kravet på en decentralisering av Sveriges Radios verksamhet. Den slappa skrivning som utskottet har presterat i den här frågan kan bara glädja centraliseringsivrare i det stora radiohuset på Gärdet. Man pekar på en målsättning från 1966 om att omkring en fjärdedel av programproduktionen skall ske regionalt.

Nu fem år efteråt konstaterar utskottet att denna mycket blygsamma målsättning inte uppnåtts. Det är ganska anmärkningsvärt eftersom ju Sveriges Radios programverksamhet har expanderat snabbt under dessa fem år. Under den utbyggnaden borde det ha varit lätt att decentralisera programproduktionen. Att riksdagens önskemål om en decentralisering inte uppfyllts måste bero på att den goda viljan saknats på en del håll. Försök att utlokalisera annan statlig verksamhet från Stockholm tyder ju på att det finns behov av en stark politisk styrning för att det skall bli några verkliga resultat.

Jag tillåter mig tvivla på att de som planerar lokaliseringen av Sveriges Radios expansion under kommande år låter sig bevakas av utskottets föga energiska konstaterande att målsättningen från 1966 alltså är aktuell.

Decentraliseringen av Sveriges Radios programproduktion borde vara en fråga om konkreta åtgärder och inte bara ett ämne för allmänna deklamationer. Det vore därför värdefullt om utskottets ordförande herr Mattsson i Lane-Herrestad här kunde göra ett litet mer precist och positivt ställningstagande i den decentraliseringsfråga vi aktualiserat i motionen 801.

I detta anförande instämde herrar Persson i Karlstad, Augustsson, Nygren och Wiklund i Härnösand (samtliga s).

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Omdömet att det är en slapp skrivning må herr Ericson i Örebro uttala, om han finner det vara den lämpliga karakteristiken.

I 1966 års beslut ingår att en fjärdedel av programproduktionen skall ske regionalt. När vi säger att det målet ännu inte har uppnåtts men att det är aktuellt, har vi därmed menat att det givetvis gäller att uppnå målet så snart som möjligt.

Nu skall man emellertid komma ihåg när man talar om det behov av en decentralisering som föreligger att sedan 1966 har TV 2 startats och att det där i viss mån förekommer program som är producerade ute i distrikten. Att 50 procent av programmen skall produceras i Stockholm och 50 procent anskaffas på annat sätt är emellertid ett led i strävandena att få decentraliserade program. Målet att en fjärdedel av programmen skall vara regionala skall vi först uppnå, men jag delar helt den meningen att en ytterligare decentralisering av programmen är önskvärd. Även om en decentralisering är dyrare får detta inte hindra oss i vår strävan att åstadkomma en decentraliserad programutgivning.

Jag vill inte påstå att det här är något slappt, något likgiltigt ställningstagande av utskottet. Vårt uttalande att det är aktuellt att försöka få en fjärdedel av programproduktionen regional har en klar adress till ledningen för Sveriges Radio. Det är något som är aktuellt att beakta för dem som har ansvaret härvidlag.

Herr ERICSON i Örebro (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande säger här att en decentralisering är dyrare, men han förordar den ändå. Det beskedet tackar jag för. Jag hoppas att den tolkning som utskottets ordförande gör av utskottets skrivning, nämligen att man i själva verket har velat tillstyrka motionen — i varje fall vad som är dess syfte — skall gå fram till dem som har att omsätta lokaliseringsbesluten i verkligheten.

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Med anledning av det allra senaste lilla meningsskiftet bör det kanske tilläggas att det ibland av formella skäl kan vara nödvändigt för ett utskott att avstyrka en motion med vars syfte man i själva verket sympatiserar. Efter herr Mattssons i Lane-Herrestad deklARATION tror jag att vi har fått ett alldeles klart uttryck för en säkerligen enhällig mening inom kulturutskottet om decentraliseringens betydelse vid den fortsatta utbyggnaden inom Sveriges Radio.

Om jag hade haft tillfälle att närvara vid justeringen av detta betänkande hade jag för min del gärna sett en något klarare och hårdare skrivning på den här punkten. Jag var helt inställd på att utskottet välvilligt skulle behandla motionen 801. I den mån utskottets fåordighet har kunnat framkalla några missförstånd borde väl dessa ändå vara undanröjda efter den ärade utskottsordförandens förklaring.

I den tidigare debatten med anledning av kulturutskottets betänkande har moderata samlingspartiets ledare tillätit sig antyda att utskottet i själva verket skulle stå närmare honom än utbildningsministern i bedömningen av finansieringsfrågorna inom Sveriges Radio. Det är

naturligtvis ett totalt ogrundat påstående, som på intet sätt kan beläggas i den text som här föreligger. Utöver vad som redan har blivit sagt om finansieringsfrågorna kan det kanske tilläggas, att utskottet under sin behandling av ärendet blivit påmint om att utvecklingen på licensområdet ingalunda varit särskilt anmärkningsvärd i relation till den allmänna prisutvecklingen i samhället. Det är väl ändå ingen som föreställer sig priset på licenser av just det här slaget för evig tid skall ligga fast när alla andra kostnader stiger. Efter de kompletterande upplysningar som lämnats här i dag förefaller det att finnas ännu mindre skäl till en panikartad bedömning av finansieringsfrågorna vare sig på kort eller lång sikt, även om utskottet samtidigt är helt enigt om angelägenheten av en hård och konsekvent rationaliseringspolitik inom Sveriges Radio.

Herr talman! Jag skulle vilja beteckna fru Mogårds inlägg i dagens debatt som det kanske intressantaste, framför allt därför att det var en ideologisk uppvisning av en typ som vi inte är så vana vid. Fru Mogård demonstrerade en påtaglig defaitism i fråga om utvecklingen inom dagspressen. Hon räknar nyktert med att marknadskrafternas fria spel skall leda fram till en monopolsituation inom pressen inom en inte alltför avlägsen framtid, då hon tänker sig att dessa monopoltidningar skulle kunna kompletteras med ett visst antal privatägda TV- och radiostationer.

Detta perspektiv ingår naturligt i den konservativa samhällsyn som fru Mogård och hennes parti företräder. Jag tycker att hon mycket klart har visat vilka motsättningar som här föreligger. På socialdemokratisk sida är vi inte beredda att acceptera en blind utveckling av detta slag. Vi menar att det beror på samhällsorganens och på politikernas vilja och beslutsamhet huruvida man kan trygga en mångsidighet på opinionsbildningens och på informationens område eller inte. Vi tror att man kan göra mer än man hittills gjort i fråga om att säkra existensen av en någorlunda mångsidig press. Vi accepterar inte passivt utvecklingens gång. Vi accepterar inte heller tanken att Sverige hjälplöst skall glida in i en amerikansk utveckling av den typ som fru Mogård här har skisserat. Vi betraktar inte Förenta staterna som ett föredöme för Sverige på detta område. Vi har sett alltför mycket av förfäklningen, ytligheten, kommersialiseringen och de privata intressenas dominans för att ett ögonblick fänka oss att acceptera det alternativ som fru Mogård och hennes parti vill erbjuda oss.

Jag tycker att det är bra att detta blir utsagt. Jag tycker det är bra att vi fått denna klara bild av vart fru Mogård och hennes anhängare siktar. Försiktigare reklamanhängare brukar ju ivrigt framhålla att det ingalunda är fråga om att följa det amerikanska exemplet. Vad de varligt laborerar med är att man skall smyga in reklamen i den s. k. monopolradion och därmed tillgodose vissa speciella intressen. Men det är inte det vi här diskuterar. Här har vi ett alternativ, fru Mogårds, och ett annat som majoriteten ansluter sig till.

Det är naturligtvis glädjande att konstatera i hur hög grad moderata samlingspartiet isolerar sig i dessa centrala frågor. Det finns väl annars inte särskilt mycket nytt att säga om de reservationer som förekommer till betänkanudet; de har ju stora likheter med tidigare års. Låt mig bara

utöver vad jag redan sagt till fru Mogård konstatera att den reservation som hon och herr Nilsson i Agnäs undertecknat talar om den uppenbara fara som är förenad med att det maktmedel som etermedia utgör ligger i statsmaktens händer, så som för närvarande är fallet.

För det första ligger det ju inte i statsmaktens händer i den meningen att vi har en direkt statlig och stats- eller regeringskontrollerad radio. Det vet naturligtvis fru Mogård lika väl som alla vi andra.

För det andra är detta en utomordentligt missvisande beskrivning eftersom staten under alla förhållanden och under alla regimer måste förbehålla sig rätten att reglera utvecklingen på televisionens och radions område. Ingen stat avstår från detta, och det avgörande är sålunda inte att staten här ytterst har ett inflytande utan det avgörande är hur detta inflytande brukas. Det kan ske på många olika sätt. Det kan ske som i diktaturstater, det kan ske som i något mer auktoritärt betonade regimer som exempelvis i de Gaulles Frankrike. Det är intressant att påminna sig att den radio i Västeuropa, som under långa tider varit mest regeringskontrollerad, mest kringskuren och snöpt i sin verksamhet, har förekommit i ett land där socialdemokratin varit särskilt svag.

Det statliga inflytandet, det yttersta statliga ansvaret kommer man sålunda aldrig ifrån, men om vi då jämför Sverige med andra länder kan vi också konstatera att statsmakternas inställning till TV och radio präglas i alldeles särskilt hög grad av liberalism, tolerans, öppenhet och återhållsamhet när det gäller detaljningripanden av olika slag. Det är en kurs som man medvetet har valt. Den har många fördelar. Det är möjligt att den har vissa nackdelar. Vi har väl litet var ett intryck av att små minoritetsgrupper ibland lyckas skaffa sig ett oproportionerligt stort utrymme i Sveriges Radios och TV:s programverksamhet, och det är ju inte precis tillämpning av någon demokratisk princip. Men det är återigen en konsekvens av den öppenhet och tolerans som den svenska radiopolitiken präglas av.

Vi har som en spegelvändning av detta problem många folkrörelser missnöje med att deras problem, deras idéer och deras verksamhet inte tillräckligt uppmärksammas av massmedia. Herr Johansson i Skärstad och flera andra talare har klagat över att kyrkornas och de fria samfundens verksamhet inte får det utrymme som de anses förtjäna. Det finns naturligtvis andra folkrörelser som på liknande sätt kan anse sig misshandlade. Fackföreningsrörelsen klagade ju i många år över otillräcklig facklig bevakning, och inte minst vad som har skett det allra senaste året kan därvidlag ge anledning till vissa funderingar.

Om man vidgår att dessa problem finns, om man vidgår att dessa folkrörelser självfallet bör ge sina önskingar till känna, utöva sitt inflytande och skapa en opinion för ändringar av programpolitiken bl. a. på dessa punkter, så har man därmed inte besvarat frågan i vilka former detta skall ske. Personligen har jag viss sympati för tanken bakom herr Johanssons i Skärstad motion, men samtidigt måste jag säga mig att hela den idé han lanserar är förflugen. Han vill konkret sagt att folkrörelserna gemensamt skall ta hand om den andra TV-kanalen.

Om man börjar tänka sig in i de praktiska svårigheter som en sådan lösning skulle innebära så tror jag att man mycket snabbt blir avskräckt.

Men jag tror också att det finns ett grundfel i herr Johanssons i Skärstad funderingar på denna punkt. Han tycks föreställa sig att folkrörelserna har något slags helt gemensam intressebas, att de kan bringas in under samma ideologiska nämnare. I så fall kanske det skulle vara litet lättare att laborera med denna tanke. Men det förhåller sig ju inte så. Vi har folkrörelser med skiftande inriktning, skiftande intressen och intressen som ibland råkar i konflikt med varandra. Även denna typ av mångsidighet behöver ju speglas i massmedia och lär inte lämpligast kunna speglas genom att man försöker tvinga dessa kanske inbördes ganska konkurrerande rörelser att samarbeta om en gemensam TV-kanal.

Problematiken med denna dialog och detta behov av ett inflytande är onekligen besvärlig. När utskottets majoritet har ryggat tillbaka inför folkpartistiska propäer om ett programråd, som väl i någon mån skulle fylla denna uppgift, har det berott på att vi har funnit den tanken väl antiliberalt. Jag tror att vi alla önskar en dialog, men vi ryggar tillbaka inför detta att dialogen skall bli alltför institutionaliserad och byråkratiserad och att de organ man skapar skulle kunna utsättas för misstanken att tjänstgöra som något slags instrument för censur.

Jag vill gärna instämma i en annan av herr Wikströms synpunkter. Jag tycker det ligger någonting i hans påpekande att producenterna inom TV tycks vara litet för mycket förhåxade av tittarsiffror. Jag betraktar det som ett fundamentalt missförstånd på hela massmediaområdet att radio och TV måste fungera ungefär på samma sätt som tidningarna. Tidningarna tvingas titta på sina läsarsiffror, på sina prenumerantsiffror, ty gör de inte det så överlever de inte. Radio och TV befinner sig icke i samma situation, och det är förutsatt att radio och TV i hög grad skall kunna tillgodose olika minoriteters intressen, det vill säga att man för bestämda programpunkter mycket väl kan nöja sig med en smal sektor av lyssnare och tittare. Vi har kanske litet var ett intryck av att denna fundamentala synpunkt ibland blir bortglömd.

I debatten har skymtat några synpunkter på TV:s nyhetstjänst och den diskussion som nu pågår om hur den lämpligen skall organiseras och i vad mån existerande eller planerad organisation överensstämmer med statsmakternas beslut. Jag tycker det kan finnas skäl att understryka att utskottet på intet sätt haft anledning eller tillfälle att ta ställning till denna fråga. När vi uttalar oss för rationaliseringar och kostnadsbesparingar så har vi inte därmed uttryckt någon bestämd mening exempelvis om hur TV:s nyhetstjänst skall vara organiserad.

Om jag till allra sist får lov att göra en rent personlig deklaration på denna punkt, en deklaration som alltså inte kan binda någon annan, så är det att vid tiden för framläggandet av 1966 års förslag i denna fråga ställde jag mig starkt kritisk till konstruktionen därför att jag utifrån mina presserfarenheter menade att det är viktigt att få två sorters urval av nyheter. Jag tillhör inte dem som anser att det finns något slags gemensam nämnare för vilka nyheter som är väsentliga respektive oväsentliga. Det beror i hög grad på olika värderingar vad man anser viktigt eller oviktigt. Jag menar att det skulle vara önskvärt och angeläget att man om man ändå skapar ett tvåkanalsystem då också får till stånd två olika sätt redan när det gäller att välja ut nyheter.

Jag kunde i och för sig tänka mig att man hade valt en organisationsmodell som hade primärt tillgodosett detta önskemål. Det har inte skett. Nu har man kommit i ett besvärligt mellanläge, och jag saknar sakkunskap för att uttala en mening om hur detta problem lämpligast skall lösas. Men jag tror att det utåt är angeläget att markera – och därom tror jag utskottet är enigt – att utskottets allmänna hållning till Sveriges Radio och dess finansieringsproblem, kostnadsproblem osv. icke innebär ett ställningstagande till en av de frågor som nu så hett diskuteras inom Sveriges Radio.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Bakgrunden till herr Bohmans påstående eller närmast påpekande av att utskottet låg närmare hans och moderata samlingspartiets uppfattning grundar sig ju på det förhållandet att utbildningsministrarnas ljusa optimism i dag starkt kontrasterar mot den bekymrade skrivning som fanns i statsverkspropositionen, och det är med utgångspunkt i den som utskottet har resonerat.

Om jag minns rätt, väntade man vid oförändrad avgift för Sveriges Radio ett underskott för 1971/72 på 96 miljoner kronor, och den föreslagna höjningen skall väl ge ungefär 100 miljoner kronor. Det finns alltså inget fog för statsrådet Carlssons påstående här i dag att fonden helt plötsligt skulle växa i avsevärd omfattning.

Herr Björk i Göteborg har gjort en tolkning av mitt anförande, och jag vill med anledning härav säga: Ja, herr Björk, jag är defaitistisk när det gäller dagspressens utveckling. Jag är inte heller ensam om det, och det är inte bara moderater som är det. Konflikten mellan frihet och styrning-monopol är ju en fråga som socialdemokraterna oftast inte vill dra fram i ljuset. De föredrar att skjuta undan den mycket väsentliga problematiken i stället för att pröva den. Och den är viktig. Det finns bara två vägar att gå om man vill rädda pressen, och det är icke rimligt att överföra monopoltanken till dagspressen. Det tror jag inte heller herr Björk vill. Jag har visat på att man kan komplettera en fri press med fria etermedia.

Socialdemokraterna accepterar inte en blind utveckling, säger herr Björk. Politikernas vilja skall komma till uttryck, och socialdemokraterna vill inte driva in i en amerikansk utveckling, ty den är inget föredöme.

Ja, jag tycker inte att det är något vidare bra uttryck för en politisk vilja att bara önska att det inte skall bli som i Amerika. Jag kallar det för defaitism att tro att vi inte kan hitta på ett eget system. Jag har inte hävdats att vi skall följa Amerika.

Herr Björks tolkning är illvillig och felaktig. Och även om herr Björk, för mig mycket smickrande, karakteriserade mitt inlägg som intressant, har herr Björk därför antingen inte hört på – vilket vore oförsynt av mig att påstå – eller bara velat misstolka det. Jag tycker att det är synd att herr Björk, liksom så ofta annars, förfallit till billig vantolkning och demagogi i stället för att ta upp en seriös debatt. Jag gav faktiskt incitament till en sådan debatt. Jag tror att herr Björk och andra, om de läser mitt anförande, inte skall finna någon likhet mellan det och den tolkning herr Björk nyss gav.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk i Göteborg sade att han sympatiserade med mina tankegångar men att svårigheterna avskräckte honom. Det är väl så att svårigheter inte får avskräcka när det gäller att finna en god lösning. Jag är väl medveten om att folkrörelserna inte har en gemensam ideologisk inriktning, men det bör inte hindra ett samarbete i en TV-kanal. Och jag tror – om man tänker litet mer på det här – att man i folkrörelserna, bildningsförbunden, kyrkan och andra idéella rörelser skall finna något gemensamt, som kunde utbjudas genom en kanal i motsats till vad som utbjuds genom den andra.

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk, som för dagen var ovanligt mild i tonen, gillade inte tanken på ett programråd och ansåg att den var antiliberal. Ändå tror jag inte att *det* var motivet när Valter Åman en gång i radioutredningen var med om att väcka det här förslaget. Inte heller tror jag att det var tankegången när Per Eckerberg, ordförande i Sveriges Radios styrelse, anslöt sig till tanken på någon form av programråd. Och jag är övertygad om att det inte var det skälet som låg bakom att mittenpartierna för några år sedan satte in kravet på ett programråd i sitt mittenprogram.

Vad är det vi föreslår? Någon talare tyckte tro att det rörde sig om ett beslutande organ. Det gäller ett rådgivande forum för ett ansvarigt, sakligt samtal mellan å ena sidan Sveriges Radio, dess styrelse, direktion och producenter, och å andra sidan allmänheten genom ett urval företrädare. Rådet skall vara utan beslutsrätt, det bör sammanträda i pressens närvaro, och där bör finnas representanter för folkrörelserna, de fackliga organisationerna, ungdomsorganisationerna, kyrkorna, skolan, universitetet, pressen och kanske en rad andra grupper.

Hur kan någon stå i Sveriges riksdag och säga att representanter för dessa organisationer skulle kunna bli ett instrument för censur? Det är ju en häpnadsväckande tanke.

Jag är övertygad om att ett programråd av en eller annan modell så småningom måste komma, om inte annat av det skälet att man i längden inte kan förvägra allmänheten möjligheten till en ansvarig och faktainriktad dialog som tvingar Sveriges Radio att ge argument för den programpolitik man tillämpar.

Herr BJÖRK i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Mogård beskyller mig för illvilja, vantolkningar och demagogi, medan herr Wikström tycker att jag var ovanligt mild i tonen. Jag vet inte om det var sådan skillnad i min behandling av dessa båda talare.

Det är alltid intressant när den ideologiska temperaturen stiger, men jag skall inte använda samma slags tillmälen mot fru Mogård. Jag undrar bara hur hon kan hävda något annat än att hon framställt en amerikansk modell som föredöme. Hon har på intet sätt tagit avstånd från en framtidsbild, där man har en monopolistisk tidningssituation och samtidigt privatägda, kommersiellt styrda eller påverkade radio- och

TV-stationer. Jag kunde inte upptäcka minsta reservation i hennes inlägg mot en ordning av det slaget.

När vi säger nej till en utveckling åt det hållet, så innebär det ju ingalunda att vi bara är negativa och inte har något positivt att sätta i stället. Vi har ju redan en annan ordning här i landet. Denna ordning står under ständig debatt. Den har för inte länge sedan varit föremål för utredning. Vi har en utveckling på gång i olika riktningar. Vi har här i dag exempelvis tagit upp decentraliseringsproblemet och hur det skall lösas. Visst har vi och visst kan vi också i framtiden ha ett alternativ till den amerikanska ordningen.

När fru Mogård försökte åstadkomma en motsättning mellan utbildningsministern och utskottet, utgick hon från Sveriges Radios redogörelse för vad som skulle hända om licensavgiften icke höjdes. Men utbildningsministern har ju inte ett ögonblick förordat att vi skall avstå från en licenshöjning. Det har funnits enstaka borgerliga motionärer som varit inne på den tanken. Utbildningsministern och utskottet är ju totalt ense om att en höjning av licensavgiften är nödvändig och att detta i och för sig inte innebär en så katastrofal utveckling som har utmålats i en del inlägg från företrädare för moderata samlingspartiet.

För att sedan övergå till herr Wikström vill jag säga att jag använt ordet antiliberal men att jag också förklarat att vi något ryggat tillbaka inför en byråkratisering och institutionalisering av den dialog mellan folkrörelserna och Sveriges Radio som vi i och för sig anser nödvändig. Jag tycker att denna precisering kan stå sig.

Vad gäller censuren tror jag också att jag var rätt försiktig i mina ordalag. Jag varnade för institutioner, som kunde framställas som ett slags censurinstrument. Jag tror inte att det har varit avsikten med det folkpartistiska förslaget. Men vi känner ju till den mimosaartade känslighet, som existerar hos många av radions och TV:s medarbetare, och så många angrepp som redan radionämnden utsätts för kan man ju tänka sig vilket skriande det skulle bli om censursträvanden, därest ett mycket större och mycket mera ambitiöst organ tillsattes av det slag som herr Wickström har skisserat.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag får nog lov att vara oförsynt i alla fall – herr Björk i Göteborg har inte hört på. Resonemanget om statsrådet Carlsson, herr Bohman, moderata samlingspartiet och licensmedel är inte korrekt, men jag kan inte ta upp min dyrbara repliktid med att upprepa vad jag förra gången sade.

Herr Björk hävdar, att moderata samlingspartiet – eller möjligen bara jag – har åberopat en amerikansk modell som föredöme. Det har jag inte, utan jag har anfört den som exempel på en utveckling som vi kan vänta oss.

Herr Björk har två gånger återkommit till uttrycket privatägda radio- och TV-stationer. Jag frågar: Är det privatägda stationer om landsting, kommuner, universitet och stiftelser är ägare? Måste antingen ett statsmonopol eller ”kommersiella intressen” ha hand om det hela?

Det är klart att den nuvarande ordningen här i landet, monopolet, är

föremål för debatt. Jag hävdade i mitt huvudanförande att den debatten är utomordentligt låst; jag kan inte se att herr Björks inlägg här i debatten har jävat det omdömet.

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

Herr WIKSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk i Göteborg gav mig ett nytt argument för ett programråd. Han sade, att producenterna var så mimosaartat känsliga att ett programråd inte skulle vara bra. Men poängen i dialogen skulle ju vara att de skulle tvingas lyssna, ta argument och få ge argument!

Jag vill verkligen tacka herr Björk dels för att han har presterat så pass bräckliga motargument som han gjort, dels för att han försett mig med ytterligare ett argument *för* ett programråd.

*Rundradioan-
läggningar*

Herr BJÖRK i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man, som fru Mogård säger, kan tänka sig mellanlägen mellan rent statliga och rent privata radio- och TV-företag. Men fru Mogård och hennes parti pläderar för någonting som de kallar frihet i etern och som i realiteten skall betyda fritt fram för privata kommersiella intressen. Om även andra intressen och andra grupperingar kan komma fram inom ramen för en sådan ordning är en sekundär fråga. Det finns fortfarande ingenting i fru Mogårds inlägg som innebär ett avståndstagande från den allmänna bild av det amerikanska systemet, som hon skisserade i sitt anförande.

Med herr Wickström är jag så föga oense att jag inte känner något särskilt behov av att fortsätta diskussionen.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Som upphovsman till motionen 802, som behandlas i det betänkande som nu är föremål för riksdagens prövning, vill jag med några korta ord kommentera densamma. Bland de stora och viktiga frågor som har diskuterats tidigare under detta betänkande intar denna fråga en mycket blygsam plats.

Enligt bestämmelserna för ljudradioavgift får familjehushåll mot avgiften för ljudradiomottagare inneha sådana mottagare i obegränsat antal i ordinarie bostad, i fritidsbostad och i motorfordon, som är registrerat på någon av hushållsmedlemmarna, under förutsättning att detta motorfordon inte huvudsakligen används i yrkesmässig trafik. För ljudradiomottagare i motorfordon, som huvudsakligen användes i yrkesmässig trafik, skall särskild avgift erläggas. Sådan avgift skall också erläggas av privatpersoner och företag vilka nyttjar radiomottagare i motorfordon utan att tillhöra hushåll eller företag som erlägger avgift för TV- eller radiomottagare.

Detta förhållande innebär att en person som är innehavare av taxibil skall erlägga licensavgift dels för ljudradiomottagare hemma i sin bostad, dels – till skillnad från andra medborgare – för den radio som han har inmonterad i sin taxibil. Motiveringen härför torde vara att radion skall betraktas som en service gentemot de passagerare han betjänar.

I verkligheten är det väl så att taxiföraren i största utsträckning använder sin i bilen monterade ljudradiomottagare för eget bruk vid

tillfällen då han nödgas sitta i bilen och vänta på att få någon körning. Det är ostridigt ett stort sällskap och en avkoppling för honom att ha möjlighet att avlyssna radioprogrammet. När han sedan får en körning kopplas i regel radion av för att inte irritera under körningen. Jag anför således i motionen att en taxiförare i största utsträckning använder sin bilradio för eget bruk och därför borde jämföras med privatperson i detta fall.

Utskottet har vid behandlingen av motionen anfört att man här stöter på en allmän princip, som det skulle vara svårt att ändra på, och att ett bifall till motionen skulle kunna få icke önskvärda konsekvenser. Därför har utskottet avstyrkt motionen.

Herr talman! Jag skall inte ställa något yrkande mot ett på denna punkt enhälligt utskott.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort, därför att inget yrkande ställdes. Låt mig ändå säga, när vi nu diskuterar denna fråga, att ett bifall till motionen — såsom framgår av utskottets betänkande — skulle innebära ett undantag just för radiomottagare i taxibilar och att det skulle vara svårt att göra riktiga avvägningar. Taxi är ändå en rörelse.

Vad jag emellertid fäste mig vid i föregående anförande var uttalandet att en taxiförare stänger av radion när han får passagerare. Ja men, hur många gånger har man inte åkt taxi och bett taxiföraren att sätta på radion! Man vill lyssna på någon av programpunkterna, kanske musik. Radion är väl således inte enbart för taxiförarens bruk, utan många passagerare tycker att det är angenämt att lyssna på ett radioprogram när de åker taxi.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Det lär vara en utbredd uppfattning bland kammarens ledamöter att man inte bör hålla några begravningsstal över avlidna motioner. Jag skall därför söka begränsa mig, även om jag känner en viss indignation över en del av utskottets ståndpunkter.

Utskottet behandlar i detta betänkande bland många andra motioner herr Peterssons i Röstånga och min motion nr 192. Vi har som vår åsikt framhållit att det i dessa tider med kraftiga prishöjningar på de flesta områden inte är rimligt att belasta de redan hårt trängda pensionärerna också med ökade licensavgifter. Vi har påpekat att innehav av radio och TV inte under några förhållanden kan anses utgöra en lyx för våra gamla, som genom ett långt livs arbete har medverkat till att bygga upp dagens välfärdssamhälle och därmed också möjliggjort för svenska folket att kosta på sig två TV-kanaler. I medvetande om att statens finanser för närvarande är svaga har vi velat kompensera det inkomstbortfall, som skulle bli följden av vårt förslags genomförande, genom att tillråda en sänkning av ambitionsgraden för utökning av sändningarna via TV 2-nätet.

Nu säger utskottet sig ha förståelse för vårt önskemål att underlätta för pensionärer att hålla sig med radio och TV. Men, säger utskottet, en avgiftsdifferentiering är inte det rätta sättet. Vilket som är det rätta sättet

undviker av någon anledning utskottet dock att meddela eller ens antyda. Man motiverar sin ståndpunkt med att det vore svårt att precisera vem som skulle ha avgiftslättnad. Detta finner jag en smula säreget. Det kan väl inte vara någon svårighet att avgöra vem som är pensionär, och det är om dem som vår motion handlar.

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att det inte går att vinna gehör för våra synpunkter mot ett enhälligt utskott, och därför avstår jag från att yrka bifall till motionen. Men samtidigt måste jag be att till kammarens protokoll få antecknat att jag finner det i hög grad orättvist att påföra våra gamla en avgiftshöjning på bortåt 25 procent.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Av formella skäl vill jag återta det av mig under överläggningen framställda yrkandet och i stället yrka bifall till motionen nr 68.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 68, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Sundsvall begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkten 3 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 68 av herrar Olsson i Sundsvall och Nilsson i Tvärålund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Sundsvall begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	223
Nej	—	60
Avstår	—	14

Herr Bohman (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Mom. 3-8

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Rundradioan-
läggningar*

reservationen nr 1 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Mogård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkten 3 mom. 9 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Mogård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	260
Nej	–	33
Avstår	–	4

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Källstad och fru Fränkel, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Källstad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 8 punkten 3 mom. 10 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Källstad och fru Fränkel.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Källstad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	237
Nej	–	55
Avstår	–	6

Mom. 11–16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Kulturutskottets betänkande:

Nr 9 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försöksverksamhet i fråga om ordningen för vissa kyrkliga förrättningar jämte motion

Utbildningsutskottets betänkanden:

Nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående musikutbildning m. m. jämte motioner

Nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1971/72 till dramatiska institutet

Nr 7 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1970/71 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Nr 8 i anledning av motion om utbyggnad av logoped- och talpedagogutbildningen

Nr 9 i anledning av motioner om läromedel

Trafikutskottets betänkande:

Nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1970/71 i vad avser anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 26 med anledning av motion om tryggande av möjligheterna till uppodling av nedlagd åkermark

Nr 27 med anledning av motion om stöd till den svenska biodlingen

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 23 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1970/71 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Lades till handlingarna.

§ 24 Föredrogs inrikesutskottets betänkanden:

Nr 9 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1970/71 i vad avser anslag på driftbudgeten inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän

beredskapsstat för budgetåret 1971/72

Nr 11 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i förordningen (1956:629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 25 Undantag från traktorskatt

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 22 i anledning av motioner om undantag från traktorskatt.

I detta betänkande behandlades

motionen 1971:54 av herr Jonasson m. fl.,

motionen 1971:618 av herrar Nilsson i Trobro och Enarsson (båda m), vari hemställts att riksdagen beslutade att traktorer, som användes enbart inom jord- och skogsbruk samt fiske och trädgårdsnäring, ej skulle beskattas utan hänföras till en speciell skattefri klass III.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1971:54
2. motionen 1971:618.

Reservation hade avgivits av herr Nilsson i Trobro (m), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1971:618 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till 1971 års höstriksdag beträffande undantag från traktorskatt för de fall som avsågs i motionen.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Vid 1969 års vårriksdag genomfördes beskattningen av jordbrukstraktorer. Beloppen sattes till 200 respektive 300 kronor beroende på traktorns tjänstevikt. Vid höstriksdagen samma år ändrades beslutet, så att beloppen i stället blev 120 respektive 180 kronor per traktor. Under tiden hade man kommit underfund med att första beslutet var för hårt för dessa traktorer.

Det finns ett ganska stort antal jordbrukstraktorer. Den senaste statistik jag haft tillgänglig är för 1967. Då var antalet 174 000 och jag skulle tro att det har stigit något under de senaste åren. Med hänsyn till den beskattning som tillämpas skulle beloppet för traktorbeskattningen uppgå till ungefär 27 miljoner kronor.

Det finns emellertid många traktorer för både jordbruk, skog, trädgård och fiske som aldrig eller i mycket ringa utsträckning användes till transport på allmän väg. För sådana traktorer synes beskattningen vara ett avsteg från den accepterade principen att vägtrafikbeskattningen skall bygga på fordonens kostnadsansvarighet för de allmänna vägarna. Vi har därför i motion nr 618 återigen hävdats att en särskild skattefri klass bör införas för sådana traktorer som i mycket liten utsträckning användes på allmän väg. Traktorer som inte användes för transport på allmän väg eller

vilkas användning för sådana transporter är begränsad till antingen passage av allmän väg eller färd till och från arbetsplats hörande till brukningsenheten bör sålunda enligt vårt förmenande ingå i en särskild skattefri klass.

Jag har i den reservation som är fogad till utskottets betänkande anhållit att regeringen måtte framlägga förslag i denna riktning till höstriksdagen, och jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas bl. a. motionen 54, som några partikamrater och jag har väckt och där vi har hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en kartläggning av i vilken utsträckning traktorer som inte utnyttjas för körning på allmän väg drabbas av den nuvarande traktorskatten samt en allmän översyn av traktorbeskattningen på grundval därav.

Hela vår vägtrafikbeskattning bygger på den s. k. kostnadsansvarighetsprincipen, dvs. att skatten skall utgå i förhållande till vägutnyttjandet. Då kan det inte vara tillfredsställande att man skall behöva betala skatt för traktorer som aldrig eller i mycket ringa omfattning kör på vägarna, t. ex. sådana traktorer som endast används i jordbruksdrift eller för stationärt bruk. Såsom traktorskatten nu är utformad tages emellertid ingen hänsyn härtill.

Skatteutskottet har avstyrkt vår motion, men samtidigt har utskottet framhållit att vissa traktorer kan avregistreras, och då upphör även skatteplikten. Men gränsdragningsfrågorna måste i detta fall klarläggas ordentligt, och utskottet lämnar också den upplysningen att motorredskapsutredningen håller på att arbeta med dessa frågor. I likhet med utskottet hoppas jag då att utredningen skall leda till att denna orättvisa beskattning undanröjes, och i avvaktan härpå har jag inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Detta innebär inte att jag accepterar det nuvarande systemet. Men eftersom vi beslutade om och införde denna skatt för relativt kort tid sedan, och då frågan nu ligger under utredning och det är kutym att avvakta utredningars resultat, har jag nu som sagt inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Traktorskatten i sin nuvarande utformning beslöts så sent som vid 1969 års höstriksdag och trädde i kraft den 1 januari 1970. Redan vid 1970 års vårriksdag väcktes en del motioner med samma innebörd som de motioner vi nu behandlar.

När riksdagen beslöt om skattens införande 1969 och i samband med behandlingen av 1970 års motioner i ärendet underströk bevillningsutskottet att skatten på traktorer inom jordbruk och skogsbruk är att anse som en kollektiv schablonbeskattning med de fördelar och nackdelar som

Torsdagen den
29 april 1971

*Undantag från
traktorskatt*

ett sådant system medför. Utskottet framhöll med utgångspunkt härifrån att ett undantag för vissa traktorer skulle strida mot den principiella uppläggnings av skatten.

Skatteutskottet har nu samma uppfattning som bevillningsutskottet gav uttryck åt. Men skatteutskottet skriver dessutom: "Det bör vidare observeras dels att skatten är avdragsgill vid inkomsttaxeringen, vilket medför att den faktiska skattebelastningen för de vanligaste typerna av lantbrukstraktorer utgör 50 – 60 kr. per år, dels att drivmedlet är obeskattat." Skatteutskottet har därför inte ansett sig kunna tillstyrka förevarande motioner.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Ja, visst är traktorskatten avdragsgill i deklarationen, men en traktor är ju inte något lyxåk. Den används uteslutande i jordbruksproduktionen. Det är klart att kostnaderna då skall vara avdragsgilla.

Jag vill också slå fast att ju fler pålagor vi lägger på jordbruket, desto högre blir produktionskostnaderna. Därmed blir jordbrukets produkter dyrare och slutligen livsmedlen. Vill vi medverka till att hålla livsmedelskostnaderna på en rimlig nivå, måste vi också vara återhållsamma då det gäller att lägga pålagor på jordbruket.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag anförde avdragsmöjligheten för att ytterligare poängtera att den egentliga traktorskatten, som är skäligen låg och som är ett uttryck för en generell kostnad, blir ännu mindre genom att man också får göra detta avdrag.

Herr JONASSON (c):

Herr talman! Bara ett par reflexioner!

Herr Engkvist säger att detta är en kollektiv schablonbeskattning. Det må vara hänt att man resonerar så. Men det kan väl ändå inte motivera att traktorer som aldrig används på landsväg skall behöva bli föremål för beskattning? Däremot kan man förstå det om de används där i större eller mindre utsträckning.

Herr Engkvist nämnde att den faktiska skatten var 50–60 kronor. Det kanske kan gälla för vissa personer. Men för människor som har låga inkomster blir den faktiska skatten mer än 50–60 kronor, därför att de inte har en så hög marginalskatt som 50–60 procent.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Herr Jonasson har ju redan förut givit uttryck för sin belåtenhet med den utredning som nu arbetar och som kommer att ta upp en del av de saker som herr Jonasson berörde i sitt senaste inlägg, bl. a. hur man skall behandla de individuella fall där det kanske finns skäl för en befrielse från skatten. Den saken blir det alltså möjlighet att pröva så småningom.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Trobro begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Trobro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	242
Nej	—	40
Avstår	—	7

§ 26 Ang. åtgärder mot könsdiskriminering vid tillsättande av statliga tjänster

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara herr *Lothigius'* (m) den 2 februari framställda interpellation, nr 35, till herr civilministern, och anförde:

Herr talman! Herr Lothigius har frågat civilministern om denne vill ta initiativ till att sådana instruktioner utfärdas, att det blir helt klart för alla myndigheter att könsdiskriminering inte får förekomma utan att endast meriter och kunnande skall vara vägledande vid tillsättning av statliga tjänster. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Att könsdiskriminering inte får förekomma vid tillsättning av statliga tjänster framgår av 28 § regeringsformen. Avseende får enligt detta stadgande fästas endast vid de sökandes förtjänst och skicklighet.

Enligt kungörelse (1945:424) angående förbud mot särskiljande av statstjänster i manliga och kvinnliga får statsmyndighet inte utan Kungl. Maj:ts medgivande förbehålla viss statstjänst eller annat allmänt uppdrag för endast män eller endast kvinnor. En erinran om kungörelsen och vad den innebär beträffande utannonsering av tjänster gjordes år 1963 i en skrivelse från dåvarande civildepartementet till övriga statsdepartement. I september 1969 tog jag initiativ till att kungörelsen i sin fullständiga ordalydelse skulle föras in i en årligen utkommande publikation med vidsträckt spridning inom statsförvaltningen. Publikationen, som kallas "Författningar om statligt reglerade tjänster", ges ut av statens avtalsverk.

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. åtgärder mot
könsdiskriminering
vid tillsättande
av statliga tjänster*

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. åtgärder mot
könsdiskriminering
vid tillsättande
av statliga tjänster*

Av de ämbetsberättelser som riksdagens ombudsmän avger framgår att ombudsmännen noga följer myndigheternas handlande på detta område och ingriper när så anses påkallat. De statliga myndigheternas efterlevnad av dessa bestämmelser är också föremål för stort intresse i pressen.

Det finns enligt min mening inte något fog för den av interpellanten uttalade uppfattningen att de statliga myndigheterna skulle släpa efter det enskilda näringslivet i detta avseende. På det statliga området finns det som jag nyss har nämnt regler för myndigheternas handlande och tillsyn av att reglerna efterföljs. Jag behöver väl härutöver knappast framhålla att det självklart ligger i varje statlig myndighets eget intresse att vid varje tjänstetillsättning välja eller förordna den person som anses bäst kunna fullgöra de aktuella arbetsuppgifterna.

Mitt svar på herr Lothigiuss' fråga blir därför att några ytterligare instruktioner till de statliga myndigheterna inte behövs för närvarande.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Först, och främst ber jag att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Jag vill säga några ord om bakgrunden till frågeställningen. Det är ofta så att vi här i riksdagen tar upp frågor om någonting som har inträffat nu och här på könsdiskrimineringens område. Jag har inte möjlighet att diskutera de fall som av mig har uppmärksamats, men jag har möjligheter att ta upp dessa frågor från mera allmänna utgångspunkter.

Det finns, herr talman, all anledning att offentligt betona betydelsen av att man i princip inte gör en åtskillnad mellan könen vid tillsättande av tjänster. Så som jag har funnit underlaget för dessa påståenden vittnar det om att fortfarande den gammaldags synen på förhållandet mellan man och kvinna kvarlever i arbetslivet. När det till på köpet är statens egna verk som reagerar i visst avseende och i visst sammanhang vid tillsättandet av tjänster, haf det gått så pass långt att det verkligen är skäl att ta upp själva frågeställningen på nytt i riksdagen.

Det kan misstänkas att det inom det enskilda näringslivet kan inträffa att en kvinna trots bättre kompetens ställs efter män. Men det är inget försvar för staten. När det gäller att bryta mot gamla fördomar måste staten här gå i spetsen för en rättvis och saklig bedömning av de sökandes kvalifikationer vid tjänstetillsättning oberoende av kön.

Inom utbildningen, från första början ända upp till den akademiska examen, är jämställdheten könen emellan absolut och skall vara absolut. Så måste det även vara när man tar steget över från studier till förvärvsarbete eller till en ansökan om förvärvsarbete över huvud taget. De fall som jag har uppmärksammat rimmar illa med vad som står i 28 § regeringsformen.

Det har under det gångna året 1970 förekommit skarpa inlagor också mot t. ex. uttrycksätt hos ansvariga statstjänstemän som har givit det intrycket att man inom viss statlig verksamhet inte önskar kvinnor. Det har påståtts att könsdiskriminering har förekommit vid valet av experter till kommittéer och utredningar, där kvinnan i sanning, om vi ser det rent allmänt, är väldigt dåligt representerad. Jag tycker att detta ger underlag för en bedömning i viss riktning i dessa frågor.

Vissa arbeten – assessorstjänster t. ex. med befattningar inom departementen – sägs vara av den arten att de är svåra att klara av en kvinna med tanke på hem och familj. Dessa påståenden har framförts från departementen, vilket har uppfattats såsom ett bristande intresse för att i större utsträckning tillgodose kvinnans självklara rätt att konkurrera med mannen på lika villkor.

Vi har en vice talman, som är kvinna, och vi har statsråd som är kvinnor och det är bra. Men detta räcker inte för att till närmelsevis tillfredsställa jämlikhetstanken.

Det handikapp en kvinna kan ha av olika skäl måste av myndigheterna elimineras genom att antalet halvtidstjänster ökas. Jag har gått igenom de olika verkens och departementens syn på denna fråga. Jag erkänner att man där har försökt skapa ett underlag för halvtidstjänster. Men det gäller också att skapa mera passande arbetstider, vilket skulle vara möjligt för många tjänster.

På ansvarigt regeringshåll anser man alltså att någon eftersläpning på den statliga sidan jämfört med det enskilda arbetslivet inte föreligger samt att det finns tillfredsställande regler för myndigheternas handlande. Kanske finner jag det ändå anmärkningsvärt att statsrådet inte har svarat att han har sin uppmärksamhet riktad på de här frågorna i stället för att tycka att allting är bra som det är. Det är min förhoppning att de regler, som enligt statsrådet Löfberg finns, kommer att tillämpas så att könsdiskrimineringen verkligen försvinner.

Jag roade mig i dag med att titta litet på ett program som har framlagts av kommunstyrelsens i Stockholm kommitté för kvinnofrågor, ett program för jämlikhet mellan kvinnor och män. Där står: Kvinnor och män skall ha samma möjligheter inte bara formellt – det är viktigt – utan även reellt att få alla slag av arbetsuppgifter och att kunna avancera. De formella villkoren är enligt mitt förmenande till stor del tillgodosedda i statsrådets svar; de reella är det däremot inte, mot bakgrunden av händelseutvecklingen. Detta bevisar alltså de verkliga förhållandena.

Jag fruktar att när kvinnan kommer i närheten av de femtio åren är hennes avancemangsmöjligheter starkt reducerade jämfört med mannens. Jag vågar säga här att det också finns en ruskig gammaldags föreställning om att en rad arbetsuppgifter inte skulle passa en kvinna. Denna inställning medverkar naturligtvis till att något avancemang för henne ofta inte är möjligt.

Herr statsråd, jag erkänner, som jag sade, att det av statsrådets svar synes som om förhållandena vore uppmärksammade formellt, men jag vägrar att erkänna att de är det reellt. Därför, herr statsråd, måste faktiskt denna fråga hållas levande – levande även i Sveriges riksdag – så att den tränger ut utanför departementens gränser.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Herr Lothigius uttalade sig på ett sådant sätt att jag inte kan befria mig från känslan av något slags insinuation, att man ändå inte tillämpar dessa regler och bestämmelser på det sätt som är avsett. Jag har sagt att man gör det, såvitt jag har kunnat undersöka den saken, men det är mycket svårt att diskutera frågan på grundval av de mycket allmänna

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. åtgärder mot
könsdiskriminering
vid tillsättande
av statliga tjänster*

antydningar som herr Lothigius gör. Han talar exempelvis om att det inte finns något försvar för staten, men vad är det som ligger bakom det påståendet? Bakom det måste då, såvitt jag kan förstå, ligga någon tanke, att staten har handlat fel på något sätt.

Herr Lothigius och jag är överens om att någon könsdiskriminering inte skall få förekomma vid tillsättning av statliga tjänster. Det är ju det principiellt viktiga, och därom är vi helt överens; det vill jag än en gång gärna sätta på pränt.

Uppgifter i pressen — och jag kan förstå att herr Lothigius har låtit sig förledas av några uppgifter i pressen — kan ibland ge intryck av att gällande föreskrifter om förbud mot könsdiskriminering inte följts. Det kan emellertid senare visa sig att upplysningar om påstådd könsdiskriminering varit ofullständiga eller felaktiga till följd av missuppfattningar eller bristande sakunderlag. Jag vill rent allmänt framhålla det nödvändiga i att man inte okritiskt accepterar uppgifter om könsdiskriminering. Det är nödvändigt att man själv skaffar sig en uppfattning om förhållandena innan man drar några slutsatser om förekomsten av sådan diskriminering inom statsförvaltningen.

Den otillräckliga rekryteringen av kvinnor till högre tjänster som herr Lothigius påtalar är i och för sig ett beklagligt faktum, och vi skulle kunna diskutera mycket om vad som ligger bakom det, t. ex. kvinnornas yrkesval och inriktningen av deras utbildning. Jag skall inte ta upp en debatt om detta men jag vill bestämt värja staten från anklagelsen att bakom en sådan rekrytering skulle ligga något slags diskriminering av kvinnorna. Jag vidhåller min uppfattning att myndigheterna för närvarande inte behöver några ytterligare instruktioner om den här saken.

Herr Lothigius påpekar att han av mitt svar inte kan finna något som antyder att jag har min uppmärksamhet riktad på dessa saker. Han antyder också något om att jag ser på det hela mycket formellt. Nej, det gör jag inte. I mitt svar talar jag om en konkret åtgärd, som jag själv vidtagit just för att fästa myndigheternas uppmärksamhet på denna mycket allvarliga fråga. Jag skulle kunna peka på flera insatser som vi gör för att ständigt hålla frågan levande.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! När jag ställer en sådan här fråga i riksdagen, bygger jag inte underlaget för den kommande diskussionen enbart på pressuppgifter. Nej, jag bygger underlaget på en lång serie gjorda undersökningar. Jag går inte bara igenom de fall som kan ha inträffat utan jag erinrar mig även den allmänna diskussionen som kan ha förts på olika områden. Jag har då enligt min uppfattning kommit fram till att sådana saker inträffat att frågan bör tas upp till diskussion för att bättre kunna belysa den. Därigenom kan man även hjälpa herr statsrådet att föra ut den mening som finns i de kungörelser som är gjorda. Statsrådet säger att de förs ut varje år och jag tycker att detta är en alldeles utomordentlig åtgärd.

Jag skulle emellertid vilja ställa följande hypotetiska fråga till herr statsrådet: Om en kvinna har en sådan arbetsuppgift att hon måste ha kontakt med jordbrukare i praktiska frågor — hon är utbildad för uppgiften och måste diskutera sådana problem — är hon då mindre

kvalificerad till denna uppgift därför att hon är kvinna? Om en kvinna skulle ha den första kontakten mellan utländska journalister och statliga verk för att informera om vårt land, om företaget Sverige – vi förutsätter att hon äger begåvning, har språkkunskaper och erfarenheter – är hennes möjligheter att fullfölja uppgiften då sämre enbart därför att hon är kvinna?

Jag skulle kunna anföra flera exempel. I juridiska tidskrifter diskuteras frågan, och man har där, som jag nämnde, tagit upp de svårigheter som finns för t. ex. en kvinna att kunna arbeta i ett departement. Man har sagt att en kvinna inte är lämplig för departementsarbete, eftersom hon har de eller de hemuppgifterna.

Jag ber att få tacka herr statsrådet för det svar jag fått. Jag är beredd att fortsätta att diskutera denna sak.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Bara en kort replik i anslutning till herr Lothigius' två direkta frågor till mig. Han sade att frågorna rörde sig om hypotetiska fall, och det är ju alltid farligt att ge sig in på att besvara sådana. Men jag tycker att de är så självklara att jag inte drar mig för det.

Han frågade om en kvinna, som var kvalificerad på jordbruksområdet, skulle betraktas som mindre kvalificerad enbart därför att hon var kvinna. Han pekade också på ett annat fall och frågade, om en kvinna som hade språkkunskaper och vana att ta emot utländska gäster var mindre kvalificerad därför att hon var kvinna. Givetvis inte! Skulle man behandla henne på detta sätt vid en tillsättning av statliga tjänster, gjorde sig den myndighet som agerade på detta sätt vid tillsättningsförfarandet skyldig till tjänstefel. Det är uttryckligen fastslaget i gällande bestämmelser att man inte får förfara på detta sätt vid tillsättningen av tjänster.

Jag vill gärna ännu en gång understryka mitt stora intresse för denna fråga och att jag verkligen följer den med den allra största uppmärksamhet – detta vill jag försäkra herr Lothigius.

Utöver vad jag här har nämnt vill jag kanske också framhålla att jag så ofta jag har tillfälle därtill i de fall då det bedrivs kursverksamhet – vi drar ju samman våra byråchefer, generaldirektörer och handläggande personal till kurser av olika slag och jag är ofta ute och medverkar i dessa kurser – understryker just dessa viktiga och väsentliga principer för tillsättning av statliga tjänster.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag vill bara säga att jag inte har riktat någon anmärkning mot herr statsrådet. Anmärkningen är riktad mot den kontroversiella syn som förefinns inom olika arbetsgrenar. Anmärkningen kan vara berättigad när det gäller en sådan syn inom näringslivet och inom förvaltningen. Jag har en känsla av att det finns sådana kontroversiella uppfattningar och att det finns personal i chefsställning som kanske inte känner lika djupt för dessa saker som herr statsrådet. Då är det herr statsrådets uppgift att söka rätta till dessa missförhållanden. Jag anser att denna fråga bör levandegöras här i riksdagen någon gång. Frågan har också berörts i motioner både från folkpartiet och från moderata

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. möjligheter-
na för vuxen-
studerande att
erhålla ledighet
vid skrivningar*

samlingspartiet. Jag hoppas att missförhållandena så småningom skall kunna rättas till.

Med detta ber jag att få tacka herr statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 27 Ang. möjligheterna för vuxenstuderande att erhålla ledighet vid skrivningar

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara fru *Gradins* (s) den 10 mars framställda interpellation, nr 73, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Fru Gradin har frågat utbildningsministern om han uppmärksammat det problem som vuxenstuderande möter i samband med skriftliga prov och om han är beredd medverka till sådana ändringar av gällande bestämmelser att de kan erhålla ledighet i samband med skrivningar. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

När det gäller tjänstledighet för tjänstemän inom den statligt reglerade sektorn måste man skilja mellan frågan om möjlighet att erhålla tjänstledighet och frågan om vilka avlöningsförmåner som skall utgå under beviljad tjänstledighet. De avtalsbestämmelser som fru Gradin tar till utgångspunkt för sin interpellation – dvs. bestämmelserna om lön med B-avdrag under fem examens- eller tentamensdagar av ett och samma kalenderår och lön med C-avdrag i övrigt – rör uteslutande frågan om avlöning när tjänstledighet har erhållits och reglerar alltså inte frågan om möjligheterna att få tjänstledighet.

Frågan om en tjänsteman skall beviljas tjänstledighet – vilken fråga inte får regleras i avtal – prövas i allmänhet av vederbörande myndighet i varje särskilt fall. Kungl. Maj:t har emellertid i cirkulär, 1970:388, om tjänstledighet med C-avdrag, m. m. meddelat vissa normer för att åstadkomma en enhetlig praxis hos myndigheterna bl. a. när det gäller tjänstledighet för studier. Enligt cirkuläret bör ansökningar om sådan tjänstledighet behandlas välvilligt med hänsyn till samhällets intresse av att understödja fortsatta studier. Mot denna bakgrund får det förutsättas att myndigheterna ställer sig positiva vid behandlingen av ansökningar om sådan tjänstledighet för vuxenstuderande som avses i interpellationen.

Frågan om avlöning under tjänstledighet hör till avtalsområdet. Det ankommer således på de avtalsslutande parterna att reglera frågan om vilka avlöningsförmåner som skall utgå i fall då tjänstledighet beviljas för olika ändamål. Jag går därför inte in på frågan om ändring bör ske i avtalsbestämmelserna.

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det är riktigt som statsrådet påpekar att min fråga gäller två problem, dels om och under vilka former en statsanställd kan få ledighet för skrivningar i samband med studier, dels om det skall utgå någon löneförmån i samband med sådan ledighet.

*Ang. möjligheter-
na för vuxen-
studerande att
erhålla ledighet
vid skrivningar*

Min fråga gäller främst möjligheten att erhålla ledighet, oavsett om ledigheten är förenad med löneförmåner eller ej. Som jag har påpekat i min interpellation är den kommunala gymnasiala utbildningen numera organiserad på ett helt annat sätt än i det gamla kvällsgymnasiet. Förr var det så, att man hade skriftliga och muntliga tentamina mycket koncentrerat, men den nya läroplan som nu gäller i det kommunala gymnasiet innebär bl. a. att en helt ny typ av förhör har införts. Konkret betyder den nyordningen att det förekommer skrivningar kontinuerligt under terminen. Detta betyder för den vuxenstuderande att hon eller han får be sin arbetsgivare om ledighet mycket oftare än tidigare.

Såvitt jag förstår av de kontakter jag har haft på olika sätt så har det uppstått viss irritation på olika arbetsplatser över återkommande önskemål om ledighet från arbetet. Jag kan i och för sig förstå att det kan uppstå sådan irritation, då vi ju har fått en betydligt ökad andel vuxenstuderande på hela arbetsmarknaden, och det gäller naturligtvis också den offentliga sektorn. Det har väl uppstått vissa anpassningssvårigheter till den mängd som ställer krav i de här sammanhangen. Därför skulle jag vilja be statsrådet att titta litet ytterligare på den här frågan och se om man kan komma vidare. Som jag ser det är det nämligen viktigt att de vuxenstuderande kan få denna möjlighet till ledighet.

Enligt de siffror som statistiska centralbyrån presenterat och som finns i vuxenutbildningspropositionen är hälften av de vuxenstuderande yrkesarbetande på heltid. Vidare är 80 procent av dem som avbryter sina studier just sådana som jobbar på heltid. Därför tror jag att det är viktigt att man synar den här frågan i sömmarna. I och för sig kan statsrådet hävda att skrivningarna sker på kvällstid, men var och en som prövat att studera på fritid vet hur jobbigt det är, och jag tycker det kan vara legitimt om den anställde begär att få ledigt för att läsa på dagen så att han eller hon kan klara en avgörande skrivning på kvällen.

Dessutom är majoriteten av de vuxenstuderande kvinnor, och de har då inte bara sitt jobb utan också sitt hem att sköta. I anslutning till den könsrollsdebatt som föregick det här interpellationssvaret kan det väl sägas att det tyvärr är på det sättet att kvinnor fortfarande har dubbla roller; det vet både statsrådet och jag. Om hon därtill är vuxenstuderande har hon speciella problem som gör att man kan ha förståelse för att det uppstår bekymmer. Inte minst på det statliga området finns ju ett stort antal lågavlönade kvinnor, som jag tycker att vi skall ge chansen att studera för att skapa sig underlag för en bättre situation på arbetsmarknaden.

Jag skulle också vilja knyta an till en tidigare debatt i kammaren, då vi utlovade en översyn av de reella möjligheterna för dem som är förtroendemän på både de fackliga och politiska områdena att vara borta från jobbet. Jag skulle vilja be statsrådet att göra en översyn för att föra denna fråga framåt.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag kan hålla med fru Gradin om att förhållandena ändrats väsentligt sedan de gamla studentskrivningarnas tid – och det var kanske framför allt de som låg till grund för den återopade bestämmel-

Torsdagen den
29 april 1971

*Ang. möjligheter-
na för vuxen-
studerande att
erhålla ledighet
vid skrivningar*

sen, 19 § AST. I och med att vuxenutbildningen byggs ut – och riksdagen har ju uttalat sig för en sådan utbyggnad – kommer säkerligen kraven på en ändring i 19 § AST att växa i styrka. Det är jag övertygad om. Men detta – jag understryker det än en gång – är en förhandlingsfråga.

Orsaken till att jag spårade in på det var närmast att fru Gradin i sitt interpellationssvar hade utgått från denna paragraf, och det var ett genomgående önskemål i interpellationen att denna paragraf borde ändrats i anledning av den nya utvecklingen. Möjligheterna att ändra 19 § AST är alltså, som fru Gradin här själv understryker, en förhandlingsfråga, som vi inte skall ta upp här i riksdagen.

Beträffande myndigheternas beslut om tjänstledighet – och i sin replik framhöll fru Gradin att det egentligen var den frågan hon avsåg – förhåller det sig så att Kungl. Maj:t inte i detalj kan reglera den saken. Också det insåg fru Gradin. Myndigheterna har ju ansvar för verksamheten och måste från den utgångspunkten bedöma möjligheterna att bevilja tjänstledigheten.

Vad vi kan göra från regeringen är att rekommendera myndigheterna att generöst behandla framför allt tjänstledighetsansökningar som har sin grund i viljan till fortsatta studier, till vuxenstudier. Detta, fru Gradin, är precis vad vi har gjort, och det var det jag underströk i mitt interpellationssvar. Så sent som 1970 tog vi alltså upp det här därför att vi tyckte att de gamla bestämmelserna var i behov av en översyn och utfärdade därför ett nytt cirkulär om tjänstledighet med C-avdrag m. m., där vi mycket starkt underströk att med hänsyn till samhällets intresse – jag läser återigen direkt ur cirkuläret – av att understödja fortsatta studier bör ansökningar om tjänstledighet för studier behandlas välvilligt, även om C-avdrag skall tillämpas under tjänstledigheten.

De nya bestämmelserna ger alltså möjlighet till tjänstledighet i högst 1 095 dagar under loppet av tio på varandra följande år för studier. Om synnerliga skäl föreligger, får detta antal överskridas. Jag tycker alltså, fru Gradin, att vi är alldeles överens om att fortsätta att verka för att de statsanställda skall få möjligheter till studier – på den punkten råder inga delade meningar mellan fru Gradin och mig – och denna vilja har understrukits så sent som 1970 i det nämnda cirkuläret. Jag tycker inte att det nu finns anledning till den ytterligare översyn som fru Gradin talar om.

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Statsrådet och jag tycks vara alldeles överens. Jag tror bara inte att informationen har nått ut ordentligt. Vad som behövs är väl att de människor som handhar dessa ärenden hos myndigheterna får råg i ryggen och beviljar så många tjänstledigheter som kan behövas i takt med ökningen av antalet vuxenstuderande.

Som jag sade tidigare, är jag fullt medveten om att det kan uppstå organisatoriska problem på en arbetsplats – det är ju helt och hållet beroende på hur den ser ut – och att det kan vara bekymmersamt om det slumpar sig så att flera på en gång begär tjänstledighet. Men jag är tacksam för statsrådets svar och hoppas att utvecklingen skall gå i rätt

Överläggningen var härmed slutad.

§ 28 Interpellation nr 114 om information till allmänheten angående EEC-alternativen för svensk del

Ordet lämnades på begäran till

Herr MÖLLER i Göteborg (fp), som yttrade:

Herr talman! EEC-frågan kommer snart in i avgörande skeden för svensk del. Detta under förutsättning att Storbritannien erhåller villkor som möjliggör medlemskap.

Men svensk allmänhet är till stor del oförberedd på de olika alternativ som nu kommer i blickpunkten. Det finns många sådana alternativ som från EEC:s sida kan föras fram. Enbart i fråga om tullpolitiken kan man tänka sig följande huvudalternativ, men också andra varianter finns;

1. En tullunion med EEC. Det betyder att vi och EEC för varje varuslag har en och samma tull vid import från länder utanför tullunionen.
2. En tullunion med EEC men utan tvång för oss att automatiskt följa med vid ändringar som EEC i framtiden kan göra av sina tullsatser. Det innebär i sådana fall rätt för vår del till tullavvikelse för enskilda varor och då givetvis motsvarande rätt för EEC.
3. Ett frihandelsområde med EEC med så små avvikelser från tullnivån i EEC, att ursprungsbevis för att kontrollera vilka varor som kommer från utanför området stående länder inte behövs. Det betyder en "bandbredd" kring EEC:s tullnivå om erfarenhetsmässigt upp till ca tre tiondelar av tullens höjd för varje vara. Har EEC en tull på 10 procent skulle i detta fall den svenska tullen kunna få variera mellan ca 7 procent och 13 procent.
4. Ett frihandelsområde med EEC utan speciell samordning av tullarnas höjd. Det betyder att ursprungsbevis erfordras.

Ett oundgängligt villkor i samtliga fall är att man i fråga om vissa bestämmelser finner lösningar som är förenliga med vår neutralitetspolitik.

Utöver detta finns alltid eventualiteten av att ingen uppgörelse nås och att regeringens målsättning om "nära, omfattande och varaktiga förbindelser med EEC" inte på något sätt förverkligas. I så fall kan bara ett handelsavtal erhållas.

Ingen kan hävda att den svenska allmänheten har fått en tillfredsställande information om de här angivna formerna för tullsamarbete än mindre om deras olika konsekvenser för svensk handel och tillväxt.

Tullarna är bara en del i det vittomfattande samarbetet i EEC och ur tillväxtsynpunkt kanske inte ens den viktigaste delen. Ty därutöver existerar allt det övriga ekonomiska samarbete, som bedrivs inom EEC och som gör att man kan tala om EEC som inte bara en tullunion utan som en gemensam marknad. Jag syftar då på den gemensamma arbetsmarknad och den gemensamma kapitalmarknad som med vissa undantag existerar. Härtill kommer det mycket viktiga, ytterligare

samarbete som finns i EEC på det ekonomiska området. Det täcker ett oerhört stort fält alltifrån regler för offentlig upphandling och patent-överenskommelser till investeringsfonder och jordbruksstöd.

Hur mycket vi kan få lov att medverka i dessa samarbetsformer beror för övrigt till stor del av den karaktär som tullsamarbetet får.

Herr talman! Vad den svenska regeringen nu omedelbart borde göra är att satsa på en information om EEC, som är kraftfull och av bredaste räckvidd. Alternativt står inför är många, deras följder viktiga. Det förhållandet att redan förut ett mycket stort antal personer i Sverige inte vet vad EEC är – såsom visats av Sveriges Radios undersökning i november i fjol – eller inte vet hur de vill ställa sig i de viktigaste EEC-frågorna är ett bevis på att informationen varit alltför dålig. Och nu är vi nära den tidpunkt då det mesta som gäller svensk anknytning till EEC kommer in i avgörande beslutsskeden.

Med information åsyftas inte några tjocka volymer såsom den "gula boken" Sverige och EEC som kom för några år sedan. Inte heller åsiktsböcker utav en eller flera författare, och inte heller den i och för sig värdefulla informationstidskrift, som nyligen börjat utkomma från handelsdepartementet men som vänder sig till en mycket liten grupp specialintresserade. Utan vad som behövs är en stor satsning inriktad på den breda, intresserade allmänheten. En sådan officiell information skall givetvis vara faktainriktad och opartisk.

Vi kan gå till Danmark för att se hur man där lagt upp en sådan information i dess skriftliga form. Det danska utrikesdepartementets marknadssekretariat avser att utge tolv kortfattade skrifter om EEC såsom information till allmänheten. De skall ur olika synvinklar belysa de viktigaste frågeställningar som sammanhänger med ett danskt deltagande i en utvidgad gemensam marknad.

Hittills har två skrifter utkommit i serien, nämligen en om "Den gemensamma marknaden och Danmark – institutioner, beslutsprocess och finansiering" och en om "Den gemensamma marknaden och Danmark – varor, arbetskraft, etablering, fast egendom". Skrifterna är tunna, ca 30 sidor vardera. Priset är lågt, bara två kronor. En kort, enkel information just i form av löpande småskrifter är vad som skulle behövas i Sverige också. Sedan kan det tekniska utförandet i den danska serien alltid diskuteras – det är inte väsentligt i sammanhanget.

Det kan vara av intresse att se vilka övriga tio skrifter som beräknas utkomma i Danmark under våren och sommaren i år. De planeras bl. a. beröra den gemensamma jordbrukspolitik, den gemensamma fiskeripolitiken, det industripolitiska samarbetet, energipolitik, socialpolitik, förhållandet till utomstående länder inklusive u-länderna, transportregler och konkurrensregler.

Allt som i det föregående sagts om vikten av skriftlig information gäller givetvis också övrig information, såsom genom de slagkraftiga massmedierna Radio-TV.

Jag har här begränsat mig till de uppgifter som regeringen har för att ge information om de faktiska förhållandena. Men givetvis har alla partier skyldighet att föra fram sina värderingar och ståndpunkter, en fråga som jag emellertid inte vill ta upp i detta sammanhang.

Med hänvisning till EEC-frågans stora vikt för vårt samhälle, skyldigheten för statsmakterna att informera i det unika läge inför slutförhandlingar som vi nu befinner oss i, det uppenbara behovet av information – samt med hänvisning till vad som i övrigt anförts av mig – ber jag om kammarens tillstånd att till herr handelsministern få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att en genomträngande, gärna successivt kommande information ges till allmänheten om EEC-alternativen för svensk del, bl. a. genom en skriftserie enligt danskt exempel och genom användning av olika massmedia?

Denna anhållan bordlades.

§ 29 Interpellation nr 115 ang. postdistributionen

Ordet lämnades på begäran till

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c), som yttrade:

Herr talman! Frågan om postlådornas placering vid tomtgränserna har medfört problem för många villa- och egnahemsägare. Problemen har varit av skiftande slag, men de allvarligaste problemen har uppstått vid längre eller kortare bortavaro från hemmet. Frågan om postverkets service på detta område har tidigare förts på tal, men några reella åtgärder har inte vidtagits. Frågan har återigen aktualiserats från många håll och framför allt då från de stora tätorternas egnahems- och villaägareföreningar.

En viss oro förekommer med anledning av att inga åtgärder vidtagits i detta avseende. Stor oro råder också beträffande aviserade planer på rationalisering av postdistributionen på andra områden. Det råder oklarhet om även höghusområdena i en framtid kan komma att drabbas av likartade problem som villa- och egnahemsägarnas. Detta blir fallet om man genomför systemet med att placera postlådor i fastigheternas entréer i stället för att distribuera post i dörrarnas brevinkast.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern få ställa följande frågor:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidtaga för att lösa problemen med postlådornas placering vid tomtgränserna?

Kan statsrådet redogöra för vilka åtgärder som planeras eller förutskickas i avseende på ändrad postdistribution i höghus?

Denna anhållan bordlades.

§ 30 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1453 av fru *Anér* och fru *Hambraeus*

Nr 1454 av herr *Brundin m. fl.*

Nr 1455 av herrar *Johansson* i Holmgården och *Pettersson* i Kvänum

Nr 1456 av herr *Norrby* i Åkersberga *m. fl.*

Nr 1457 av herrar *Romanus* och *Möller* i Göteborg

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61 med förslag till livsmedelslag m. m.

Nr 73

Torsdagen den
29 april 1971

Nr 1458 av herrar *Magnusson* i Borås och *Hovhammar*
avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 93 med förslag till
ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391), m. m.

§ 31 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framstälts, nämligen av

Nr 212 Herr *Stålhammar* (fp) till herr utbildningsministern angående
kraven för tillträde till vissa av gymnasieskolans specialkurser:

Är utbildningsministern beredd att föreslå sådana förändringar i
behörighetskraven till vissa av gymnasieskolans specialkurser att ingen
skärpning av inträdeskraven för sökande med enbart folkskola sker?

§ 32 Kammaren åtskildes kl. 19.16.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert